

Ἀξιόλογον Κεκορηθὸν Βιβλίον

† Μ. ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΥ ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ

ΘΑΝΑΤΗΣ ΒΑΓΙΑΣ

«ὦ, τί μαρτύρια! ὦ, τί τρομέραις!
Ποσὶς μου ρίξανε σκληραῖς κατόραις!»
(«Θανάτις Βάγιας» Βαλαορίτου).

✦ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ ✦

→ 1921 ←

Τύπος Ἀριστοβουλίου, Ἀναστασίδου καὶ Σαῦς.

† Μ. ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΥ ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ

4192

ΘΑΝΑΣΗΣ ΒΑΓΙΑΣ

«Ω, τί μαρτύρια! Ω, τί τρομάρες!
Πόσαις μού ριζάνε σκληραίς κατάραις!»

(«Θανάσης Βάγιας» Βαλαωρίτου).

→ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ ←

Μάϊος του 1921.

Τύποις Ἀριστοβούλου, Ἀναστασιάδου καὶ Σαῦς.

4192

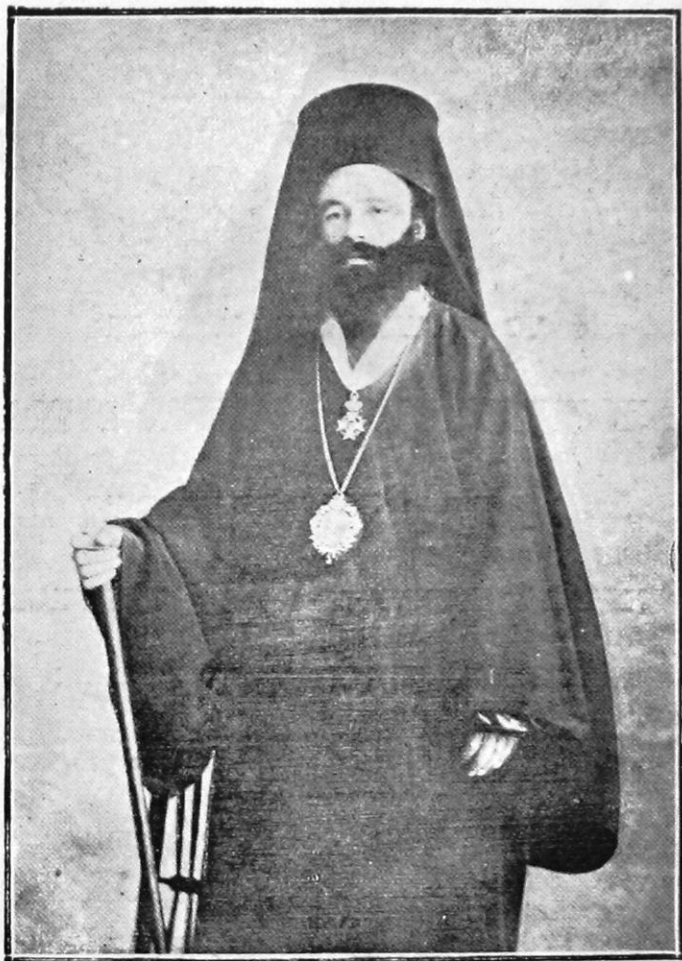

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΑΠΗΜΕΝΟΝ ΜΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΠΥΡΙΔΩΝΑ ΒΛΑΧΟΝ,
ΤΟΝ ΗΡΩΙΚΟΝ ΔΕΣΠΟΤΗΝ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ,
ΤΟΝ ΑΓΝΟΝ ΚΑΙ ΕΝΘΕΡΜΟΝ ΠΑΤΡΙΩΤΗΝ

ΕΠΙ ΤΩΝ ΔΙΑΠΡΑΞΕΩΝ ΤΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΛΑΧΟΥ
ΤΩΝ ΠΡΟΚΟΝ ΑΝΕΠΙΣΤΗΝ ΤΩΝ ΠΡΟΚΟΝ
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΕΠΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΠΑΤΡΙΣΤΗΝ

SISMANOGLIO

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ Κ. ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΛΑΧΟΣ

Σεβασμιώτατε,

Ἡ ψυχολογικὴ διάθεσις, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρέθην μετὰ τὴν ἱστορικὴν δι' ἐμὲ ἡμέραν τῆς 28 Ἀπριλίου, μοῦ εἶχεν ἀνοίξει μέσ' στήν καρδιά ἕνα μεγάλο κενό, ὅπου κομματιασμένα κατέπεσαν, τὸ ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο, τόσοι πόθοι καὶ ιδέαι, καὶ τόσα εἰδωλα! Ἡ δοκιμασία ἦτο μεγάλη. Ἀλλὰ καὶ ἡ πεποίθησις μου εἰς τὴν Δικαιοσύνην τόσον στερεά, ὥστε, μὲ ὅλους τοὺς συγκλονισμούς, τοὺς σωματικούς καὶ τοὺς ψυχικούς, δὲν ἔπεσα καὶ δὲν ἐγονάπισα, διότι εἶχον ἐμπρὸς μου τρία πρόσφατα παραδείγματα: τὰ δύο, **δύο μεγάλων φίλων μας**, ποῦ τόσον ἐδόξασαν αἱ συμφοραὶ, καὶ τρίτο, τὸ δικό σου· διότι καὶ Σὺ, γενναία ψυχὴ, δὲν ἔπαθες ὀλίγα! καὶ Σὺ ποτίσθηκες πολλὰ πικρὰ ποτήρια, καὶ Σὺ ὑπέφερες γιὰ τὴν Πατρίδα, γιὰ τὸν ἀγῶνα τὸν ἱερὸ καὶ ἅγιον.

Ἀλλὰ τώρα ὅλα πέρασαν· σὰν τὸν καπνὸ διελύθησαν καὶ σὰν ἱστὸς ἀράχνης διεσπάσθησαν. Τὸ ἔχει, φαίνεται, ἡ Μοῖρα: κάθε καλὸ καὶ εὐγενὲς σ' αὐτὸν τὸν κόσμον νὰ παραγναρίζεται καὶ νὰ πίπτῃ, καταβαλλόμενον ἀπὸ τὸ κακόν, ἀλλὰ

καὶ πάλιν νὰ ἐγείρεται καὶ νὰ ὑψώνεται πειὸ
δοξασιμένο καὶ πειὸ εὐμορφο.

Γι' αὐτὸ καὶ τὴν μελέτην μου αὐτὴν, γέννημα
τοῦ πόνου καὶ τῆς περισυλλογῆς, ἔργον δὲ Δικαιο-
σύνης δι' ἓνα τέκνον τῆς αἱματοβρέκτου Πατρί-
δος Σου, ἀδίκως καὶ ἀκρίτως καταδικασθέν, εἰς
Σέ, τὸ ἡρωϊκὸν καὶ πολυπαθὲς τέκνον τῆς Ἡπεί-
ρου καὶ καρδιακὸν μου φίλον, ἐτόλμησα νὰ ἀφιε-
ρώσω· καὶ Σὲ παρακαλῶ νὰ δεχθῆς τὴν ἀφιέ-
ρωσιν καὶ ὅταν εἰς τὰ Μνημόσυνά Σου δέεσαι
ὑπὲρ ὅλων τῶν μαρτύρων καὶ ἡρώων τοῦ ἔθνικοῦ
ἁγώνος μας, μὴ λησιμόνει νὰ προσεύχῃσαι καὶ γιὰ
τὸν Βάγια τὸν Θανάση, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς κάτι
συνεισέφερε γιὰ τὴν Πατρίδα καὶ τὸ Γένος μας.

ΘΑΝΑΣΗΣ ΒΑΓΙΑΣ

*ὦ Ω, τί μαρτύρια! Ω, τί τρομέραις!
Πόσαις μού ῥίξανε σκληραῖς καθάραις!*

Ἦμην τόσον προκατειλημμένος κατὰ τοῦ Θανάση
Βάγια! Ἄλλὰ καὶ ποῖος Ἕλλην δὲν ἔμαθεν, ἀπὸ τῆς παι-
δικῆς του ἡλικίας, μὲ ἀποτροπιασμὸν νὰ ἀναφέρῃ τὸ ὄνομά
του; Δὲν ἦτο ὁ δῆμιος τοῦ φοβεροῦ Ἰαλῆ Πασιᾶ; δὲν ἦτο
τὸ ὄργανον τῶν βδελυγῶν του ἀνοσιουργημάτων; δὲν ἦτο
ὁ ἐπάρατος φονεὺς ἑκατοντάδων ἀθῶων; δὲν ἦτο αὐτό-
χρημα προδότης τοῦ ἔθνους του; Πῶς, λοιπόν, νὰ μὴν
εἶμαι προκατειλημμένος; Καὶ ἀποροῦσα, ὅταν ἔγραψον
τὴν πρώτην μελέτην μου περὶ τῆς «Κυρᾶ Βασιλικῆς», πῶς
ὁ κακὸς αὐτὸς δαίμων τῆς Ἡπείρου, ὁ κατάρατος δολο-
φόνος, ἀπετέλει μέρος τῆς συνοδείας τῆς φιλανθρώπου καὶ
καλοκάγαθου ταύτης γυναικός, καὶ δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐξη-
γήσω τί κοινὸν ἠδύνατο νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ τῆς ἀγνῆς
Βασιλικῆς καὶ τοῦ ἀχρείου δούλου· καὶ διηρωτώμην: Τί
ἔπραξε τὸ ἀνθρωπόμορφον αὐτὸ τέρας, ὥστε νὰ συγχω-
ρηθῇ ὑπὸ τῆς Πύλης, νὰ φιλοξενηθῇ εἰς τὰ Πατριαρχεῖα
καὶ νὰ ἀποβῇ ὁ ἀχώριστος σύντροφος τῆς εὐσεβοῦς Κυρίας,
κατὰ τὴν μακροχρόνιον διατριβὴν αὐτῆς εἰς τὸ Φανάριον
καὶ ἔπειτα κατὰ τὴν ἐξορίαν αὐτῆς εἰς Προῦσαν; Καὶ ἠθέ-
λησα νὰ ἐξηγήσω ὅλα αὐτὰ τὰ ἀνεξήγητα δι' ἐμέ· καὶ ἐζη-
τήσα νὰ μάθω, νὰ ἐξετάσω λεπτομερῶς τὰ κατ' αὐτόν.

Ὁ Rouqueville, ὅστις πρῶτος εἰς τὸ βιβλίον αὐτοῦ·
«Histoire de la régénération de la Grèce» ἔγραψε περὶ τοῦ
Βάγια, τὸν παριστάνει μὲ τὰ ζοφερώτατα τῶν χρωμάτων·

δι' αὐτὸν ὁ Βάγιας εἶναι «l'odieux Vaïa», «le criminel achate-Vaïa», «le sicaire Vaïa», «l'intime secrétaire d'Ali Vaïa», «l'infâme Vaïa», τέλος «le monstre Vaïa d'une figure rebutante».

Ἐξετάζω τὸν Λαμπρίδην, ὅστις ἔγραψε περὶ τοῦ Ἄλῃ Τεπελενῆ· καὶ δι' αὐτὸν ὁ Βάγιας εἶναι «ὁ περιώνυμος Βάγιας», «τὸ πρῶτον ὄργανον τῶν ὀμοτιῶν τοῦ Ἄλῃ».

Ἀνοίγω τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀραβαντινοῦ περὶ τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ· αὐτὸς ὑπερθεματίζει τὸν Λαμπρίδην: «ὁ ἀπαισίας μνήμης Βάγιας», «ὁ ἄξιος ὑπηρετικῆς ὀμοῦ τυράννου Βάγιας», «ὁ διαδόχτος Βάγιας», «ὁ καταράτος μνήμης Βάγιας», «τὸ ὄμῶν καὶ πειθύνιον ὄργανον τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ Βάγιας».

Μοῦ ὑπολείπεται νὰ ἀναγνώσω τὸν Βαλαωρίτην· ὁ ἔθνικὸς ποιητὴς εἶναι ἀμείλικτος διὰ τὸν Βάγιαν «τὸν τρισκατάρaton, τὸν κακοῦργον, τὸν ἀλιτήριον, τὸν βρυκόλακα», καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἔρριψεν ἀλύπητα κατ' αὐτοῦ τὸν λίθον τοῦ ἀναθέματος.

Μὰ τί ἐπραξεν, ἐπὶ τέλους, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, διὰ νὰ πέσῃ κατ' αὐτοῦ τόσον βαρὺ τὸ ἀνάθεμα τῆς ἔθνικῆς ἀρᾶς; ποῖον εἶναι τὸ αἶτιον τῆς γενικῆς ταύτης κατακραυγῆς; «Τὸ Γαρδίκι», μοῦ λέγει ὁ Rouquerville: «τὸ Γαρδίκι», μοῦ ἐπαναλαμβάνει ὁ Λαμπρίδης: «τὸ Γαρδίκι», φωνάζει ὁ Ἀραβαντινός: «τὸ Γαρδίκι», διαλαλεῖ ὁ ἀθάνατος ποιητὴς, παριστῶν εἰς στίχους λαξευτοὺς τὸν Βάγιαν ὡς βρυκόλακα, ἐξερχόμενον τοῦ τάφου καὶ διωκόμενον ἀπὸ τὰ φάσματα τῶν θυμάτων του.

Ἐξήκοντα νὰ εὔρω καὶ ἄλλα κακουργήματα, κακοθείας, προδοσίας, ἀνοδιουργήματα· τίποτε δὲν εὔρω. Τὸ Γαρδίκι μόνον, καὶ πάλιν τὸ Γαρδίκι, μοῦ ἐπαναλαμβάνουν ἐν χορῷ καὶ οἱ τέσσαρες κατήγοροι τοῦ Βάγια· καὶ εἶναι πράγματι ἀπαισία ἢ τραγωδία τοῦ Γαρδικίου.

Ζοδ

Τὸ Γαρδίκι, κωμόπολις φυσικῶς ὄχυρὰ καὶ δυσάλωτος, καταφύκειτο ἀπὸ Ἀλβανούς μαχίμους, ἱκανὰς δεκαετηθίδας πρότερον ἐξομόσαντας (1)· οἱ Γαρδικιώται, ἔχοντες λόγους νὰ εἶναι δυσηρεστημένοι κατὰ τῆς Χάμκως, τῆς

ἀπαισίας μητρὸς τοῦ τότε Ἄλῃ Βέη καὶ μετὰ ταῦτα φοβεροῦ Βεζύρη τῶν Ἰωαννίνων, συνέλαβον αὐτὴν καὶ τὴν θυγατέρα τῆς Χαϊνίτσαν. Τὸ τί συνέβη τότε, ἀφίνω νὰ διηγηθῆ σύγχρονός τις, τὸ χειρόγραφον τοῦ ὁποίου εὐρῶν ὁ Σάθας, ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν ΙΕ' τόμον τῆς «Πανδώρας»(2).

«Ἐτοῦτοι, λέγει, ἀφού ἔλαβον εἰς χεῖράς των τὴν Χάμκω με τὴν θυγατέρα τῆς, ἐπῆραν ὅλα τὰ ὑπάρχοντα τοῦ σεραγίου τῆς, ὡς καὶ τὰ παραμικρὰ σιδερικά, καὶ τὰ ἐστειλαν εἰς τὸ Γαρδίκι, καὶ ἐκεῖ ἔβαλαν κλῆρον εἰς αὐτά. Μετὰ ταῦτα ἔκαψαν τὸ σεράγι τῆς καὶ κάθε κτίριον τῆς Χάμκως, ὅπου εἶχεν ἐκεῖ ἐπῆραν καὶ αὐτὴν καὶ τὴν θυγατέρα τῆς αἰχμαλώτους εἰς τὸ Γαρδίκι· καὶ ἐκεῖ ἤθασσαντες, ἄρχισαν ἐμπροσθεν τῆς Χάμκως καὶ τῆς θυγατρὸς τῆς νὰ μοιράζουσι οἱ Γαρδικιώται τὰ λάφυρα τοῦ σεραγίου τῆς καὶ διαφερόμενοι διὰ τὴν τιμὴν ἐκάστου εἶδους, καὶ ἐξ ἄλλου, διὰ νὰ τὴν πικράνουν καὶ καταφρονήσουν, ἐρωτοῦσαν αὐτὴν πόσον ἀξίζει τὸ ἐν εἶδος καὶ τὸ ἄλλο. Αὐτὴ δὲ οὔσα ἀσκεπὴς, ἔκλειε καὶ ἐθρηνοῦσε καὶ ἐπαρακαλοῦσε μὲ τὰ δακρυὰ τοὺς Γαρδικιώτας νὰ μὴ τῆς κάμνουν τέτοιαν ἐντροπὴν καὶ αὐτῆς καὶ τῆς θυγατρὸς τῆς, τὸ νὰ τὰς φυλάξουν ἀσκεπεῖς, ὅτι εἶναι ἐναντίον τῆς θρησκείας τοῦ Μωάμεθ, νὰ θεωροῦν οἱ ἄνδρες τὸ πρόσωπον τῆς γυναίκας, καὶ ἀμάρτημα. Ἐνας δὲ τολμηρὸς Γαρδικιώτης ἄρπαξε δύο κόσκινα καὶ λέγει τῆς Χάμκως: «Ἐπειδὴ, κυρά μου, λέγεις ὅτι εἶναι ἐντροπὴ καὶ ἀμαρτία ὡς Τούρκα νὰ εἶδαι ξέσκεπη, ἴδου ὅπου σκεπάζω καὶ ἐσένα καὶ τὴν θυγατέρα σου· καὶ οὕτω ἔβαλαν ἀπὸ ἓνα κόσκινο τῆς κάθε μιᾶς εἰς τὸ πρόσωπο. Τόσας καταφρονήσεις καὶ εἰρωνείας ἔκαμαν οἱ Γαρδικιώται τῆς Χάμκως καὶ τῆς θυγατρὸς τῆς, ὅπου δυσκολεύεται τις νὰ τὰς πιστεῦσῃ. Ἐπειδὴ ὁμως κατὰ παράδοσιν ὅλου τοῦ λαοῦ τῶν Γαρδικιωτῶν καὶ Χορμοδιωτῶν καὶ λοιπῶν Ριζωτῶν ἐλέγοντο καὶ ἄβονται παρὰ τοῖς γεγηρακόσιν ἕως τὰ νῦν, πρέπει νὰ τὰς πιστεῦσωμεν ὅλας· ὅτι ἂν αὐταὶ δὲν ἦτο ἀληθεῖς, δὲν ἦθελε νὰ κάμῃ ἔπειτα ὁ Ἄλῃ Πασᾶς τέτοιαν ἀπάνθρωπον καὶ σκληρὰν ἐκδίκησιν κατὰ τῶν

Γαρδικιωτῶν ἀνδρῶν, καὶ ἡ Σαχινῶν ἐπάνω εἰς τὰς γυναῖ-
 κας· ἴδεται, λοιπόν, ὅτι ἀναισχύντως οἱ Γαρδικιωταὶ οἱ
 μὲν ἐχάδεον μὲ τὰς χεῖρας τῶν εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὴν
 μητέρα καὶ τὴν θυγατέρα· ἄλλοι δέ, καὶ σχεδὸν ὅλοι, ἐφι-
 λοῦσαν, ἀπλῶναν τὰς χεῖρας τῶν εἰς τὸ στῆθος τῆς μητρὸς
 καὶ τῆς θυγατρὸς καὶ ἀναφανδὸν καὶ τέλος πάντων, ὅτι
 ἀτίμασαν καὶ τὴν μητέρα, ἐφθειραν καὶ τὴν παρθενίαν
 τῆς θυγατρὸς.

Φαντάζεται ἕκαστος πλέον, μετὰ τοιαύτην προσβολήν,
 τί μῖδος φοβερόν καὶ τί πάθος ἐκδικήσεως θὰ κατεῖχε τὴν
 μητέρα καὶ τὴν θυγατέρα της! Πέρασαν ἐτη· ὁ μικρὸς
 Ἄλῆ Βένης ἐγίνε Δερδέναγας, ἐγίνε Πασᾶς, ἐγίνε Βεζύρης
 στὰ Γιάννινα· ὑπέταξεν ὅλην σχεδὸν τὴν Ἠπειρον, κατέ-
 στρεψε τὸ Χόρμοδο, τὴν Λέκλα καὶ ἄλλα περίξ χωρία, καὶ
 μόνον τὸ Γαρδίκι δὲν εἶχε κυριεύσει ἀκόμη. Θὰ τὸ ἄφινε
 αὐτὸ ἐλεύθερον; θὰ ἐλθσμένοει τὴν ὕδριν κατὰ τῆς οἰκο-
 γενειακῆς τιμῆς του; Ὁ Ἄλῆς δὲν ἦτο ἀνθρώπος νὰ λη-
 σμονήσῃ, ἀλλὰ καὶ το μῖδος τῆς Χάμκως δὲν ἐνύσταζεν.
 Εἰς πᾶσαν συνάντησιν μετὰ τοῦ υἱοῦ της, ἡ ἐκδίκησις
 ἦτο ἡ παράκλησις, ἡ δέησις, ἡ προσταγή της· ἀλλ' ἐφθα-
 σεν ὁ θάνατος καὶ μὲ λύσσαν ἡ μέγαιρα ἐβλεπεν, ὅτι δὲν
 θὰ νύτύχει νὰ κορέσῃ τὸ πάθος της καὶ νὰ ἴδῃ συντελου-
 μένην τὴν ἐκδίκησίν της· ἡ ἀπελπισία καὶ ἡ οὐδύνη της
 δὲν εἶχαν ὄρια! διὰ τοῦτο, στὸ μαῦρο κρεββάτι τοῦ θανά-
 του εὐρισκομένη, ζητεῖ τὸν Ἄλῆ, «λόγια τρομάρας κι'
 ὀλέθρου νὰ πῆ». Εἶναι ἐξόχως ὠραῖον ἐν τῇ ἀγριότητι
 τοῦ τοῦ ποίημα, ποῦ περιγράφει τὰς τελευταίας στιγμὰς
 τῆς Χάμκως:

Στὸ μαῦρο κρεββάτι της
 μὲ λύσσα σπαρνάει
 γιὰ δέ, μὲ τὸ θάνατο
 βαρεῖά πολεμάει.

⊕

Ἄκόμα στὰ στήθεια
 τὴν ἄγρια ψυχὴ
 βαστάει μὲ τὰ δόντια
 ἡ μάνια τοῦ Ἄλῆ.

⊕

Σηκώνει τὸ πρόσωπο,
 γυρίζει τὸ βλέμμα,
 ποῦ ὁ χάρος ἐθόλωσε
 καὶ στάζει τὸ αἷμα.

⊕

Καὶ ποῖον εἰς τὴν ὕστερη
 στιγμή ἀποζητᾷ;
 Τηράει κι' ἀγωνίζεται
 νὰ βγάλῃ μιλιὰ!

Εἶναι τοιαύτη ἡ ἐκφρασις τοῦ προσώπου της, ὥστε ὁ
 ποιητῆς σύρει ἐγκάρδιον ἐπιφώνησιν:

Ἄ, θάνατε! σβῦσέ της
 τὸ λόγο στὸ στόμα . . .

διότι ἡ θνήσκουσα

. . . λόγια τρομάρας
 κι' ὀλέθρου θὰ πῆ, —
 φαρμάκια, μαχαίρια
 θ' ἀφήσῃ τοῦ Ἄλῆ.

Καὶ ἀφίνει πράγματι εἰς τὸν ἀξίον υἱὸν της κατάραν
 καὶ κληρονομίαν τὰ πρὸς τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους τοῦ
 Γαρδικίου φονικὰ μίσση της· ἡ προφορικὴ διαθήκη τῆς
 φοβερᾶς Ἐριννύος ἔχει ραγδαῖον λυρισμὸν καὶ πάθος
 ἐκφραστικώτατον.

«Α! κάμε, παιδάκι μου,
έρμιά τὸ Γαρδίκι,
πλατὸ κοιμητήριον
νὰ βόσκουν οἱ λύκοι.

⊕

»Α! πνίξε σιὰ αἵματα
μαννάδες, παιδιά,
παρθένες καὶ γέροντες
μαχαίρι, φωτιά!

⊕

»Φωτιά καὶ μαχαίρια!
σὴν ἐρημὴ ἀγκάλῃ
τῆς κόρης, συντρίψετε
τοῦ νειοῦ τὸ κεφάλι.

⊕

»Τὸ βρέφος, ποῦ τρέμοντας
βαστάει τὸ βυζί,
σφαγμένο σιὰ πόδια τῆς
ἡμίνας νὰ ἰδῇ.

⊕

»Φωτιά καὶ μαχαίρια . . . »

Ἄλλ' ἐν τῇ ἀγωνίᾳ τοῦ θανάτου ἐκλείπουσι πᾶσαι σχεδὸν αἱ δυνάμεις, πλην τοῦ μίσους, καὶ βλέπει φοβερὰς ὀπτασίας : τοὺς ἀδελφούς τοῦ Ἄλῃ σφαζομένους καὶ τὸν Ἄλῃ αὐτὸν κινδυνεύοντα· σύρει κραυγὴν ἀπογνώσεως καὶ τρόμου, ἀλλὰ καὶ τοῦ υἱοῦ τῆς ἡμινας κεφαλὴ κυλίσεται εἰς τὴν κόνιν καὶ εἰς τὰ αἵματα. Ἐδῶ θνήσκει ἡ μέγαιρα, ὡς νὰ τὴν ἐπνίξε τὸ φάντασμα τοῦ υἱοῦ τῆς.

«Α! ἀπάνω μου ρίχνεται!

Ἄ! μ' ἐπνίξε . . . Ἄλῃ».

Ὁ χάρος τῆς ἄρπαξε
τὴν ἄγρια ψυχὴ (3).

Ο ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ ΤΕΠΕΛΕΝΛΗΣ

1997
18/15
18/15
'Αλλ' ἂν ἀπέθανεν ἡ μήτηρ, ἔμεινεν ἡ ἀνταξία θυγά-
τηρ νὰ ὑπενθυμίζη πάντοτε εἰς τὸν ἀδελφὸν τὴν ἐκδίκη-
σιν, ὡσὰν νὰ εἶχεν ἀνάγκην ὑπομνήσεως ὁ φιλέκδικος
καὶ αἰμοδιψής 'Αλδανός. Καὶ ὁμως πέρασαν πάλιν χρόνια,
ὥστε νὰ φθάσῃ ἡ ποθητὴ δι' αὐτὸν ἡμέρα· καὶ ἔφθασε
δυστυχῶς.

Δὲν θὰ διηγηθῶ ὅλας τὰς λεπτομερείας τοῦ σκληροῦ
πολέμου· τοῦτο μόνον θὰ ἀναφέρω, ὅτι ἐπὶ ἓνα μῆνα τὰ
στρατεύματα τοῦ 'Αλῆ εἰς μάτην ἐπολιόρκουν τὸ Γαρ-
δίκι, καὶ μόνον ὅταν ὁ Θανάσης Βάγιας μὲ τοὺς Χριστια-
νοὺς ὀπλίτας του ἐκυρίευσεν μίαν συνοικίαν τοῦ ὄχυροῦ
χωρίου, οἱ Γαρδικιώται ἠναγκάσθησαν πλεόν νὰ προτεί-
νουν ὄρους ὑποταγῆς· ἡ ἀμνηστία ἐδόθη καὶ αὐτοὶ παρε-
δόθησαν. 'Αλλ' ἐψύλαξε ποτὲ ὁ ἄπιστος 'Αλῆς τὸν λόγον
του, διὰ νὰ τὸν τηρήσῃ καὶ τώρα; Ὁ φοβερός υἱὸς τῆς
Χάμκως, ἀφ' οὗ διέταξε νὰ στείλουν εἰς Ἰωάννινα ὄλους
τοὺς ἐγκρίτους ἀγάδες τοῦ Γαρδικίου, ἦλθε καὶ ὁ ἴδιος
εἰς τὸ χάνι τοῦ Βαλιερῆ καὶ τότε :

Τοὺς Γαρδικιώταις ἔστειλε ἄσκέρι νὰ τοὺς πιάσῃ,
ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ στὸ χάνι νὰ τοὺς μάσῃ.
Πιάνουν μίαν πεντακοσριά, τοὺς φέρουνε δεμένους,
γυμνοὺς, μὲ χωρὶς τ' ἄρματα, τοὺς φειδοδαγκαμένους.
Σὰν γίδια καὶ σὰν πρόβατα τοὺς ἔμπασε στὸ χάνι,
καὶ τὸν τηροῦν τ' ἄσκέρι του νὰ δοῦν τί ἀποκάνει (4).

Ἦτο ἡμέρα Παρασκευή, 15 τοῦ μηνὸς Μαρτίου τοῦ
ἔτους 1812, περὶ τὴν δεῖλν. 'Αλλ' ὡς ἀφήσωμεν τὸν
Rouqueville νὰ μᾶς διηγηθῇ τὰ μετὰ ταῦτα. Ὁ Rouqueville
εἶναι ποιητὴς εὐφάνταστος καὶ θὰ μᾶς ζωγραφίσῃ μὲ τὰ
ζωηρότερα χρώματα τὰ τελεσθέντα τότε : «Οἱ κεραυνοί,
λέγει, συνήθεις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἰσημεριῶν, ἀντή-
χουν εἰς τὰς πλευρὰς τοῦ ὄρους Πέλαγγο, ὅταν ὁ 'Αλῆς
ἀπὸ τὴν Σένδρα κατέβη εἰς τὸ χάνι Βούβαλλν· διέταξε
τὸν ἀμαξηλάτη του νὰ περιέλθῃ τὸν ἀπαίσιον περιόλον
καὶ βεδαιωθείς, ὅτι οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ τοῦ διαφύγῃ ἐντεῦ-

θεν, κρατῶν εἰς τὰς χεῖρας τὴν καρδίαν, κρᾶζει πρὸς οὓς στρατιώτας: **υγας** (κτυπάτε): ἀλλ' οἱ φύλακες, πλήρεις φρίκης, μένουσιν ἀκίνητοι· ἐπαναλαμβάνει διὰ φωνῆς κεραυνοδόλου τὸ πρόσταγμα τοῦ θανάτου, ἀλλ' οὗτοι ρίπτουσι τὰ ὄπλα· θέλει νὰ τοὺς ἐπιτιμήσῃ, ἀλλὰ διὰ μιᾶς φωνῆς οὗτοι ἀπάντησαν, ὅτι, «Ὀθωμανοὶ αὐτοί, δὲν ἠμποροῦν νὰ μολύνουσι τὰς χεῖράς των εἰς τὸ αἷμα ἄλλων Ὀθωμανῶν». Ὅσον ὁ Ἄλῃς παραφέρεται καὶ ὅσον τοὺς ἀπειλεῖ, τόσον αὐτοὶ μένουσι ἀτάραχοι· ἡ διαταγὴ τοῦ Ὁμέρ βέη Βρυώνη περιφρονεῖται· μερικοὶ στρατιῶται τολμοῦν νὰ ζητήσουσι χάριν· τοὺς διατάσσει νὰ ἀπομακρυνθοῦν καὶ ἀποτεινόμενος εἰς τοὺς Χριστιανοὺς Μιρδίτας, τοὺς ὑπηρετοῦντας ὑπὸ τὰς σημαίας του, κραυγάζει: «Ἄνδρες οἱ Λατῖνοι, εἰς ὑμᾶς παραχωρῶ τὴν τιμὴν νὰ ἐξελοθρεῦσθε τοὺς ἐχθροὺς τοῦ ὀνόματός μου· ἐκδικήσατέ με καὶ θὰ ἀνταμείψω τὴν ὑπηρεσίαν σας διὰ τῶν μεγαλειτέρων ἀμοιβῶν». Ὑπόκωφος γογγυσμὸς ἠκούσθη τότε εἰς τὸ μαῦρο στρατεύμα τῶν Σκιπετάρων **Καθολικῶν** τῆς Μάτιας· τοὺς διατάσσει νὰ ὀμιλήσουσι, νομίζων, ὅτι ἐξήκουσι νὰ πραγματευθοῦν τὴν τιμὴν τοῦ αἵματος. Ἄλλὰ τότε ὁ Ἄνδρέας Γκοζολοῦρης (André Gezzolouri): «Ἡμεῖς, ἀπάντησε, νὰ σφάξωμεν ἀνθρώπους ἀόπλους; ἐθύγαμε ποτὲ πρὸ τοῦ ἐχθροῦ; ἐπράξαμε ποτὲ πρᾶξιν ποταπὴν, διὰ νὰ μᾶς ἐξευτελίωσῃ, πιροτείνων νὰ γίνωμεν δολοφόνοι; Διάταξε τοὺς **Goks** τῆς Σκόδρας, βεζύρ Ἄλῃ Πασᾶ, διάταξέ τους, ἐδῶ εἶναι, κάλεσέ τὸν ἀρχηγόν τους καὶ ἄς εἴπῃ αὐτός, ἂν ποτε κάνεις Μιρδίτης ὀπισθοχώρησε πρὸ τοῦ θανάτου. Δῶσε τὰ ὄπλα εἰς τοὺς Γαρδικιώτας, τὰ ὁποῖα τοὺς ἀφήρσαν, ἄς εἰδοποιηθοῦν νὰ ὑπερασπίσουσι τὸν ἑαυτὸν τους καὶ ἂν δέχωνται τὴν μάχην, διάταξε καὶ θὰ ἴδῃς πῶς δυνάμεθα νὰ σὲ ὑπηρετήσωμεν», εἶπε, καὶ οἱ κεραυνοδόλοι λόγοι του κατέπληξαν τὸν Σατράπην· ἀφρίζει ἐκ λύσσης, τρέμει, διστάζει, βλέπει, ὅτι εἶναι ἐγκαταλειμμένος καὶ ἡ ἀοριстіα καὶ ἡ ἀδελαιότης ἐπεκράτει εἰς ὅσα ἐλεγεν· ἴσως ἡ λέξις τῆς Χάριτος θὰ διέφενγεν ἀπὸ τὸ στόμα του· καὶ τὸ ἀθῶν αἷμα δὲν θὰ ἐχύνετο καὶ ἡ ἱστορία θὰ εἶχε

μῖαν ὀλιγωτέραν σελίδα εἰς τὰ χρονικά της, ὅτε εἶς τῶν **ὄνημιῶν τοῦ**, ὁ Ἄθανάσιος Βάγιας, τέρας μὲ ἀπαίσιαν μορφὴν, «Κύριε, ἐφώνησεν, ἰδοὺ ὁ βραχίων μου καὶ ἄς ἀπολεσθῶσιν οἱ ἐχθροὶ σου», καὶ ἀμέσως ὁ συρφετός τῶν ὑπαλλήλων τοῦ σεραγίου, παρασυρόμενος ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ ἀρχηγοῦ του, σπεύδει νὰ τὸν ὑπερβῇ εἰς τὸ ἐγκλημα, ἐνούμενος μετ' αὐτοῦ, καὶ 150 κακοῦργοι ἐτοιμάζονται νὰ ἀποτελειώσουσι τὸ περιφανέστατον τῶν κακούργημάτων. Ὁ ὄδηγός τῶν δολοφόνων Ἄθανάσιος Βάγιας λαμβάνει ἀπὸ τὸν Ἄλῃν τὴν καρδίαν εἰς ἔνδειξιν τῆς ἀρχηγίας, οἱ Μιρδίται ἀποσύρονται τρέμοντες καὶ οἱ Τσοχαδαραῖοι πίπτουσι εἰς τὰ γόνατα μὲ τὰς χεῖρας ὑψωμένας εἰς τὸν οὐρανόν, ὡσεὶ ὁ κεραυνός ἦτο ἐτοιμος νὰ ἐκραγῇ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των» (5).

Καὶ . . . τὸ φοβερὸν δρᾶμα ἔλαβε χώραν καὶ ἡ φρικώδης τραγωδία συνετελέσθη. Μετὰ μίαν ὥραν εἰς τὴν μάνδραν τοῦ Βαλιερῆ ἑξακόσια πτώματα ἐκυλίωντο εἰς τὸ αἷμα των.»

Σοξ

Πρὶν νὰ ὑπογραμμίσω καὶ σχολιάσω τὴν ἀφήγησιν τοῦ Rouquerville, θὰ παραθέσω καὶ μίαν ἄλλην περιγραφὴν τῆς ἰδίας σκηνῆς, γραμμένην ἀπὸ τὸν βάρδον τῶν κακούργημάτων τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ, τὸν X' Σεχρέτη, σύγχρονον καὶ αὐτὸν καὶ μᾶθρα τῶν τελεσθέντων:

Καὶ τῶπαν οἱ ματιάνιδες (α) : «ἀβόλετο δὲν πᾶμε, κ' ἂν θέλῃς δός τους τ' ἄρματα, κ' ὑπέρου τζαλιστάμε (β).

Τ' αὐτοὶ ναι χωρὶς ἄρματα, οὐν πι ἄμα στὸν χασάτη, ὀστέρου στὸν γερατιστή (γ) δὲν δίνομε τζεβάπι» (δ).

Ὅλο τ' ἀσκέρι φώνησε: «κάνενας δὲν τὸ στρέγει, τέτοιο τζεβάπι γύρισε τ' ἀσκέρι καὶ τοῦ λέγει.

«Πρῶτα κ' ἀρχὴ σε ἀσκέρι σου τζεκουρι (ε) νὰ κτυπήσῃς καὶ τώρα 'ς τούτη τὴν δουλειά νὰ μὴ μᾶς προβοδήσῃς».

Ἔτσι τοῦ λέγει τ' ἀσκέρι του, μπέλικιμι (στ) μὴ μετανοιώσῃ, μὴ κῆρη ράχμι (ζ) στήν καρδιά νὰ μὴ τοὺς θανατώσῃ.

(α) Μιρδίται· (β) πολεμοῦμε· (γ) Θεόν· (δ) ἀπάντησιν· (ε) μπαλιτάς· (στ) ἴσως· (ζ) εὐσπλαγγία.

Ποιὸς ἔχει χάτι (α) στήν καρδιά ὀμπρός του νά μιλήσῃ,
 ἄλλο τξεβάπι νά τοῦ πῆ καί λόγο νά γυρίσῃ;
 Αὐτόναι τὸ μουράτι (β) του νά τὸν ξεγινάτωσουν.
 μὴ τῶρθη ράχμι στήν καρδιά κεινούς νά τοὺς γλυτώσουν.
 Ἄλήπασας ἐγύρισε καί τσ' ἀγριοτηράζει,
 τὸν τίραξε τ' ἀσκέρι του κι' ὀλότελα τρομάζει.
 «Μοῦ φαίνεται νά σηκωθῶ ἐγὼ μὲ χωρὶς ἄλλο
 πρῶτα κι' ἀρχὴ στάσκέρι μου τξεκοῦρι νά σᾶς βάλλω,
 ὕστερινά σέ ταυτουνοὺς ὀπῶχω χαψομένους (γ),
 γυμνοὺς μὲ δίχως ἄρματα, στὸ χάτι ἐδῶ κλεισμένους.
 Τί λέτε, μπρὲ χαϊνίδες (δ), καί σεῖς χαραμοψῶμοι,
 στὸ ἐμπρι (ε), ποῦ σᾶς ἔκαμα καί καρτερεῖτ' ἀκόμη;»
 Ἄτός του καρβαλίκεψε Ἄλήπασας καί πᾶνει,
 γιουρδίζει (στ) καί τ' ἀσκέρι του καί πλάκωσε στὸ χάτι.
 Ἐγύρισε στ' ἀσκέρι του αὐτὸς καί τὸ διατάζει,
 κι' ἀνέβηκε σ' ἓνα τεπέ (ζ) ἀτός του καί τηράζει:
 «Τὴν ὥρα, ποῦ νά ἀκούσετε νά ρίξω τὰ κουμπούρια,
 τότε νά ρίξετε καί σεῖς, κ' εὐθύς νά πῆτε γιούργια (η).»
 Ἀπὸ ταῖς τέσσερες μεριὲς μαζώχθηκε τ' ἀσκέρι,
 καρσι (θ) καί τοὺς τηράζουνε μὲ τ' ἄρματα στὸ χέρι . . .

Κι' ἀρχίησε τ' ἀσκέρι του, ταῖς παταριαῖς (ι) τοὺς βάνει . . .,
 «Ἄλλάχ! Ἄλλάχ! (ια)» φωνάζουνε ὀμοῦ μικροί-μεγάλοι.
 Μὲ τὴν ἀράδα νά τὰ πῶ τί γίνηκε στὸ χάτι,
 δὲν ἔχουμε μολογημὸ κι' ὁ νοὺς μου δὲν μοῦ φθάνει (β).

Ὡς βλέπει ἕκαστος, καὶ ὁ Σεχρέτης διηγεῖται τὰ συμ-
 βάντα ὡς καὶ ὁ Γάλλος διπλωμάτης, ἀλλὰ περὶ Βάγια
 οὐδὲ τὴν παραμικρὰν νύξιν ἐκφέρει κατὰ τὴν διαδραμα-
 τισθεῖσαν τότε φρικώδη στιγμήν. Αὐτός, ὅστις, ἂν καὶ
 ἦτο ἕνας ἀχρεῖος κόλαξ τοῦ Ἀλῆ, ἐν τούτοις τόσῃν συμ-
 πᾶθειαν ἠσθάνθη δια τὰ ἀτυχῆ θύματα, τοὺς ὀμοθρήσκους
 του, καὶ κλαίει μετ' αὐτῶν καὶ εἰς στίχους γεμάτους ἀπὸ
 εὐσπλαγγχνίαν περιγράφει τὴν ὀδύνην καὶ τὴν φρικὴν
 του καὶ ἔχει τὸ θάρρος νά ὀμολογήσῃ τὴν πικρίαν του:

(α) θάρρος· (β) πῆσμα· (γ) φυλακισμένους· (δ) ἀχάριστοι· (ε) δια-
 ταγή· (στ) ὀρμη· (ζ) λόφος· (η) ἐμπρός· (θ) ἀπέναντι· (ι) ὀμοθρόνται·
 (ια) θεέ! θεέ!

Κι' ὡς τόσον σᾶς ἠολόγησα μὲ τὸ πικρὸ μ' ἀχειλί,
 ὡς τόσον σᾶς ἠολόγησα τί γίνηκε στὸ χάτι,
 ὀπ' ὅσο ν' ὁ κόσμος καὶ ντουιῆς κάνεις δὲν θέλει κάνει (7),

ἦτο ποτὲ δυνατόν νά θιωπήσῃ καὶ νά μὴ ρίψῃ κατὰ τοῦ
 Βάγια τὸ ἀνάθεμα καὶ τὴν κατάραν, ὡς μόνου αἰτίου τῆς
 καταστροφῆς, ἂν πράγματι συνέβαινε νά λάβουν χώραν τὰ
 γεγονότα, ὡς τὰ θέλει ὁ Rouquerville; Διὰ ποῖον λόγον νά
 φεισθῆ τοῦ Βάγια, τὸν ὀποῖον ἐμίσει καὶ ὡς εὐνοοῦμενον τοῦ
 Ἀλῆ καὶ ὡς γκισούρην καὶ Ἑλληνα, αὐτός, ὅστις εἰς πᾶσαν
 ἄλλην περίστασιν δὲν ἔχει λόγους νά τὸν ὕβρισῃ, ρίπτων
 κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ τὴν ὕβριν «παληορρωμηδός»; (8)

Διὰ νά θιωπήσῃ ὁ Σεχρέτης, εἶναι τρανωτάτη ἀπόδει-
 ξις, ὅτι ὁ Βάγιας εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἔπραξεν ὅ,τι
 καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ. Ὁ Ἀθανάσης Βάγιας
 δὲν ἦτο βεβαίως ἀθῶα περισσότερά, οὐδὲ θὰ θελήσω νά τὸν
 ἐξαγίδσω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ δὲν θὰ θελήσω-
 μεν νά εὐρωμεν ἀγγέλους, οὐδὲ ἄνδρας, ἔχοντας ἀξιώ-
 σεις διὰ τὸν φωτοστέφανον τοῦ ἁγίου· ὁ Βάγιας ἦτο ὁ
 εὐνοοῦμενος τοῦ πασᾶ, διότι εἶχε παράσχει πολλὰς ἐκ-
 δουλεύσεις εἰς αὐτόν· ὁ Βάγιας ἦτο ἀφωσιωμένος εἰς τὸν
 κύριόν του καὶ εἰς πᾶσαν δύσκολον περίστασιν, ὅταν ὁ
 Ἀλῆς ἠθελε νά συντριψῇ τοὺς ἀντιζήλους Πασάδες καὶ
 Βέηδες τῆς Ἡπειροῦ, εἰς τὸν Βάγιαν πάντοτε προσέφευγε·
 καὶ ἦτο πάντοτε πρόθυμος ὁ «παληορρωμηδός» νά τρέξῃ
 εἰς τὸ Βεράτι καὶ τὴν Αὐλῶνα καὶ τὸ Ἀργυροκάστρον
 καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Γαρδίκι, νά κτυπήσῃ, νά ταπεινώσῃ, νά
 ἐξολοθρεύσῃ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ κυρίου του, ἀλλὰ καὶ τοὺς
 προαιωνίους τυράννους τῆς φυλῆς του. Καὶ ὅταν ὁ Ὀμέρ
 Βρυώνης, ὡς καὶ ἄλλοι στρατηγοὶ τοῦ Ἀλῆ, ἐδίσταζε καὶ
 ἀπέφευγε νά μεταβῇ εἰς Ἀργυροκάστρον, τὴν ὀμοθρήσκον
 κωμόπολιν, διὰ νά πείσῃ τοὺς κατοίκους αὐτοῦ εἰς παρά-
 ὀδοσιν, ὁ Βάγιας καὶ πάλιν αὐτόκλητος ἐζήτησε νά μεταβῇ:
 ὀποῦμαι, λέγει, ἕνας «παληορρωμηδός» καὶ σουμπεῖ (α) δὲν βάνει (9).

Ἄλλ' ἐκτός τοῦ Σεχρέτη, ἔχομεν καὶ ἄλλον σύγχρονον
 μάρτυρα τῶν γεγονότων τούτων.

Εἰς τὸ 1815 ἐξεδόθη ἐν Βενετίᾳ ἡ Ἱστορία τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Πάργας ὑπὸ τοῦ Χριστοφόρου Περραιδοῦ. Ὁ συγγραφεὺς εὐρίσκει ἀφορμὴν νὰ σημειώσῃ «ἐκεῖνον τὸ τρομερὸν καὶ ἀνήκουστον ἀποτελεσμα, τὸ ὁποῖον ὁ Πασιῶς ἔκαμεν εἰς τοὺς Γαρδικιώτας» (10) δὲν ἀναφέρει ὅμως τίποτε διὰ τὸν Βάγια. Πῶς λοιπὸν νὰ ἐξηγηθῇ ἡ περὶ τοῦ Βάγια ἀφήγησις τοῦ Ρουκνεville; πόθεν ἡ τόση κατ' αὐτοῦ καταφορά;

Σο

Πρὶν ἢ ἀπαντήσω εἰς τὰς ἐρωτήσεις ταύτας, πρὶν ἢ ἐκφέρω τὴν τελειωτικὴν κρίσιν, θὰ ἀναφέρω ὅσα ὁ Ἀραβαντινὸς γράφει, κρίνων τὰ περὶ Ἑλλάδος δύο συγγράμματα τοῦ Ρουκνεville, τὴν «Histoire de la régénération de la Grèce» καὶ τὰς «Voyages en Grèce». «Δυστυχῶς, λέγει, ἐν ταῖς πολλαῖς ἀρεταῖς τῶν συγγραμμάτων τούτων δύο σπουδαιότατα ἐλαττώματα παραδίδουσι τὴν ἀξίαν αὐτῶν ὡς ἱστορικῶν μνημείων: ἡ μεροληψία τοῦ συγγραφέως δηλονότι καὶ τὸ καθ' ὑπερβολὴν ἐνίοτε εὐφάνταστον. Ἀντιπρόσωπος ὢν κυβερνήσεως, ἥς τὰ συμφέροντα πολλαχῶς καὶ πολυτρόπως παρέδραψεν ὁ Ἄλῃς, καταδολιευθεὶς αὐτά, ἠσθάνετο ὁ Ρουκνεville ἰσχυρὰν κατ' αὐτοῦ ἀποστροφὴν, ἄλλως τε ἔχων καὶ ἰδίαν κατ' αὐτοῦ ἀφορμὰς: ὑπὸ τοιαύτου, εὐκόλως ἐννοεῖται πόσῃς μετέχουσι αἱ συγγραφαὶ αὐτοῦ, εὐκόλως ἐννοεῖται πόσῃς μετέχουσι μεροληψίας καὶ διαστρεφῆς ἐνίοτε τῆς ἀληθείας. Ἐκτός τούτου, ἐν ταῖς ἀφηγήσεσιν αὐτοῦ δεσπόζει ἡ φαντασία, παραγκωνίζουσα τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν καὶ καθιστῶσα τὸν Γάλλον συγγραφεῖα αὐτόχρονον μυθιστοριογράφον. Ὁ θέλων, λοιπὸν, ν' ἀντλήσῃ ἐκ τῶν πηγῶν τούτων, ὀφείλει μετὰ προσοχῆς ν' ἀνερευνᾷ, προσπαθῶν ὅσον οἶόν τε ν' ἀντιπαρέρρηται τοὺς σκοπέλους τούτους» (11). Τὴν αὐτὴν μὲ τὸν Ἀραβαντινὸν κρίσιν ἐκφέρει καὶ ὁ Σάβας, λέγων, ὅτι «ἡ ἱστορία τοῦ Ρουκνεville δὲν φέρει ἀπανταχοῦ τὴν σφραγίδα αὐστηρᾶς ἀληθείας, διότι ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος φιλέλλην, ρωμαντικὸς μᾶλλον ἢ ἀπαθὴς ἱστορικός.

ὑπὸ τὸ πρῖσμα τοῦ ποιητικοῦ οἴστρου γράψας, ἀνέπλασε κατὰ τὸ δοκοῦν τὰ γεγονότα» (12). Καὶ ἄλλαχοῦ: «ὁ Ρουκνεville ἐν πολλοῖς ἐλέγχεται μυθολόγος μᾶλλον ἢ εὐσυνειδήτος ἱστορικός. Τούτω δὲ παρακολουθήσαντες καὶ πολλοὶ τῶν ἡμετέρων, ὑπερβαλλόντως ἐπετεινον τὸ ἀπίστευτον» (Ἱστορικαὶ Διατριβαὶ Κ. Σάβα, σελ. 1214) (13).

Ἄλλ' οἱ σοφοὶ συγγραφεῖς ἐλθσμόνησαν καὶ ἕτερον ἐλάττωμα τοῦ Ρουκνεville, τὸ ὁποῖον κυρίως ἔπρεπε νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψει, ἀντιλοῦντες ἐκ τῆς ἱστορίας του. Naί, ὁ Ρουκνεville ἦτο φιλέλλην, καὶ οὐδεὶς θὰ τῷ ἀρνηθῇ τὸν ὠραῖον αὐτὸν τίτλον. Ἄλλ' ὅσον φιλέλλην καὶ ἂν ἦτο, ἄς μὴ λησμονήσωμεν, ὅτι, ἦτο καὶ Λατῖνος· ἔπρεπε δὲ ἡ μακρὰ πείρα νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι μεθ' ὅλον τὸν φιλελληνισμόν τῶν ξένων συγγραφέων, ὑπολανθάνει πάντοτε παρ' αὐτοῖς ἡ πατροπαράδοτος πρόληψις διὰ τοὺς σχισματικούς Γραικούς, ἥτις, σκοτίζουσα τοὺς διανοητικούς αὐτῶν ὀφθαλμούς, τοὺς κάμνει νὰ βλέπωσι τὰ ἡμέτερα πράγματα συνήθως ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν ἰδίων αἰσθημάτων καὶ ἀνιλήψεων καὶ προκαταλήψεων. **Ἡ μακρὰ ἱστορία ἀπὸ τοῦ Μ. Φωτίου μέχρι σήμερον μᾶς παρέχει ἄπειρα παραδείγματα πιστοποιοῦντα τοὺς λόγους μου.** Καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, ἥτις ἀπασχολεῖ ἡμᾶς, ὁ Ρουκνεville, σκεπτόμενος καὶ γράφων ὄχι ὡς φιλέλλην, ἀλλ' ὡς Λατῖνος συγγραφεὺς, θέλων νὰ ἐξάρῃ τὴν ὄντως ὑπερῆφανον καὶ πραγματικῶς ἀνδρικήν στάσιν τῶν ομοδόξων τοῦ Μιροδιτῶν, ἔπρεπε, διὰ νὰ ἀναδείξῃ ἐπὶ μᾶλλον αὐτὴν, νὰ ἀντιπαραβάλλῃ πρὸς τὴν ἐπαίσχυντον διαγωγὴν τοῦ διεθθορμένου σχισματικοῦ, ὥστε νὰ φανῇ ἀφ' ἐνός ὁ ὑπέροχος χαρακτὴρ τῶν μὲν, ἢ διαφθορὰ δὲ καὶ ποταπότης τοῦ ἑτέρου. Καὶ εἶναι λίαν εὐφάνταστος ὁ Γάλλος διπλωμάτης, ἀλλὰ καὶ καθ' ὑπερβολὴν ἄδικος, μὴ διστάζων ν' ἀποκαλέσῃ σαρφετον δολοφόνων ὄλων τοὺς ἐπιλέκτους ἐκείνους Χριστιανοὺς Ἑλληνας, τοὺς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Θανάση Βάγια πολεμοῦντας ὑπὲρ τοῦ Ἄλῃ, λησμονῶν ἢ μὴ θέλων νὰ ἐνθυμηθῇ, ὅτι τὸν σαρφετὸν ἐκεῖνον ἀπετέλουν ὁ Ὀδυσσεύς Ἀνδροῦτσος, ὁ Χρῆστος Γρίβας ὁ Γαρδικιώτης καὶ τόσα

ἄλλα γενναῖα καὶ ἠρωϊκὰ τέκνα τοῦ Σουλίου καὶ τῆς αἱματοδρέκτου Ἡπείρου, διὰ τὰ ὅποια εἰς ἄλλην σελίδα τοῦ βιβλίου του δὲν θὰ διστάσῃ νὰ τονίσῃ παιᾶνας καὶ νὰ ψάλλῃ διθυράμβους (14).

Σ

Ἄλλ' ἐγὼ δὲν ἐκπλήττομαι διὰ τὸν ξένον ἱστορικόν· ἐγὼ ἀπορῶ καὶ ἐξίσταμαι διὰ τοὺς ἡμετέρους, οἱ ὅποιοι συνήθισαν μὲ φράγκικα μάτια καὶ φράγκικα γυαλιὰ νὰ βλέπουν τὰ ἡμέτερα, γινόμενοι, δυστυχῶς, ἢ ἤχῳ τῶν ποικίλων σκέψεων καὶ κρίσεων, ἥκιστα τιμητικῶν δι' ἡμᾶς καὶ πολὺ τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας ἀπεχουσῶν. Λάβετε καὶ μελετήσατε πάντας τοὺς Ἕλληνας, ὅσοι ἔγραψαν περὶ τοῦ Βάγια, καὶ θὰ ἴδῃτε πάντας ἀντιγράφοντας mot à mot τὸν Rouquerville, χωρὶς νὰ ἐξετάσουν ποίας ἀφορμᾶς εἶχεν οὗτος νὰ τὸν παραστήσῃ μὲ τὰ ζοφερώτερα χρώματα, χωρὶς νὰ σκεφθοῦν, ὅτι ὁ Βάγιας, διατελῶν ὑπὸ τὴν εὐνοίαν καὶ προστασίαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι συμπαθῆς εἰς τὸν διπλωμάτην ξένης Δυνάμεως, ἥτις τόσον ἀλλοπρόσαλλον πολιτικὴν μετῆλθε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς κυριαρχίας τοῦ Ἀλῆ Τεπελενῆ.

Καὶ εἶναι τόσον φανατικοὶ οἱ προσήλυτοι οὗτοι τῆς ξένης ἰδεολογίας, ὥστε οὐδεμίαν νὰ εὐρίσκουν ἀγαθὴν πράξιν εἰς τὸν ὁμόφυλόν των, τὸν κατάπτυστον, κατ' αὐτούς, τὸν κατάρατον, τὸν ἀξίον τοῦ ἐθνικοῦ ἀναθέματος· ἀφοῦ τὸ λέγουν οἱ Φράγκοι! καὶ ἂν ἠθέλησαν ποτὲ νὰ ἀναφέρωσι καλὴν αὐτοῦ πράξιν, τὸ ἔπραξαν μόνον διὰ νὰ τὴν διαψεύσωσιν· οὕτω π. χ. ὁ Ἰωάννης Λαμπριδης, γράφων περὶ τῶν κακουργημάτων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἀναφέρει, ὅτι «ἀπειράριθμα ἦσαν τὰ θύματα τοῦ Ἀλῆ, ἀραιώσαντα λοιμοῦ δικῆν τὴν Ἡπείρον. Καὶ χιλίων τουλάχιστον εἰσέτι οἰκογενειῶν θὰ ἔσπερειτο νῦν αὕτη, ἂν τὰ ὄργανα τοῦ κακούργου τούτου ἐξεπλήρουν ἀκριδῶς τὰς διαταγὰς του, καὶ ἂν οἱ ὑπ' αὐτοῦ εὐνοούμενοι δὲν ἐμεσολάβουν πρὸς σωτηρίαν πολλῶν ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ αἰμοχαροῦς τούτου θηρίου προγραφομένων, ὡς τοῦτο καὶ οἱ

παρεπιδημοῦντες Εὐρωπαῖοι, καὶ μάλιστα ὁ Rouquerville, μνημονεύουσι. Διὰ τῆς μεδιτείας καὶ ἐπεμβάσεως τοῦ Ἀθανασίου Βάγια ἐξ ἑκατὸν ἀρειμανίων, τὴν τοῦ θανάτου ποιὴν ἀναμενόντων, μόνον δύο ταύτην ὑπέστησαν» (15). Καὶ ὅμως τοῦτο παρῆλθεν ὁ συγγραφεὺς ἀσχολίαστον, μάλιστα δὲ εὐρεθῆσιν εἰς μίαν γωνίαν τοῦ βιβλίου του· ἀλλὰ καὶ ἄλλην παράδοσιν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀναφέρει, τὴν ὅποیان σπεύδει νὰ χαρακτηρίσῃ οὐ μόνον ὡς θροῦλον, ἀλλὰ καὶ νὰ εἰρωνευθῇ, προτείνων νὰ ἀνεγερθῶσιν ἀνδριάντες εἰς τὸν Ἀθανάσιον Βάγια· «λέγεται, γράφει, ὅτι κατ' ἀρχὰς ὁ Ἀλῆ πασᾶς εἶχε συλλάβει τὴν ἀποτρόπαιον ἰδέαν νὰ ἐξισλαμίσῃ πάντας τοὺς προκρίτους καὶ νομονεστέρους Χριστιανοὺς τῆς Ἡπείρου. Ἀπεδόθη δὲ τὸ μέγα τοῦτο δεινὸν ἐπιτηδεῖος ὁ πιστὸς αὐτοῦ ὑπηρέτης καὶ σύμβουλος Ἀθανάσιος Βάγιας, εἰπὼν καὶ πείσας αὐτὸν νὰ πράξῃ ὅλως τούναντιον, νὰ δεδασθῇ, δηλ. τὸ θρόσκευμα αὐτῶν, περιποιῆται καὶ ἀναδεικνύῃ αὐτούς. Διότι, ἂν ποτε ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτοῦ, μόνον οἱ Χριστιανοὶ θὰ προστατεύσωσιν, ὑπερασπισθῶσι καὶ σώσωσιν αὐτόν. Οἱ λόγοι οὗτοι μεγίστην τῷ Σατράπῃ ἐντύπωσιν ἐνεποίησαν καὶ εἰσπικούσθησαν. Διὸ καὶ περιεποιεῖτο τοὺς Χριστιανούς, οἵτινες ἀπετέλουν τὰ 3/4 τῶν ὑπηκόων του, πῦνδοι αὐτούς καὶ τοὺς ἐδιδεν ἀξιώματα. Ἐὰν ἡ παράδοσις αὕτη ἦναι ἀληθὴς, εἰς τὸν Ἀθανάσιον Βάγιαν ὀφείλονται ἀνδριάντες. Ἐὰν δὲ τούναντιον ἐπενοήθη πρὸς περιορισμὸν τῶν καταβοῶντων κατ' αὐτοῦ ποιητῶν καὶ πεζογράφων, ζήτησαν οἱ ἐπινοοῦντες I Sino ne vero é bene trovato» (16).

Δὲν ξεύρω ἂν ὀφείλωνται εἰς τὸν Ἀθανάσιον Βάγια ἀνδριάντες· ἡ ἱστορία δὲν εἶπε τὸν τελευταῖόν της λόγον δι' αὐτόν, διότι ὁ Βάγιας κατεδικάσθη χωρὶς νὰ δικασθῇ· τοῦτο μόνον γνωρίζω, ὅτι ὁ Βάγιας δὲν εἶναι τοιοῦτος, ὅποιον θέλουν νὰ μᾶς τὸν παραστήσουν. Ἄν ὁ Βάγιας εἶχε τὰ ἁμαρτήματά του, καὶ θὰ εἶχε βεβαίως πολλὰ, εἶχεν ὅμως καὶ τὰς ἀρετὰς του, καὶ τολμῶ, πρὶν ἢ εἶτι ἐκθέσω ὅλους τοὺς λόγους καὶ τὰ δοκουμένα, τὰ ὅποια ἔχω συνα-

θροίσει δι' αὐτόν, νὰ ἰσχυρισθῶ : ὅτι καὶ αὐτὸς *δυνειδέ-
φερει* ἐν λίθῳ εἰς τὸ μέγα οἰκοδόμημα τῆς ἐθνικῆς
ἡμῶν ἀνεξαρτησίας. Καὶ ἔχει δίκαιον ὁ διακεκριμένος συγ-
γραφεὺς κ. Α. Βορρε, ὁ ἄλλοτε σύμβουλος τῆς ἐνταῦθα
Γαλλικῆς πρεσβείας, εἰς τὸ πρό τιμῶν ἐτῶν ἐκδοθῆν πολ-
λῆς ἀξίας ἔργον τοῦ «L'Albanie et Napoléon», ἔχων ὑπ'
ὄψει του ἐπισήμους πηγὰς, νὰ γράψῃ : «ὅτι καὶ ὁ Ἀθανά-
σιος Βάγιας, καθὼς καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Λουκᾶς, μετὰ τῶν
ἄλλων γραμματέων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, Κολοδοῦ, Κυρίτη,
Κώστα Γραμματικοῦ, Μ. Οἰκονόμου καὶ Σακελλαρίδου, διὰ
τῆς ἐργασίας αὐτῶν ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Ἀλῆ, συνετέλεσαν
εἰς τὴν διασῆσίν καὶ ἐπιρροαίαν τῆς ἐθνικῆς *δυνειδύσεως*
τῶν κατοίκων, καὶ κατέλαβον οὗτοι ἀξιοσημείωτον θέσιν
ἐν τοῖς χρονικοῖς τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος» (17).

ΖεΣ

Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν μὲ ποίαν προκατάληψιν ἔγραψαν
οἱ ἡμέτεροι διὰ τὸν Βάγια, θὰ ἀναφέρω προσέτι τὸν
ἐθνικὸν ποιητὴν Βαλαωρίτην· δὲν θὰ ὁμιλήσω διὰ τὸ
ποίημά του «Θανάσιος Βάγιας»· τὸ ποίημα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ
εἶναι θαυμάσιον, ὅπως ὅλα τὰ ποιήματά του· καὶ δὲν ἐκ-
πλήττομαι, διότι ὁ Θωμαζαῖος μετέφρασεν αὐτὸ εἰς τὸ ἰτα-
λικὸν καὶ παραβάλλων αὐτὸ πρὸς τὸ 31 ἄσμα τῆς Κολάσεως
τοῦ Δάντου, δίδει εἰς αὐτὸ τὰ πρωτεῖα (18). Ὁ ποιητὴς
εἶναι ποιητὴς, ἐλεύθερος νὰ πλάσῃ καὶ διαπλάσῃ τοὺς
ἥρωάς του κατὰ τὴν ἀντίληψίν του. Ὁ ποιητὴς ἔχει τὴν
ἄδειαν νὰ ἐξάρῃ διὰ τῆς φαντασίας του πᾶν ὅ, τι νομίζει,
ὅτι δύναται νὰ συντρέξῃ εἰς τὸν σκοπὸν του, νὰ συγκι-
νήσῃ ὀπλονότι τοὺς ἀκροατὰς ἢ ἀναγνώστας του, καὶ νὰ
διεγείρῃ εἰς τὰς ψυχὰς των τὸν θαυμασμόν καὶ τὴν συμ-
πάθειαν, τὴν ἀποτροφὴν ἢ ἀγανάκτησιν διὰ τοῦτο ἢ
ἐκεῖνο τὸ πρόσωπον, διὰ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν περι-
πτώσιν. Ἄλλ' ἄλλο ποιητικὴ ἔξαρχίς καὶ ἄλλο ἱστορικὴ
ἀκρίβεια· ἂν διὰ τὸν ποιητὴν ἔχωμεν πλήρη τὴν συγ-
γνώμην, δὲν φρονοῦμεν ὅμως, ὅτι θὰ ἦτο δίκαιον διὰ
τῆς ποιήσεως νὰ κολαφισθῇ ἢ πραγματικότης καὶ νὰ δυσ-

φημισθῇ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἀναντιρρότως δὲν ἦτο
ἄξιον τῆς τόδης κατ' αὐτοῦ καταφορᾶς, οὐδὲ τοῦ ἐθνι-
κοῦ ἀναθέματος, τὸν λίθον τοῦ ὁποῖου μετὰ τόδης σκλη-
ρότερος ἐπέρριψε κατ' αὐτοῦ ὁ δαιμόνιος ἐθνικὸς ποιη-
τὴς. Διὰ τοῦτο τὸ ποίημα, ὡς ποίημα, πάντοτε μᾶς συνε-
κίνησεν· ὁ πρόλογός του ὅμως, διὰ τοῦ ὁποῖου ζητεῖ νὰ
δικαιολογήσῃ αὐτὸ, ὅσον καὶ ἂν ἦναι ἀπὸ καλλιλογικῆς
ἀπόψεως θαυμάσιος, μόνον λύπην καὶ βαρυθυμίαν ἐγέν-
νησεν εἰς τὴν ψυχὴν μου διὰ τὴν προκατάληψιν τοῦ
ποιητοῦ. Ἄς ἀναγνώσῃ ἕκαστος αὐτὸν καὶ θὰ κρίνῃ
περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν λόγων μου.

«Ὅτε, λέγει, τὸ πρῶτον ἀέγνωνσα τὰς αἰμοσταγεῖς σε-
λίδας, ἐν αἷς ἐξιστορεῖται ἡ ἀνήκουστος ἐκδίκησις Ἀλῆ
τοῦ Τεπελενλῆ κατὰ τῶν Γαροδικιωτῶν, ὁμολογῶ, ὅτι
μᾶλλον μὲ προσέβαλεν ὁ χαρακτήρ τοῦ τρισκακάρτου
Ἀθανασίου Βάγια, παρὰ τὸ κακούργημα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ.

»Εἶναι ἀναντίρρητον, ὅτι, ἂν τὴν στιγμὴν ἐκείνην,
καθ' ἣν ὁ Ἀλῆς διέταξε τὸ πῦρ, ὁ ἀλιτήριος ἐκεῖνος δὲν
ἐπρόσφερε τὴν μαιφθόνον χεῖρά του, ὁ τύραννος, βλέπων
πάντας τοὺς περὶ αὐτὸν οἰπτοντας κατὰ γῆς τὰ ὄπλα
καὶ ἀποποιουμένους νὰ ὑπακούσωσιν, ἤθελε μεταμεληθῆ
καὶ δώσει τὴν χάριν. Τοιαύτης γνώμης εἶναι καὶ ὁ Που-
κεβιζλος.

»Ἄλλὰ τὸ αἶμα ἐχύθη ποταμῶδον. Ὡς πρόβατα κλει-
σμένοι ἐντὸς τοιχοκλείστου τετραγώνου, ἐσφάγησαν ἀν-
λεῶς ἀπὸ πρώτου μέχρι τελευταίου ἑπτακόσιοι περίπου
Γαροδικιώται. Ἡ σκιά τῆς Χάμκως ἐπὶ μέχρι κόρου τὴν
ἐκδίκησιν, τὴν ὁποῖαν θνήσκουσα εἶχεν ἀφήσει κληροδό-
τημα εἰς τὸν υἱὸν τῆς. Τώρα καὶ φονεῖς καὶ σφάγια κοι-
μῶνται τὸν αὐτὸν ὕπνον!

»Ὁ Βεζύργης, φοβούμενος μήπως αἱ ἐπερχόμεναι γενεαὶ
λησμονήσωσι τὸ λαμπρότερον τῶν κατορθωμάτων του,
ἐπρόδωλεν ἐν καιρῷ νὰ τὸ διαγωνίσῃ, στήσας λίθον εἰς
τὸν τόπον τῆς σφαγῆς, ἐφ' ἧς ἐχάραξεν ἑλληνιστὶ καὶ τουρ-
κιστὶ τὸ ἀνδραγάθημά του. Ἦτο περιττὸν· δὲν λησμονοῦν-
ται τοιοῦτοι θρίαμβοι!

«Ἐμεινε νὰ διαιωισθῆ καὶ ἡ μνήμη τοῦ Ἀθανασίου Βάγια. Ἄν ὁ Ἀλλῆς δὲν ἐπρόβλεψε περὶ τούτου, φοβούμενος ἴσως μὴ ἐλαττώσῃ τὴν ἀξίαν τῆς ἐκδικήσεώς του, συμμεριζόμενος τοιαύτην καὶ τοσαύτην δόξαν μετὰ τοῦ αὐτουργοῦ τῆς θυσίας, ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ καὶ ἡ παράδοσις δὲν ἔλειψε νὰ τὸ κάμῃ.

«Ἐνῶ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν συνδιελεγόμεθα μετὰ τοῦ ἀξιότιμου φίλου μου Ι. Γ. καὶ διετρέχονεν τὰ περὶ Ἀλῆ πασᾶ, ἐπεσεν ὁ λόγος καὶ ἐπὶ τῆς σφαγῆς τῶν Γαρδικιωτῶν. Τότε τὸν ἠρώτησα, ἂν ἐγνώριζέ τι περὶ τοῦ Ἀθανασίου Βάγια, ἐκεῖνος δὲ μ' ἀπεκρίθη αὐτολεξεὶ τὰ ἀκόλουθα :

«—Ἐψόφησε, φίλε μου, σὺν σκύλος. Ἀκόμη τὸν ξεριᾶ τὸ χῶμα . . . Ἡ γυναῖκα του, ξυπόλυτη καὶ γυμνή, ἐπῆρεν ἐπάνω της τὴν κατάρα του καὶ ἀπὸ θύρα σὲ θύρα ζητοῦσε τὴν ἐλεημοσύνην, ἕως ὅτου ἔσωσε καὶ αὐτή, Κύριος οἶδε ποῦ, τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς της· εἶναι δίκαιαις ἢ κρίσαις τοῦ μεγάλου Θεοῦ!

«Τὸ διήγημα τοῦτο μ' ἐξέπληξεν. Ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ εἶναι ὡς ἡ δικαιοσύνη, ἐφ' ἧς βασιζόμενος ὁ μέγας Δικαστὴς προφέρει τὰς ἀποφάσεις του.

«Ταῦτα ἀκοῦσι πρὸς πλήρη κατέληψιν τοῦ ἐπομένου στιχουργήματος. Ἡθέλησα καὶ ἐγὼ εἰς τὸ γενικὸν ἀνάθεμα νὰ ρίψω τὸν λίθον μου κατὰ τοῦ κακούργου τούτου. Ἄν δὲν ἐπέτυχῃ τοῦ σκοποῦ, ἄς ἀποδοθῆ τὸ πταῖσμα εἰς τὴν ἀδυναμίαν τοῦ βραχίονος τοῦ κατασφειδονίσαντος τὸν λίθον» (19).

Βλέπετε, καὶ ἐδῶ ὁ Πουκεβίλλος παίζει τὸν μεγαλειότερον ρόλον, διότι, μὰ τὴν ἀλήθειαν, θὰ ἦτο ρόπισμα κατὰ τῆς ἱστορίας νὰ ἀναφέρωμεν ὅσα ὁ ἀξίτιμος Ι. Γ., συλλέξας ἀπο τὰς τριόδους, ἀνεκοίνωσεν ὡς φωνὴν τοῦ λαοῦ εἰς τὸν ποιητὴν.

Σ

Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι ὁ Βάγιας προσέφερεν ἀθρομήτως μετὰ προθυμίας τὸν βραχίονά του εἰς ἐξόν-

των τοῦ ἐξωμότου λαοῦ τοῦ Γαρδικίου, ἐπραξε τόσον μεγάλο ἔγκλημα, ὥστε νὰ ἐπιπέσωσιν ἀμειλίκτως κατὰ τῆς κεφαλῆς του ὄλαι αἱ ἐθνικαὶ ἀραὶ καὶ τὰ ἀναθέματα γενεᾶς γενεῶν ;

Δὲν ἐξετάζω τὸ ζήτημα ἀπὸ ἀνθρωπιστικῆς ἀπόψεως. Ὡς ἄνθρωπος, θὰ χύσω καὶ ἐγὼ τὰ δάκρμά μου μετὰ τοῦ Χ' Σεχρέτη, ἀλλ' ὡς δυστυχημένος ραγιάς, ὡς ἀθλιὸς σκλάβος, ὡς κατηραμένος γκισούρης, ἐπὶ αἰῶνας ὄλους ὑπομένων ὄλας τὰς ὕδρεις, τὰς ἀδικίας, τὰς ἀτιμώσεις καὶ τοὺς σκληροτέρους θανάτους, δὲν θὰ εὐρῶ ἕνα λόγον συγγνώμης διὰ τὸν ἀχρεῖον παληορωμηθόν, ὅστις εἶχε τὸ θάρρος νὰ ἐκδικήσῃ τὸσους σφαγεῖς καὶ καταστροφεῖς, τόσα αἰσχρὰ καὶ ἀτιμίας, διαπραχθεῖσας κατὰ τῆς ἐθνικῆς τιμῆς, κατὰ τῆς θρησκείας τῶν πατέρων μου ;

Ἐγίναμεν πολὺ πολιτιόμενοι ! Ἐλθμονήσαμεν αἰῶνων ὄλων ἀτιμίας, πιέσεις, διωγμούς, καταστροφάς, καὶ μέσα εἰς τὴν κοσμοπολιτικὴν ἀνεξικακίαν μας, δὲν ἠθελήσαμεν νὰ εὐρωμεν οὐδ' ἕνα λόγον συγγνώμης δι' ἐκεῖνον, ὅστις ἐτόλμησε νὰ ἐκδικήσῃ τὸν θάνατον καὶ τὴν αἰσχύνην ἀπείρων ἀθῶων θυμάτων σκληρᾶς τυραννίας καὶ ἀπαισίου θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ !

Ἄλλ' ἄς κλείσωμεν τὸ στόμα καὶ ἀφήσωμεν νὰ ὀμιλήσῃ ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ. Ἄς ὀμιλήσουν οἱ Βουλγαροκτόνοι καὶ οἱ Τουρκοκῆροι τοῦ 21, τοῦ Σκρᾶ, τοῦ Τουλοῦ-μπουνάρ, τῆς Κιουτάχιας, τοῦ Ἀφίων Καρᾶ-χισάρ, ὄλα τὰ ἠρωϊκὰ τέκνα τῆς πατρίδος, τὰ ὅποια καὶ σήμερον ἐτι, μέσα εἰς τὰ ὄρη καὶ τοὺς δρυμούς τοῦ Ἑσκῆ-Σελίρ, τοῦ Οὔσακ καὶ τῆς Ἀγκύρας, ἀπὸ ἕνα πόθον ἐμπνέονται καὶ ἀπὸ μίαν ἐλπίδα ζωογονοῦνται, νὰ ἐκδικήσουν τοὺς προγόνους, τοὺς πατέρας καὶ ἀδελφούς, καὶ νὰ δωρῆσουν τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς σκλαβωμένους ἀδελφούς των, τοὺς στεναζόντας ἐτι ὑπὸ τὸν ζυγὸν βαρδάρου τυράννου, αἰμοχαροῦς κατακτητοῦ.

Ὁμολογῶ, ὅτι ἀπὸ τούτῃς Ἡπειρώτας περιέμενον περιδοτέραν ἀπροκατάληπτον ἀντικειμενικότητα ἀπὸ τοὺς Ἡπειρώτας εἶχον τὴν ἀπαίτησιν, πρὶν νὰ ρίψουν τὸν βαρὺν τοῦ ἀναθέματος λίθον ἐναντίον ἐνὸς τέκνου τῆς πατρί-

δος των, ἡ καρδία τοῦ ὁποίου, ὅσον πεπορωμένη καὶ ἄν ἦτο, θὰ εἶχε καὶ ἓνα παλμὸν γιὰ τὴν δόλια πατρίδα του, νὰ ἐρωτήσουν πρῶτον κάθε βράχον καὶ πᾶσαν γωνίαν τῆς αἱματοκυλισμένης χώρας των, διὰ νὰ ἀκούσουν μὲ ποῖον πόθον καὶ μὲ πόσῃ λαχτάρῃ αἱ ψυχὰι χιλιῶν ἀθῶων χριστιανικῶν θυμάτων ἀνέμενον τὴν ἐκδίκησιν, καὶ μὲ ποῖαν ἀγαλλίασιν ἔμαθον τὴν καταστροφὴν τῶν ἀρνησιθρησκῶν ἐκείνων ὁμοφύλων των, οἱ ὁποῖοι, σκληρότεροι καὶ ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς των, τὰ πάντα ἔκαμνον διὰ νὰ τοὺς τυραννήσουν περισσότερον, ὡς νὰ μὴ ἦσαν τῆς αὐτῆς πατρίδος τέκνα, ὡς νὰ μὴ ἔρρεε τὸ αὐτὸ ἀδελφικὸν αἷμα εἰς τὰς φλέβας των! διότι, ὡς λέγει τῷ 1813 ὁ Περραιβός, «αὐτοὶ (οἱ ἐξωμόται), ποῦ ἔδοκίμασαν τὴν τυραννίαν, ἔπρεπε νὰ διαφεντεύσουν τὸ γένος τους ἀπὸ τοὺς πρῶτους τυράννους· ἀλλ' αὐτοὶ ἐξ ἐναντίας γίνονται ἄλλοι νέοι καὶ ἀχώρταγοι τύραννοι: Κατακόπτουν, ἐκδύουν, ξυλίζουσι, καταστρέφουσι· ποῖους: τοὺς συγγενεῖς των, τὸ αἷμά τους. Οἱ φυσικοὶ Τοῦρκοι, μ' ὄλον ὁποῦ τοὺς ἐκυριεύσαν μὲ τὰ ἄρματα τους, δὲν ἐθάνασαν, ἀλλ' οὔτε φαίνονται τόσον ἄσπλαγχοι ἀπ' αὐτούς, ὅσον οἱ νεόθρησκοὶ» (20).

Ἐχει καὶ ὁ οἶκτος τὰ ὄριά του. Καὶ ἂν πράγματι ὁ Ἄθανάσιος Βάγιας ὑπῆρξε τὸ ὄργανον τοῦ φόνου τῶν ἀρνησιθρησκῶν τυράννων, ἐχρησίμευσεν ἀναντιρρήτως ὡς ὄργανον τῆς θείας δικαιοσύνης. Ὑπῆρξεν ὁ ἱερεὺς τῆς τιμωροῦ θεᾶς Νεμέσεως καὶ ὁ ἐκδικητὴς καὶ ἐξολοθρευτὴς Ἄριπλ, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Ἠπειρος, ἂν δὲν ἔπρεπε νὰ ἐγείρη ἀνδριάντα, δὲν ἔπρεπεν ὁμως νὰ στήσῃ καὶ στήλην κατάρας καὶ ἀναθέματος, μόνον καὶ μόνον διότι τὸ ἠθέλησεν ὁ Πουκεδίλλος, ὁ ξένος διπλωμάτης, τὸν ὁποῖον Κύριος οἶδε ποσάκις ὁ ὅσον εὐφυῆς τόσον καὶ φιλόπατρις Ἠπειρώτης θὰ περιέπλεξεν εἰς τὰ δίκτυα τῆς διπλωματικῆς του δεινότητος, καὶ ποσάκις θὰ τῷ ἔδωκε μαθήματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ λησμονήσῃ, καὶ τὰ ὁποῖα τόσον ἀκριβὰ ἐπείτα ἐπλήρωσεν εἰς τὰ συγγράμματά του.

Θὰ ἦτο ὁμολογουμένως παράλειψις ἀπὸ μέρους μου νὰ μὴ κάμω λόγον καὶ περὶ ἐνός Ἠπειρώτου, τιμῶντος καὶ ἑαυτὸν καὶ τὴν πατρίδα του, ὀπλονότι περὶ τοῦ φίλου ἱατροῦ Χρήστου Δάλλα, ὅστις, ἀποτελῶν ἐξαιρέσιν μεταξὺ ὄλων τῶν συμπατριωτῶν του, ἐφιλοτιμήθη ἀντικειμενικώτερον νὰ ἐξετάσῃ τὰ κατὰ τὸν Ἄθανάσιον Βάγια, ἐκδῶς περὶ αὐτοῦ τὰς «Ἱστορικὰς Σελίδας» του καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ἐπιστολῆς αὐτοῦ τούτου τοῦ Βάγια πρὸς τοὺς ἐν Βεσσαραβίᾳ Δελδινακιώτας, στηριζόμενος δὲ καὶ εἰς διηγήσεις γερόντων, ζησάντων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ γνωρισάντων ἐκ τοῦ σύγγεγυς τὸν ἀπαίσιος φήμης δῆμιον, φθάνει εἰς τὸ συμπέρασμα, «ὅτι ὁ Ἄθανάσιος Βάγιας, ἂν ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν δημίων τοῦ Ἄλῃ πασᾶ καὶ ἂν ὡς ἐκ τῶν καθηκόντων του συνέδεσε τὸ ὄνομά του πρὸς πράξεις προκαλοῦσας τὴν φρίκην καὶ τὴν ἀγανάκτησιν, ἐν τούτοις διέδωξεν εἰς τὰ βᾶθη τῆς ψυχῆς του καὶ αἰσθήματα ἐνδεικτικὰ μὴ ὡς ἀνεπιθύμητος ἐπιλαθροπίας καὶ φιλογενεῖας» καὶ ἐπιζητεῖ «νὰ συντελέσῃ κατὰ τι εἰς τὴν ἀπονομὴν δικαιοσύνης, ἔστω καὶ πρὸς ἓνα κοινὸν κακοῦργον, τὸν ὁποῖον βαρύνει, ἴσως μετὰ τινος ὑπερβολῆς, ἡ ἀρὰ ἐνός ὀλοκλήρου Γένους».

Δὲν ἔχω νὰ κάμω παρατηρήσεις εἰς τὸν κ. Δάλλαν διὰ τὴν διστακτικότητά του ἐν μέρει πρὸς τὸν Βάγια καὶ τὴν δειλίαν, μεθ' ἧς τολμᾷ νὰ ζητήσῃ δι' αὐτὸν τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, ὡς δικαιοῦται ἕκαστος νὰ τὴν ζητήσῃ δι' ἓνα κοινὸν κακοῦργον· ἄλλως τε, μετὰ δύο ἔτη ἀφ' οὗτοῦ ἐδημοσίευσεν τὰς «Σελίδας» του, εἰς μίαν σεμνὴν πρὸς τὸν ἀείμνηστον καθηγητὴν Παπαρρουσὴν ἀρθρογραφίαν ἐν τῷ «Νεολόγῳ» (21) «εὐρίσκει ὁ κ. Δάλλας χῶρον ἐν τῇ βεβαρυμένῃ ψυχῇ τοῦ Βάγια καὶ δι' εὐγενῆ αἰσθήματα» καὶ διακηρύττει, «ὅτι ὁ Βάγιας δὲν εἶναι κακοῦργος τοῦ αἰσχίστου εἶδους καὶ ποταπός, αὐτὸς ὁ ὀμνῶν ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, ἐν ὀνόματι τῆς πατρίδος καὶ παροτρύνων τοὺς ἄλλους εἰς τὸ καλόν, εἰς τὴν σωτηρίαν, καὶ προσπαθὼν νὰ τοὺς σώσῃ ἀπὸ τὴν ἀδυσσον, εἰς ἣν ἀκάθεκτοι, χάρις εἰς τὰ ἀτομικά των πάθη, ἐθήροντο».

Οὐδεμίαν θὰ τῷ κάμῳ παρατήρησιν· θὰ τὸν συγχαρῶ τούναντιον καὶ θὰ σφίγξω θερμῶς τὴν χεῖρά του, διότι εἶχε τὸ θάρρος νὰ λαλήσῃ παρηγορία καὶ νὰ ζητήσῃ δικαιοσύνην δι' ἕνα καθ' ὑπερβολὴν κατηγορηθέντα.

Τοῦτο μόνον θὰ τὸν ἐρωτήσω : ποῦ στηριζόμενος, λέγει, ὅτι ὁ Βάγιας ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν δυνάμεων τοῦ Ἑλλάδος καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνει κατὰ κόρον εἰς τὰς «Σελίδας» του ; διότι ἐγὼ γνωρίζω τὸν Βάγιαν ὡς εὐνοούμενον τοῦ Ἑλλάδος, ὡς σύμβουλον του, ὡς ἀρχηγὸν μέρους τοῦ στρατοῦ του, ἀποτελουμένου ἐκ Χριστιανῶν ἐπιλέκτων, ἀλλ' ὡς δῆμιον ποτὲ δὲν τὸν ἐγνώρισα· ἐκτός ἐάν τὸν ἀποκαλῆ οὕτω διὰ τὴν γνωστὴν σφαγὴν τῶν Γαρδικιωτῶν. Ἄν τοῦτο ἐννοῆ ὁ φίλος ἰατρός, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ τοῦ ἀναγγείλω, καὶ τὸ ἄγγελμα τοῦτο θὰ τὸν εὐχαριστήσῃ, ὅτι, καὶ ἂν πράγματι ὁ Ἐθανάσιος Βάγιας διέπραξε τὴν ἐκθροαστικὴν ἐκείνην χειρονομίαν, δὲν τὴν ἐνήργησε μόνον, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐντολὴν τοῦ δεσπότη του· οὐκ αἰμοχαρεῖς διαθέσεις, οὐδὲ πόρωδης ψυχῆς, οὐδὲ σκληρότης ἀπάνθρωπος τὴν ὑπεγόρευσεν, ἀλλὰ μόνον ὑπερχειλίδες πατριωτικῆς ὀργῆς· καὶ δὲν θὰ διστάσω νὰ προσθέσω, ὅτι, ἂν ἐζῶν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ ἀείμνηστοι Λαμπριδῆς, Ἀραβαντινός καὶ Βαλαωρίτης, θὰ ἔπραττον ἀναμφιβόλως καὶ αὐτοὶ ὅ,τι καὶ ὁ ὑπ' αὐτῶν τόσον ἀδικηθεὶς Ἑπειώτης.

Ἄλλ' εὐτυχῶς τὰ αὐτὰ φρονεῖ καὶ ὁ κ. Δάλλας, ὅστις εἰς σχετικὰς ἐρωτήσεις μου εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μοὶ γράψῃ· δὲν πιστεύω δὲ νὰ προσκορῶ εἰς αὐτόν, ἂν, ἄνευ τῆς ἀδείας του, δημοσιεύω τεμάχιόν τινα τῆς τόσον διαφωτιστικῆς ἐπιστολῆς του :

« . . . Εἶναι ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένον, λέγει, ὅτι ὁλόκληρα Χριστιανικὰ χωρία ὤφειλον κατὰ μέγα μέρος τὴν σωτηρίαν τῶν εἰς τὴν Ἑμμεσον καὶ πολλακίς ἄμεσον ἐπέμβασιν τοῦ «αἰμοχαροῦς ἔθνικοῦ προδότου» νομίζω δέ, ὅτι τοῦτο ἀντισταθμίζει μὲ τὸ παραπάνω τὴν κατατροφὴν ἐνὸς Τουρκοχωρίου τοῦ Γαρδικίου, ὅπερ εἶχε καταδικασθῆ μαζί μὲ τὸ ἑλληνικὸν Χόρμοδον εἰς ἐξόντων ὑπὸ

τῆς φοβερῆς Χάμκως, μητρὸς τοῦ Ἑλλάδος καὶ τῆς θηριωδεστερῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Χαϊνίτσας. Καὶ τὸ μὲν Χόρμοδον κατεστράφη ὡς Χριστιανικόν, τὸ δὲ Γαρδικίον ἐμεινεν ἀνέπαφον ὡς μουσουλμανικόν. Πῶς λοιπὸν νὰ μείνῃ ἀνάλητος ὁ ἐκ Λέκλης (χωρίου γειτονικοῦ τοῦ Χόρμοδου) καταγόμενος Ἐθανάσιος Βάγιας, εἰς τὴν σφαγὴν τῶν ἰσως μὲ δεσμοῦς συγγενείας μαζί του συνδεδεμένων Χόρμοδιτῶν καὶ νὰ μὴ ζητήσῃ, κατὰ τὴν ἄλδανικὴν συνήθειαν, τὴν ἐξ ἰσῶν ἰσχύουσαν παρὰ τε τοῖς ἐντοπίοις Μωαμεθανοῖς καὶ Χριστιανοῖς, «νὰ πάρῃ πίσω τὸ αἷμα», ἐκδικῆσιν, ἢν ἀπῆλθον σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τόσαι ἄλλαι καταστροφῆαι ὑπὸ τῶν Τουρκαλδανῶν τοῦ Ἑλλάδος τῶν ἑλληνικῶν χωρίων τῆς Χειμάρρας ; . . .

«Διὰ νὰ ἐπανεέλθω εἰς τὰ τοῦ Ἐθανασίου Βάγια, ἢ προσταδία, ἢν ἐπεξέτεινεν εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ χωρία τῆς Πρωγονιανῆς, Ἰωαννίνων καὶ Ζαγορίου, ὅπλ. εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν ἑλληνικὴν Ἠπειρὸν, εἶναι πραγματικὴ, ὡς καὶ ἐν τῇ πρὸς τοὺς Δελβινικιώτας ἐπιστολῇ του δὲν ἐδίδασκε νὰ τοὺς τὸ ἐπαναλάβῃ· ἐάν δὲ ὁ σώζων τοὺς ἐν Χριστῷ καὶ Γένει ἀδελφοὺς ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ φασγάνου ἀποκαλεῖται «ἐθνικὸς προδότης» καὶ Ἄντιχριστός, τότε, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἢ αἱ λέξεις ἔχασαν τὴν σημασίαν ἢ ἡμεῖς ἔχομεν ἐλαφρὰν τὴν συνείδησιν καὶ τὰς πετάγομεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ πρώτου τυχόντος ἀνεξετάστως. Ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλιν, ὅτι δὲν ἤξιωσα ποτὲ νὰ ἀναλάβω τὴν προσταδίαν τῶν ἐν ὁμοίῳ πατέρων ἡμῶν, ἀλλ' ἠθέλησα νὰ ἀποδώσω ὀλίγην δικαιοσύνην εἰς τὸν δικαιούμενον ταύτης καὶ νὰ ἀντιδράσω κατὰ τῶν «βλαζόντων προδότην», τῶν τυφλῶ ἀκολουθούντων «κρίον», ἕνα κακῶς πληροφορηθέντα καὶ συνεπῶς ἀδικοῦντα τὸν δυστυχῆ ἐκεῖνον Ἠπειρώτην, ὅστις εἶχε τὸ ἀτύχημα νὰ μὴ ᾔνοι τὸσον ἐγγράμματος καὶ «ἄνθρωπος τοῦ κόσμου», ὅπως ὁ Νοῦτσος καὶ ὁ Κολοβός, διὰ νὰ παρουσιάζηται καὶ εἰς τοὺς ξένους καὶ τὸν θαυμάζον, ἀλλ' ἐν τῇ σκιᾷ παραμένων, καὶ εἰς κατώτερα καθήκοντα ἐνδιατριδῶν, δὲν ἔπαυεν ἐν τούτοις

νὰ εὐεργετῆ τοὺς συμπατριώτας του, ἐξασκῶν ὅλην του τὴν θηριωδίαν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ Ἑλλαντῶν ἀντιπάλων τοῦ Ἀλῆ.

»Ἐν τέλει ἐν σημείον ἦθελα νὰ θίξω : Πλειστάκις διερωτήθην εἰς τί ὀφείλεται ἢ ἐπὶ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ μεγάλη ἐπιβολὴ τοῦ Ἀθ. Βάγια καὶ ἢ πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνη, ὥστε τὸ δωμάτιόν του νὰ ἴηαι δίπλα ἀπὸ τὸν κοιτῶνα τοῦ Σατράπου. Ἐμαθὸν ἐν τούτοις παρὰ γέροντος συμπατριώτου μου, ὅτι πρὶν ἢ γίνῃ Βαλῆς τῶν Ἰωαννίνων ὁ Ἀλῆς, ἐπέτυχε τὴν θέσιν Δερβέναγα, ἂν δὲν ἀπατώμαι, χάρις εἰς τὴν προστασίαν τοῦ καὶ τότε κάπως ἰσχύοντος Ἀθ. Βάγια. Πιθανὴ ἢ ὑπόθεσις καὶ πολλὰ ἐξηγεῖ. . . »

Καὶ ἔχουν δίκαιον, φίλε ἰατρέ, οἱ γέροντες συμπατριῶταί σου καὶ τὴν πληροφορίαν αὐτῶν ἐπιβεβαίωσι καὶ σύγχρονος ἐπίσημος ξένος, ἐπὶ ἰκανὸν χρόνον διατριψάς παρὰ τῷ Ἀλῆ καὶ μετὰ πολλῆς προσοχῆς μελετήσας τὰ κατ' αὐτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν, ὁ Ἄγγλος ἰατρός Χόλλαντ, ὅστις εἰς τὰς «Περιηγήσεις» του ἀναφέρει καὶ τὰ ἑξῆς : «Βίλικρινῆ πίστιν καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν Βεζύρην διατρέφουσι μόνον οἱ Ἕλληνοὶ στρατιῶταί του, οὓς μεταχειρίζεται οὐχὶ ὡς ἀνδράποδα, ἀλλ' ὡς συναγωνιστάς, λαλῶν πρὸς αὐτοὺς μετὰ πολλῆς οἰκειότητος καὶ ποιούμενος αὐτοῖς ἐκ διαλειμμάτων δωρεάς. Ἕλληνοὶ τὸ γένος, πατρόθεν καὶ μητρόθεν φίλοι τῆς ἐν Τραπεζούνῃ οἰκογενείας του, εἶναι οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ αὐλικοὶ ὑπάλληλοι, ὧν προΐσταται ὁ Ἀθανάσιος Βάγιας, ἀδελφὸς τοῦ ἰατροῦ του, κοινῶν τῆς προτέρας οὐδυνυχίας καὶ τῆς νῦν εὐκλείας τοῦ Βεζύρου, ἀνὴρ ἀπτόπτος καὶ τοῦ θανάτου καταφρονῶν, κοιμώμενος δὲ ἐνοπλος πρὸ τῆς αἰθούσης τοῦ φίλου του» (22).

Ἐγὼ ἀπορώ, πῶς ὁ ποιητὴς Βαλαωρίτης, ὁ ὁποῖος ἔπρεπε νὰ γινώσκῃ κατὰ βάθος τὰ Ἑλληνικά, δὲν ἠδυνήθη ἢ δὲν ἠθέλησε νὰ μάθῃ, ἂν καὶ τοῦ τὸ λέγει ὁ Ποικεβίλλος, ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ Γαρδικίου δὲν ἦσαν Χριστιανοὶ ἢ μᾶλλον ἦσαν ποτέ, ἀλλ' ἐξομώσαντες πρὸ πολλοῦ, ἔχον ἀποθῆ χειρότεροι τῶν ἐκ γενετῆς Τούρκων. Ἀπορώ

καὶ διὰ τὸν Γ. Κ. Τυπάλδον (υἱόν), ὅστις, κρίνων τὰ «Μνημόσυνα» τοῦ Βαλαωρίτου, δὲν εὐρίσκει καὶ αὐτὸς λέξεις νὰ καυτηριάσῃ τὸν προδότην, «τὸ ἔγκλημα τοῦ ὁποῖου, ὡς λέγει, προσέβαλε τὸσφ μᾶλλον τὴν φαντασίαν τοῦ πλήθους, ὅσφ ἢ προδοσίᾳ κατὰ τῆς πατρίδος ὑπάρχει παρὰ τοῖς Ἕλλησι τὸ μέγιστον τῶν ἐγκλημάτων» καὶ εὐτυχῶς ἢ ἔθνικῃ ἡμῶν ἱστορίᾳ ὀλιγίστους προδότας ἐσημείωσεν ἀνεξαλείπτως μελανοῖς γραμμασίν ἀπὸ τοῦ Ἐφιάλτου : ἢ ἐκδικησὶς τοῦ λαοῦ διακώνησε τὴν κατὰ τοῦ προδότη Βάγια ἔθνικὴν ἀράν διὰ φρικαλέας παραδόσεως, ἢ ὁ ποιητὴς ἔλαβεν ὡς ὑπόθεσιν τοῦ ποιήματός του» (23).

Ἄλλοιμονον ! Εἶναι τόσον μεγάλη ἢ προκατάληψις κατὰ τοῦ ἐπαράτου προδότη, ὥστε τίποτε, τίποτε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὸν ἐξαγνίσῃ ἀπέναντι τῶν ἐπικριτῶν του. Ἄλλ' εἰς τοὺς ἀδιαλλάκτους τούτους ἐπικριτάς, τοὺς παλαιούς καὶ τοὺς νεωτέρους, δύο μόνον ἐρωτήσεις θὰ θέσω : Εἶναι προδότης ἢ Κυρὰ Μόσχω, ἢ σύζυγος τοῦ Καπετὰν Λάμπρου Τζαβέλλα, ὅταν φωνάζῃ ἐπάνω ἀπὸ τὴν Κιάφα :

«Ποῦστε, παιδιά Σουλιώτικα καὶ σεῖς οἱ Τζαβελλᾶτοι, μαζί μου ὅλοι τρέξατε καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, τοὺς Τούρκους κατακόψετε, σπόρον νὰ μὴ ἀφήσετε : νὰ μείνουν χήραι καὶ ὀρφανά, γυναῖκες καὶ παιδιά τους : νὰ λέν στὸ Σουλ' τοὺς σκοτώσαν Σουλιώτισσες γυναῖκες» ; (24)

Εἶναι προδότης ὁ ἀθάνατος Ὀδυσσεὺς Ἄνδρουτδος, ὅταν γράφῃ εἰς τὸν Λόντον : «Ὁ πατέρας μου ἐν καιρῷ Τουρκίας ἐγύριζε μέσα στὰ βουνὰ καὶ στὰ λαγκάδια καὶ ἐσκότωνε Τούρκους : ἔτρεχεν εἰς τοὺς κάμπους καὶ εἰς τὰ ὄρη καὶ ἐθανάτωνε Τούρκους : ἐνυκτέρευεν εἰς τὰ δάση, ἐκρύπτετο εἰς τὰ ποτάμια καὶ ἐσκότωνε Τούρκους. Ὅσαις φοραῖς εὐρέθη εἰς τὰ νερὰ τῆς θαλάσσης, Τούρκους ἐπνιγε. . . Καὶ ἐγὼ τὸν περισσότερον καιρὸν τῆς ζωῆς μου ποῦ τὸν ἐπέρασα ; τὸν ἐπέρασα σκοτόνοντας Τούρκους, κυνηγῶντας τυράννους. Τὸν ἐπέρασα εἰς τὰ σπήλαια καὶ εἰς τὰ βουνὰ. Τὰ καρτέρια τῶν δρόμων, οἱ λόγγοι καὶ τὰ ἄγρια θηρία εἶναι μάρτυρες, ὅτι δυσκό-

λωσ ἔφευγε ζωντανὸς ὁ Τούρκος ἀπὸ τὸ χέρι μου. Ἐγὼ ἐσυναναστρεφόμεν με αὐτοὺς τοὺς τυράννους, καὶ ἤμουν καλὰ πληρωμένος διὰ τὰ δέλωμαί τοὺς ὁμογενεῖς των, ἀλλ' ἐγὼ Τούρκους ἐσκότωνα· οἱ κρημνοί, τὰ ποτάμια, οἱ πᾶγοι, τὰ χιόνια καὶ τὰ ὄρη, ἦσαν τὰ ἀγαπητὰ μου κατοικητήρια καὶ τὸ τουρκικὸν αἷμα τὸ προσφάγι μου» ; (25).

Ἄν, λοιπόν, ἂν εἶναι προδόται ἢ σύζυγος τοῦ Τζαβέλλα καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουῖτος, ἃς εἶναι προδότης καὶ ὁ Θανάσης Βάγιας, διότι ἐσφαξε Τούρκους καὶ ἃς ἐπιπέση ἐπ' αὐτοῦ βαρὺ, βαρύτερον τὸ ἐθνικὸν ἀνάθεμα !

705

Οἱ γράψαντες κατὰ τοῦ Βάγια τρία κυρίως ἐπιχειρήματα φέρουσι κατ' αὐτοῦ (26) : α') ὅτι ποιηταὶ καὶ πεζογράφοι, ἡμεδαποὶ καὶ ἀλλοδαποὶ, καταδοῶσιν αὐτοῦ καὶ οὐδὲ εἰς εὐφημον αὐτοῦ ποιεῖται μνεῖαν· β') ὅτι αὐτὰ ταῦτα τὰ ἔργα αὐτοῦ μαρτυροῦσιν, ὅτι οὐδέποτε ἔδρασεν ἐπ' ἀγαθῶ· καὶ γ') ὅτι παράδοσις καὶ φωνὴ λαοῦ καταδικάζουν αὐτὸν καὶ ὅτι ἐν Ἡλείῳ ἡ μνήμη αὐτοῦ παρὰ πάντων ὁμολογεῖται ἀπαισία, καὶ ἰσχυρίζονται, ὅτι οὐδεμία ἀπολύτως ὑπάρχει μαρτυρία, ὅτι ὁ Βάγιας ἦτο ἀνὴρ χρηστός καὶ ἐντιμὸς.

Καὶ περὶ μὲν τῶν συγγραφέων καὶ ποιητῶν ἱκανὰ ἐλέχθησαν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἀναγνώστης ἐσχημάτισε τὴν πρέπουσαν γνώμην, καθὼς καὶ περὶ τῆς διαγωγῆς τοῦ Βάγια κατὰ τὴν οἰκτρὰν καταστροφὴν τῶν Τούρκων κατοίκων τοῦ Γαρδικίου. Ἄλλὰ περὶ τῆς παραδόσεως καὶ τῆς φωνῆς τοῦ λαοῦ τί νὰ εἰπωμεν ; τί ἐννοοῦν ὑπὸ τὰς λέξεις ταύτας ; ὅ,τι οἱ σύγχρονοι τοῦ Βάγια ἐφρόνουν ἢ ὅ,τι πολὺ βροδύτερον ἐκ τῆς ἀχλύος τεχνικῆς ἀτμοσφαιρας καὶ ποιητικῆς ἐξάρσεως προῆλθεν ; Ἄλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι πλέον οὔτε φωνὴ τοῦ λαοῦ, οὔτε παράδοσις, ἐκτὸς ἂν θελήσωμεν νὰ θεωρήσωμεν τοιαῦτα τὰ ἐξαμβλωματικά μυθεύματα τοῦ μυθιστοριογράφου Marquis Diego Soria de Crispan, ἐν τοῖς ὁποίοις ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια τόσον γελοῖως καὶ ἀσυστόλως δολοφονεῖται.

«Ὁ χρόνος, λέγει πού εἰς τὰς συγγραφὰς του ὁ κ. Γεδεών, ἀποκαλύπτων τὰ μνημεῖα τοῦ μεσαιωνικοῦ καὶ νεωτέρου ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου, πολλὰ μὲν ἀληθῶς σκοτεινὰ σημεῖα τῆς ἱστορίας τοῦ Γένους κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους διεφώτισε, πολλὰς πεπλανημένας δοξασίας ἐξήλεγε καὶ τὰ κακῶς ἔχοντα ἐπινώρθωσε, ... πολλῶν δ' ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τὴν μνήμην, ἐν ἀφανείᾳ καὶ ἀσημύτῃ ἦ καὶ ὄλωσ ἐν τῷ τάφῳ τῆς λήθης ὑπο τῶν συγχρόνων, ἔνεκα ἠθῶν, προκαταλήψεως ἢ κακῆς ἐκτιμύσεως καταδικασθεῖσαν, ἐδικαίωσε καὶ εἰς δικαίαν ἐκτίμησιν τῶν ἐπιγυνομένων παρέδωκε» (27).

Αὐτὸ τοῦτο ἐλπίζω νὰ συμβῇ καὶ διὰ τὸν Βάγια, ὅταν ὁ χρόνος ἀποκαλύψῃ μνημεῖα τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ δράσεως. Ἐὰν οἱ κατήγοροι αὐτοῦ εἶχον ὑπ' ὄψει αὐτῶν τὴν πρὸς τοὺς Δελβιναικῶτας ἐπιστολὴν αὐτοῦ καὶ τὰ ἄλλα ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα πύτυχθησ, ἀναδιψῶν τοὺς Πατριαρχικοὺς Κώδικας, νὰ εὗρω, θὰ ἦσαν φειδωλότεροι εἰς τὰς ὑβρεῖς των καὶ δὲν θὰ ἐτόλμων, ἐλαφρῶ τῆ καρδίᾳ, νὰ ριψώσι κατ' αὐτοῦ τὸ ἀνάθεμα, μὴ εὐρίσκοντες ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ οὐδὲ ἴχνος ἀνθρωπισμοῦ καὶ χρηστότητος.

Ὡς γνωστόν, ὁ Θ. Βάγιας, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, μετὰ τῆς Κυρᾶ Βασιλικῆς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Σίμου «πολλὰς ἡμέρας τε καὶ ὥρας καὶ στιγμὰς κακὰς διαπεράσαντες, διεσώθησαν, ὡς γράφει ὁ ἴδιος, ἐλέῳ Θεοῦ καὶ δυνάμει ἐν Κων/πόλει» τυχόντες δ' ἐλέους ἀπὸ μέρους τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας, παρεδόθησαν ὑπ' αὐτῆς εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, ἐνθα διέμειναν μέχρις Ἀπριλίου τοῦ 1828 «ἐν ὑγείᾳ καὶ ἡσυχίᾳ μετὰ τὴν ἀπόλαυσιν ὄλων τῶν ἐν τιμῇ καὶ χριστιανικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων». Ὁ Βάγιας, καὶ πρότερον γνωστός ὑπάρχων εἰς τοὺς ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, οὐχὶ βεβαίως ὡς ἠθέλησαν νὰ παραστήσωσιν αὐτὸν ὡς ἄδικοι κριταὶ του, ἀλλ' ὡς πρόσωπον εὐεργετικῶς ἐξασκῆσαν εἰς τὴν πατρίδα του τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ Σατράπου ἐπιρροήν του, ἐφείλκεσεν ἐπὶ πλέον τὴν ἐκτίμησιν τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς περὶ αὐτὸν Συνόδου, τόσον διὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἀφοσίω-

διν και στοργήν, ὅσον και διὰ τὴν μεγάλην πείραν του πρὸς ἐπιτυχή διεξαγωγήν τῶν μετὰ τῆς Κυβερνήσεως ἀναφυσμένων ἐκάστοτε ὑποθέσεων· διὰ τοῦτο και βλέπομεν αὐτὸν ἀποστελλόμενον ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου ἁπαξ και δις, και πολλάκις βεβαίως, μετὰ πατριαρχικοῦ Γιαδακτοῦ πρὸς διευθέτησιν αὐτῶν (28), ἀλλὰ και ὁσάκις ἤθελε παρουσιασθῆ ὑποθεσις, ἀφορῶσα τὰς ἐν Ἡπειρῷ ἐπαρχίας, τὴν γνώμην αὐτοῦ ἐπεζητοῦν, ὡς μέγα κύρος ἔχουσαν, και προθύμως ἐξετέλουν τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐκάστοτε προτεινόμενα ὑπὲρ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἀγαθοῦ σκοποῦ, ὑπὲρ ταύτης τῆς ὑπὸ τῶν χρεῶν βεβαρημένης ἐπαρχίας ἢ ὑπὲρ ἐκείνης, τῆς ἐχούσης ἀνάγκην ἐπισήμων ἐγγράφων Μονῆς.

765

«Πολλὰ ἐγράψαν και πολλὰ θὰ γραφοῦν ἐτι, ἔλεγον εἰς τὰ πέρυσιν ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» δημοσιευθέντα ὑπ' ἐμοῦ «Εὐγλωττα Κονδύλια» (29), δι' ὅσας θυσιάς εἰς αἶμα και χοῦμα ὑπέστη τὸ Πατριαρχεῖον και μετ' αὐτοῦ τὸ ταλαίπωρον Γένος μας, ἐπὶ αἰῶνας στενον ὑπὸ σκληρὸν και ἀνήμεστον ζυγόν». Τὸ προχέριον, τὸ χαράττιον, τὸ μπριόν, τὰ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν, ἐπὶ ποικίλαις ἀφορμαῖς, διδόμενα φιλοδομήματα εἰς τοὺς δυνάστας ἀπὸ τοῦ ὑπερτάτου Ἀρχοντος μέχρι τοῦ τελευταίου Ἀγῶ και Κιατίπη, συνετέλεσαν, ὥστε νὰ βυθισθῆ ἡ Μ. Ἐκκλησία εἰς χρεῖν μεγάλα και δυσβάστακτα «και τὰ χρεῖν ταῦτα ὁσμέραι πύξανον ἐπ' ἀπειραν, ὑπὲρ τὰ ὕψη τῶν ὁρέων κορυφούμενα». Ἡ ταλαίπωρος Ἐκκλησία κατ' ἀνάγκην συνῆπτε δάνεια με ὁμογενεῖς, Ὀθωμανοὺς και Ἰουδαίους πρὸ πάντων. Ἐντεῦθεν τὸ χρέος τοῦ Κοινοῦ, τὸ Αὐλικὸν λεγόμενον χρέος· διὰ νὰ ἐξοφληθῆ τὸ ἀνήμεστον τοῦτο χρέος, ἐδέησε και αἱ ἐπαρχίαι νὰ ἐπιφορτισθῶσι μέρος αὐτοῦ· ἀλλ' αἱ ἐπαρχίαι τῆς Ἡπειρου, ἐκτὸς τῶν κοινῶν ὑποχρεώσεων, κατ' ἀνάγκην ὑφίσταντο και ποικίλας ἄλλας χρηματικὰς ἀφαιμάξεις παρὰ τοῦ ἀπλήστου Σατράπου και τῶν κατὰ πάντα ἀξίων υἱῶν αὐτοῦ. Ὁ ὅσον φιλάργυρος, ἀλλὰ και τόσον σπάταλος οὗτος τύ-

Ἡ ΚΥΡΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

ρανος, κατὰ πᾶσαν περίστασιν ἐφεύρισκε καὶ ποικίλους τρόπους νὰ φορολογῇ τοὺς Μητροπολίτας, τὰς Μονὰς καὶ τοὺς ὑπηκόους του ἐν γένει, διὰ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰ ἀνάγκως ἀποστελλόμενα ὑπέρογκα χρηματικὰ ποσὰ εἰς τὸν ὑψηλὸν Χαζινέν, τοὺς Ἄρχοντας τοῦ Παλατίου καὶ εἰς τὰ ἀπειράριθμα ὄργανα τῶν παρὰ τῇ Πύλῃ συμφερόντων αὐτοῦ· ἢ διὰ νὰ συντηρήσῃ τὸν ἐκάστοτε δι' ἀδράς δαπάνης ἀθροιζόμενον στρατὸν του· ἢ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰ ἐξοδα τῆς πολυαριθμοῦ Αὐλῆς του καὶ εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῶν τόσων παλατιῶν του, καὶ ἐπὶ πλέον διὰ νὰ θησαυρίσῃ ὁ ἀπλῆστος τοὺς παροιμιώδεις πλέον ἀποβάντας θησαυρούς του. Ἐντεῦθεν τὸ χρέος τῆς Ἠλείρου, τὸ Ἀλβανίτικον λεγόμενον χρέος, κατάντησε βαρὺ καὶ δυσβάστακτον. Ὁ Ἀθανάσιος Βάγιας, πάντοτε πρόθυμος νὰ συντρέχῃ εἰς πᾶσαν ἀνάγκην τοὺς ὁμογενεῖς του, διὰ τῆς προσωπικῆς του ἐπιβολῆς, οὐκ ὀλίγον συνετέλει διὰ κοινῆς συνεισφορᾶς νὰ ἐξοφλῆται τὸ χρέος τοῦτο, καθὼς δεικνύται εἰς τὰς ἐπιστολάς, τὰς ὁποίας ὁ Πατριάρχης Ἀγαθάγγελος ἀπέστειλεν εἰς τὸν Ἀρχιερέα καὶ τοὺς προκρίτους τῆς ἐπαρχίας Κορυτσᾶς καὶ εἰς τοὺς ὁποίους τὸν Ἀθανάσιον Βάγιαν ἀποκαλεῖ «τιμιώτατον καὶ κατὰ πνεῦμα ἀγαπητὸν αὐτοῦ υἱόν». Εἶναι δὲ γνωστὸν εἰς τοὺς γινώσκοντας τὴν πατριαρχικὴν φρασεολογίαν, ποῖαν σημασίαν καὶ ποῖαν ἐκτίμησιν καὶ στοργὴν περικλείουσιν οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου (30).

7ε5

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν Πατριαρχικῶν τούτων ἐπιστολῶν, ἔχομεν ἐκ τῶν Κωδίκων τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας καὶ ἐπιστολὴν ἰδιόγραφον αὐτοῦ τούτου τοῦ Βάγια ὑπὲρ τῆς ἐν Ἠλείρῳ Μονῆς τοῦ Ἰσαποστόλου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ. Ὁ μέγας οὗτος διδάσκαλος, μορφωθεὶς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει ὑπὸ εὐσεβῶν καὶ ἐκλεκτῶν διδασκάλων καὶ ὑπὸ θεοῦ ζήλου ἐμπνεόμενος, ἀφοῦ ἐπὶ τινα χρόνον διέμεινεν ἐκεῖ, διδάσκων τοὺς μοναχοὺς καὶ στηρίζων αὐτοὺς εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τῆς ἀσκήσεως, ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνθα, ἀδεία καὶ

εὐχῆ τοῦ Πατριάρχου Σεραφεῖμ, τὸ 1766 ἤρξατο κηρύττων ἐν αὐτῇ τῇ Βασιλευσούρῃ, τοῖς Προαστείοις, Μακεδονίᾳ, Στερεῇ Ἑλλάδι, Λευκάδι, Κεφαλληνίᾳ, καὶ πρὸ πάντων ἐν Ἡπειρῷ. Ὁ ἐμπνευσμένος αὐτος ἱεροκήρυξ εἴηθεσε τὸ ἰδανικὸν τοῦ ἱεροκήρυκος. Τὸ κήρυγμα αὐτοῦ ὑπῆρξε καρποφόρον. Ὁρθόδοξοι καὶ ἑτεροδοξοὶ, Χριστιανοὶ καὶ ἀλλόδοξοι, ἔτρεχον εἰς ἀκρόασιν αὐτοῦ· πολλὰ προλήψεις κατέλιπον· ὁ ζῆλος ὑπὲρ τῶν γραμμάτων ἀνεζωπυροῦτο· διακῶδια δέκα σχολεῖα συνεστήθησαν χάρις εἰς τὴν διδασκαλίαν τού· οἱ κλονούμενοι εἰς τὴν πίστιν ἐστηρίζοντο (31)· τῇ ὑποκινήσει ὁμοῦ, ὡς λέγεται, τῶν Ἰουδαίων, συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Ἀχμέτ Κούρτ πασᾶ, ἐστραγγαλίσθη τῇ 24 Αὐγούστου 1779 καὶ ἐτάφη ἐν τῷ μέσῳ τοῦ γενικοῦ πένθους εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Πάντων τοῦ χωρίου Κολικουδάσι (32).

Ὁ Ἀλῆ Πασᾶς, μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ Γερο-Κοσμᾶ, ὡς τὸν ὀνόμαζεν, ἐλυπήθη καθ' ὑπερβολὴν, διότι ἐτίμα καὶ ἐδέδετο αὐτὸν ὡς προειπόντα τὴν ταχείαν αὐτοῦ προαγωγὴν καὶ εὐδοκίμωσιν· καὶ διὰ τοῦτο, ὅτε μετὰ εἰκοσὶν ἔτη ἐδέδεσε νὰ κτισθῆ ναὸς καὶ μονὴ ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ, ὁ Ἀλῆς οὐ μόνον ἰδίᾳ δαπάνῃ κατεσκεύασε τὴν ἀργυρᾶν θήκην, ἐν τῇ ἠοιᾷ ἐθισαυρίσθη ἡ σεβασμία κἀρα τοῦ μάρτυρος, ἀλλ' ἀποστέλλει γράμματα πρὸς τὸν Μητροπολίτην καὶ τοὺς Χριστιανούς τοῦ Μπερατίου καὶ ἰδιαίτερον αὐτοῦ ἐπίτροπον μετὰ ἰκανοῦ χρηματικοῦ ποσοῦ, διατάσσων νὰ συνεισφέρωσι καὶ αὐτοὶ πρὸς ἀνάγεσιν μονῆς, ἀνταξίας τῆς ἀγιότητος καὶ τῆς φήμης τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός (33). Καὶ πράγματι ἀνηγέρθη ἡ μονὴ μεγαλοπρεπῆς, ἀποδῶσα «κοινὸν κλέος τῆς πατρίδος καὶ ὅλης τῆς ἐπαρχίας Βελεγράδων».

Καὶ ἐφ' ὅσον ἔζη ὁ Σατράπης τῆς Ἡπειροῦ, διετέλει καὶ αὐτὴ ὑπὸ τὴν προστασίαν του, ἀπολαμβάνουσα ὄλων τῶν προνομίων· μετὰ τὸν θάνατόν του ὁμοῦ, ἐπειδὴ ἐκινδύνευε νὰ ἀπολεσθῆ καὶ αὐτὴ καὶ τὰ κτήματά της, ὁ Μητροπολίτης Βελεγράδων Ἰάκωβος καὶ οἱ προεστώτες καὶ πρόκριτοι, γινώσκοντες τὸν Βάγια, οὐχὶ ὡς ἠέλπ-

σαν οἱ μετὰ ταῦτα νὰ μᾶς τὸν παραστήσωσιν, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπον εὐλαβῆ τὰ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πατριώτην θερμώτατον καὶ προθύμον ὑπὲρ παντός εὐσεβοῦς καὶ καλοῦ ἔργου, πρὸς αὐτὸν ἀποτείνονται καὶ ἱκετεύουσιν νὰ ἐνεργήσῃ παρὰ τῆ Μ. Ἐκκλησίᾳ, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπίσης ἐγράψον, ὅπως δι' ὑψηλοῦ βασιλικοῦ Ὁρισμοῦ ἀναγνωρισθῆ ἡ μονὴ καὶ ἐξασφαλισθοῦν τὰ κτήματα αὐτῆς· ὁ Βάγιας, ὡς ἦν ἐπόμενος, μετὰ θερμῆς ὑπεστήριξε τὴν αἰτησίαν τῶν πατριωτῶν του παρὰ τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ, ὅστις κάλλιστα γινώσκων τὴν προθυμίαν αὐτοῦ ὑπὲρ παντός καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ, εἰς αὐτὸν ἀνέθηκε τὴν διεξαγωγὴν τῆς ὑποθέσεως καὶ ὁ Βάγιας, «μετὰ ζήλου καὶ ἐπιμελείας ἐργασθεὶς», ἐπέτυχε τὴν ἔκδοσιν τοῦ ποθητοῦ Ὁρισμοῦ, ὡς ἀναφέρει ὁ Πατριάρχης Ἀγαθάγγελος εἰς δύο ἐπιστολάς του πρὸς τὸν Μητροπολίτην καὶ τοὺς προκρίτους Βελεγράδων (34).

Ὁ Βάγιας, ἐπιφορτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου τὴν ἀποστολὴν τοῦ αυτοκρατορικοῦ ψηφισματίου, ἀποστέλλει ἐπίσης καὶ ἰδιαίτεραν ἀπαντητικὴν ἐπιστολήν (35), ἣτις ἐν τῇ ἀπλότῃ αὐτῆς μᾶς δίδει τὴν ἐσωτερικὴν εἰκόνα τοῦ θανάστῃ Βάγια, οὐχὶ βεβαίως εἰκόνα «d'une figure rebutante», ἀλλὰ Χριστιανοῦ εὐλαβοῦς καὶ πατριώτου γυναικίου, τὴν σκέψιν αὐτοῦ ἔχοντος πάντοτε ἐστραμμένην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν ἐξυπηρετήσιν τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος· ὁ Βάγιας, ἐπαινῶν ἐν τῇ ἐπιστολῇ του τὸν Μητροπολίτην δι' ὄσους κόπους καὶ μόχθους ἀπ' ἀρχῆς κατέβαλεν ὑπὲρ τῆς οἰκοδομῆς τῆς μονῆς καὶ τῆς ἐξασφαλίσεως αὐτῆς, «καλότιμος, λέγει, ποῖος κάμνει καλά, ὅτι δοξάζεται ἀπὸ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ ἀπὸ τὴν Κυρίαν Θεοτόκον καὶ λαμβάνει καὶ τιμὴν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων. Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί»· τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐπιστολῆς μου ἐπροξένησε μεγάλην ἐντύπωσιν καὶ πάντοτε ὁσάκις τὸ ἀναγινώσκω, αἰσθάνομαι ἰδιαίτερον συγκίνησιν, μὴ δυνάμενος νὰ ἐννοήσω καὶ διερωτώμενος πῶς εἶναι δυνατόν «οἱ κακοῦργοι καὶ οἱ ἀφιλοπάτριδες νὰ ὁμιλοῦν περισσότερο παντός ἄλλου περὶ θρησκείας καὶ πατρίδος»,

ὡς λέγει ὁ, οὐδὲν ἴχνος αἰσθημάτων εὐγενῶν εὐρίσκων εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς τοῦ Θανάση Βάγια, αείμνηστος Παπαρρούσης.

Ἄλλ' ὁ Βάγιας δὲν ἠρκέσθη μόνον εἰς τὴν ἐκδοσὶν τοῦ ὑψηλοῦ φηριμανίου· ἐν τῇ μεγάλῃ στοργῇ του ὑπὲρ τῆς Μονῆς, ἠθέλησεν ἐπὶ πλέον νὰ ἐξασφαλίσῃ αὐτὴν, ἀποκαθιστῶν ἀπὸ Ἐνοριακὴν εἰς Σταυροπληγιακὴν, ὅπως διατελῇ ὑπὸ τὴν ἀμεσον προστασίαν τοῦ Πατριάρχου καὶ μὴ πάθῃ ὅ,τι καὶ τόσαι ἄλλαι μοναὶ ἐν Ἡπειρῷ· γράφει λοιπὸν εἰς τὸν Μητροπολίτην καὶ συνιστᾷ θερμῶς «καὶ διὰ τὸ καλὸν τῆς Μονῆς καὶ διὰ τὴν τιμὴν καὶ τὴν ψυχὴν του», νὰ στέρξῃ καὶ νὰ τὸ ζητήσῃ διὰ κοινῆς ἀναφορᾶς τῶν ἐπαρχιωτῶν του παρὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Ὅποια ὁμως αὐθάδεια! ὁ κατάρρατος Βάγιας, ὁ προδότης Βάγιας, τὸ τέρας ὁ Βάγιας, νὰ τολμᾷ νὰ συνιστᾷ εἰς ἱεράρχην σεβάσμιον καὶ πολὺν νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ τῆς τιμῆς καὶ τῆς ψυχῆς του! Τί θὰ ἔλεγεν ἄρα γέ ὁ μακαρίτης Παπαρρούσης;

Ἄλλὰ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο· ὁ Βάγιας ἐτόλμησε νὰ δηλώσῃ εἰς τὸν Μητροπολίτην, ὅτι αὐτὸς ἐπλήρωσε τὰ ἐξοδα τοῦ φηριμανίου καὶ νὰ εἶναι διὰ σωτηρίαν του ψυχικὴν καὶ σωματικὴν· καὶ προσθέτει: «λάβε καὶ τὰ ὀνόματά μας καὶ δὸς τα τοῦ ἁγίου Ἡγουμένου νὰ τὰ μνημονεύῃ. Σὰς παρακαλοῦμεν πάντα νὰ δεπθῆς δι' ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς». Βλέπετε τὸν πεπωρωμένον ἄνθρωπον! δὲν ἀρκεῖται μόνον νὰ ἐργασθῇ μετὰ τόσου ζήλου καὶ ἐπιμελείας, διὰ νὰ λάβῃ τὸ τῆς Μονῆς φηριμανίον, δὲν ἀρκεῖται νὰ συστήσῃ καὶ ἄλλα μέτρα, ὅπως ἐξασφαλίσῃ αὐτὴν εἰς τὸ διηνεκές, ἀλλὰ προσέτι πληρῶνει αὐτὸς τὰ ἐξοδα τοῦ ὑψηλοῦ Ὁρισμοῦ, ὡς μόνην ἀμοιβὴν ζητῶν νὰ μνημονεύωνται εἰς τὴν Μονὴν τὰ ὀνόματα αὐτοῦ καὶ τῆς Κυρᾶς του Βασιλικῆς ὑπὲρ τῆς ψυχικῆς των σωτηρίας! Τὴν τοιαύτην πῶρσιν (!) τῆς ψυχῆς του μανθάνομεν καὶ ἐξ ἄλλων ὁμοίων πράξεων αὐτοῦ. Οὕτω π. χ. ἀπομνημόνευμα σύγχρονον τοῦ ἐν Φαναρίῳ φιλοξενουμένου Βάγια, ἀναφέρει, ὅτι «ὁ Θανάσης Βάγιας μακροαῖς προσευχαῖς καὶ πολλαῖς μετα-

νοῖαις ἐξήλειούτο τὸν Θεόν, καὶ ἴδια τὴν ἱερὰν εἰκόνα τῆς Παμμακαρίστου ἐτίμα, ἣν περιεχρούσωσε δαπάνῃ οικείᾳ, μετὰ τῆς Ὁραίας Πύλης» (36), ὅσιον καὶ λαμπρὸν, ὡς λέγει ὁ φίλος κ. Γεδεών, καταβῶν τῷ Πατριαρχικῷ Οἴκῳ καὶ τῷ ναῷ τὰ ἐνοίκια.

Τὴν πρὸς τὸν Μητροπολίτην Βελεγράδων ἐπιστολὴν του ὁ Βάγιας τελειώνει, μνημονεύων καὶ τῆς εὐγενεστάτης Κυρᾶς Βασιλικῆς ὡς ἐξῆς: «Τῆς Πανιερότητός Σας ὡς παιδιὰ σας Θανάσης Βάγιας καὶ ἡ Ἐκλαμπροτάτη καὶ Εὐγενεστάτη τιμημένη θυγατέρα σου ἡ Κυρά μας σὰς προσκυνεῖ καὶ με ὅλον τὸ σέβας ἀσπάζεται τὴν ἁγίαν δεξιάν σας καὶ σὰς παρακαλεῖ πάντο νὰ ἀγαπᾷς τὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ καὶ πάντα νὰ τὴν μνημονεύῃς».

725

Ἄλλ' ἐκεῖνο, ὅπερ ἀναδεικνύει ἐπὶ μᾶλλον τὸν Ἀθανάσιον Βάγιαν καὶ ἐξυψοῖ αὐτὸν περιφανῶς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας, εἶναι ἡ ἐπιστολὴ, τὴν ὁποῖαν οὗτος ἐκ τῶν Πατριαρχεῶν ἔγραψε πρὸς τοὺς ἐν Βεσσαραβία Δελβινικιώτας καὶ διὰ τὴν ὁποῖαν ἀξίζει ν' ἀσχοληθῶμεν ἐπ' ὀλίγον.

Τὸ Δελβινάκιον, πλουσία ἄλλοτε κωμόπολις τῆς Παλαιᾶς Πρωγωνιανῆς, ἀποδὴν περιδοῦν διὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ κατὰ τοῦ Ἀλῆ Παῶ, ἐπιζητοῦντος τὴν μετατροπὴν αὐτοῦ εἰς ἀπλοῦν τσιφλίκιόν του, καὶ ἀναγκασθέντος περὶ τὰ τέλη τῆς ζωῆς του νὰ εἴπῃ τὸ περίφημον ἐκεῖνο: «Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος οἱ Σουλιῶται με τὸ ντουφέκι των, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος οἱ Δελβινικιώται με τὸν παρῶν των, μοῦ ἄσπρισαν τὰ γένεα μου!», εἶχε φθάσει κατὰ τὸ ἔτος 1827, ἔνεκα διχονοσιῶν μεταξὺ τῶν ἐν τῇ πατρίδι διαμενοντων καὶ τῶν ἐν Βεσσαραβία ἀποκατεστημένων κατοίκων αὐτοῦ, εἰς σπυροῦν, ὥστε, κύπτον ὑπὸ τὸ ὑπέρογκον χρέος αὐτοῦ, νὰ μετατραπῇ ἀπὸ ἐλεύθερον κεφαλοχώριον, εἰς ἀπλοῦν τσιφλίκιον τῶν βένδων τῆς Κονίτσας. Ὁ μέγας οὗτος κίνδυνος διήγειρε τὸν κοινὸν ζῆλον τῶν ἐν τῇ πατρίδι Δελβινικιωτῶν καὶ τὴν προθυμίαν εἰς τὸ νὰ συνεισφέρῃ ἕκαστος καὶ ὑπὲρ δύναμιν σχεδὸν πρὸς ἐξόφλησιν

τοῦ χρέους καὶ δίδωσιν τῆς κινδυνευούσης πατρίδος τῶν· μὴ ἀρκεσθέντες ὁμῶς εἰς τοῦτο, ἀπέστειλαν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τινὰς τῶν κατοίκων, οἵτινες μετὰ τοῦ Ἀθανασίου Βάγια ἐπέδωκαν εἰς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν ἀναφορὰν, διὰ τῆς ὁποίας κατώδυνοι «ἐξετραγῶδουν τὴν ἀθλίαν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν κατήντησεν ἡ πολυπαθὴς αὕτη κωμόπολις, τὸ ὑπέρογκον τῆς ὁποίας χρέος ἠπέλει τὸν παντελῆ ὄλεθρον καὶ τὴν ἐρήμωσιν αὐτῆς»· ὁ Πατριάρχης καὶ ἡ Ἁγία Σύνοδος, συγκινηθέντες, ἀφ' οὗ «ἐπήνεσαν τὸν θεοφιλῆ πατριωτισμὸν αὐτῶν, οἵτινες μὲ ὄλην τὴν δυστυχίαν καὶ γύμνωσίν των ἀπέκοψαν μολοντοῦτο ἐκ τοῦ ἄρτου αὐτῶν ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν τέκνων των διὰ νὰ βοηθήσουν τὴν δυστυχῆ πατρίδα των», γράφουσι καὶ πρὸς τοὺς ἐν Βεσσαραβία Δελβινακιώτας, «καταμεμφόμενοι τὸ μισόπατρι καὶ τὸ ἀτεγκτον τῆς ψυχῆς αὐτῶν» καὶ προτρέποντες καὶ συμβουλευόντες, ἐπιλέγουσι τὰ ἐξῆς θαυμάσια καὶ ὄντως πατριαρχικὰ ῥήματα : «Στοχαζόμενοι πόσον εὐγνωμοσύνην χρεωστεῖτε εἰς τὸ ἔδαφος τῆς ἐνεγκούσης καὶ θρησαμένης ὑμᾶς γῆς καὶ πόσον ἡ πρὸς αὐτὴν ἀγνωμοσύνη, ἵνα μὴ εἰπωμεν ἡ τελεῖα ἀρηνηοῖς, εἶναι μιστὸν ἁμάρτημα πρὸς τὸν Θεόν, ἀποτρόπαιον ἀκουσμα τῆς κάθε γενναίας καὶ τιμίας ψυχῆς καὶ χαρακτηρίζει μίαν ἀγενῆ καὶ ἀπάνθρωπον σχεδὸν φύσιν, νὰ μὴ υποφέριτε ἡ τιμιότης Σας, οἵτινες ἀνετράφητε μὲ τὸ γάλα τῆς εὐσεβείας καὶ κλειζέσθε μὲ χαρακτῆρα τιμιότητος καὶ εὐαισθησίαν ψυχῆς, νὰ μὴ υποφέριτε, λέγομεν, νὰ μέντε ἀδιάφοροι θεαταὶ τῆς ἀθλίας καταστάσεως τῆς πατρίδος σας καὶ νὰ φειδωλευθῆτε νὰ συντρέξετε καὶ ὑμεῖς πρὸς δίδωσίν της, ἐξ ὧν ὁ πλουσιόδωρος Θεὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν ἀγαθῶν» (37). Τὴν πατριαρχικὴν ταύτην ἐπιστολὴν, ἀληθὲς ἀριστούργημα στοργῆς καὶ πόνου, δημοσιεύομεν ἐπίσης, διὰ νὰ καταταχθῆ μεταξὺ τῶν ἱερῶν ἐγγράφων, διὰ τῶν ὁποίων τόσον ἐκλείσθη καὶ τόσον ἀπέλαβε σεβασμοῦ ἡ Ἐκκλησία καὶ παρ' αὐτῶν ἐτι τῶν ἐχθρῶν της.

Τὴν Πατριαρχικὴν καὶ Συνοδικὴν ἐπιστολὴν ἐπρόκειτο νὰ φέρῃ εἰς Βεσσαραβίαν ὁ Γεώργιος Γαζής· ἐπὶ τῇ εὐκαι-

ρίᾳ δὲ ταύτῃ ὁ Θανάσης Βάγιας ἀπέστειλε τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν, θαυμάσιον ἐκμαγεῖον εὐγενοῦς ψυχῆς, πατριωτισμοῦ καὶ εὐσεβείας :

«Τιμιώτατοι ἀδελφοὶ Δελβινακιῶται, ὁ τε κύρ Λουκᾶ Εὐστρατίου, κύρ Ἰωάννη Κοτῆ, κύρ Εὐστράτιε Οἰκονόμου, κύρ Νικόλαε Ντέμη, κύρ Δημήτριε Χαρίτου καὶ Νικόλαε, καὶ κύρ Ἰωάννη Δελάρη καὶ κύρ Νικόλα Ντουγντούφη, καὶ λοιποὶ ἀδελφοὶ Δελβινακιῶται, σὺν τῷ Χριστῷ Ἀνέστη, πολλὰ ἔτη ἐπευχόμενος, ἀδελφικῶς σὰς ἀσπάζομαι.

»Πατριωτικὸν χρέος καὶ φιλικὴ διάθεσις καὶ ξεχωριστὴ κλίσις καὶ ἀγάπη, ἣν ἔλαβον καὶ διασώζω εἰδέτε πρὸς τὴν πατρίδα σας ἀπὸ μικρᾶς μου ἡμέρας, μὲ παρακινῶσιν σήμερον νὰ γράψω καὶ ἐγὼ πρὸς τὴν τιμιότητά σας ὡς ἀδελφὸς πρὸς ἀδελφοὺς καὶ πατριώτης πρὸς πατριώτας.

»Γνωστὸν λοιπὸν ἔστω ὑμῖν, ἀδελφοί, ὅτι καὶ ἡμεῖς πολλὰς ἡμέρας τε καὶ ὥρας καὶ στιγμὰς κακῶς διαπεράσαντες κατα τὸ ἀνθρώπινον, διεσώθημεν τέλος πάντων, ἐλέῳ Θεοῦ καὶ δυνάμει, ἐνταῦθα, διατρούβοντες ἐν ὑγείᾳ καὶ ἡσυχίᾳ ὑπὸ τὴν ἰσρατιᾶν σκέπην καὶ προστασίαν τοῦ γαλινοτάτου καὶ πολυχροναμένου κράτους τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας, μὲ τὴν ἀπόλαυσιν ὅλων τῶν ἐν τιμῇ καὶ χριστιανικῶν μας δικαιωμάτων. Ἐπὶ τούτοις εἰξεύρετε, ἀδελφοί, πόσον πόθον ἔχω νὰ ἀκούω τὴν ὑγείαν καὶ εὐτυχίαν σας καὶ τὴν καλὴν κατάστασιν τῆς πατρίδος σας· διότι καὶ «ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς ἡπειρωτικῆς μου» δυνάμεως ἐπροστάτευσά αὐτὴν τὴν χώραν, ὡς ἰδιόν μου σπῆτι καὶ τώρα πάλιν δὲν λείπω ν' ἀγωνίζομαι διὰ τὸ καλὸν της λόγῳ τε καὶ ἔργῳ, ὅσον τὸ χρέος μας τὸ ἀπαιτεῖ καὶ αἱ περιστάσεις μᾶς τὸ συγχωροῦν· μὲ λύπην μου ὁμῶς μανθάνω καὶ βλέπω, ὅτι ἡ περιφημὸς πατρίς σας κατεδυσθῆσιν εἰς μίαν λαβύρινθον κοινῶν χρέους, ἐκ τοῦ ὁποίου κινδυνεύει νὰ χάσῃ τὴν ὑπαρξίν της καὶ (ὁ μὴ γένοιτο) νὰ ἐρημωθῆ, τὸ ὁποῖον ὅσαι ψυχαὶ φιλόανθρωποι καὶ αἰσθαντικαὶ τὸ ἤκουσαν, ὄλαι ἐλυπήθησαν καὶ ἐταράχθησαν,

διότι τὸ Δελιδνάκιον ἐστὶν ἐπαινετὸν καὶ ἐξακουσμένον παντοῦ, καὶ οἱ Δελιδνακιῶται εἶναι ἐκεῖνοι, ὅπου ἔμειναν ἀνίκητοι καὶ ἀκαταδάμαστοι ἀπὸ ὅλων τοῦς κινδύνους καὶ καταδιωγμούς· πρὸ πάντων ἀκούσατε τοῦτο καὶ ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία, ἐταράχθη καὶ ἄκρω ἐλυπήθη διὰ τὴν συμφορὰν τῆς πατρίδος σας, ἥτις καὶ γράφουσα πατρικῶς πρὸς τὴν τιμιότητά σας, ἀπορεῖ πῶς ἀφήσατε τὴν πατρίδα σας, ἐσεῖς οἱ δυνατώτεροι καὶ πλουσιώτεροι Δελιδνακιῶται, νὰ φθάσῃ εἰς τοιαύτην ἐλευσινὴν κατὰστασιν καὶ δυστυχίαν! ἀπορῶ καὶ ἐγὼ, ἂν καὶ μερικοὶ εἶχατε καὶ κάποια δίκαια καὶ παρὰπαρα κατὰ τῆς πατρίδος, μ' ὅλον τοῦτο δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ βαδίσῃ ἡ ψυχὴ σας, ἀδελφία, νὰ τὴν ἀλυσμονήσῃτε καὶ νὰ τὴν ἀρνηθῆτε· πῶς τὸ βαδίσῃ, λέγω, ὁ χαρακτήρ σας, ἀδελφία, νὰ σκορπίζετε τὸν πλοῦτόν σας εἰς τὴν ξένην, ὅπου ποτὲ ἴσως δὲν σὰς τὸ ἔχουν διὰ χάριν, καὶ τὰ ἐκεῖ ὀσπύτια σας νὰ τὰ ἐρημάξῃτε καὶ νὰ πνίξῃτε τοὺς ἀνθρώπους σας μέσα εἰς τὸ μπόρτζι; Δὲν εἴσθε ἄρα γε ἐκεῖνοι οἱ Δελιδνακιῶται, ὅπου εἴσθε μίαν φορὰν, δὲν εἴσθε οἱ ἐκεῖνοι, ὅπου σὰς εἰξεύρω ἐγὼ καὶ ὁ κόσμος ὅλος; Ἄρα γε ζῆτε ἢ ἀπεθάνετε; Ζῆτε βέβαιον· ζῆτε, φίλοι, καὶ εὐτυχεῖτε, καὶ ταῦτα ὅπου σὰς γράφω, ἴσως τὰ θυμηθῆτε· ὅθεν σὰς λέγω, ἀδελφία, ὅτι ἡ πατρίς σας σήμερον κρέμαται εἰς τὸ χέρι σας, ἢ νὰ τὴν χάσῃτε, ἢ νὰ τὴν φυλάξῃτε ἀπὸ τὴν ἐπαπειλουμένην αἰχμαλωσίαν, καθὼς ὁ Θεὸς διεφύλαξεν ἐσὰς ἄχρι τῆς ὥρας εὐτυχεῖς! μὴ παραδέξῃτε, ἀδελφοί, τὰ δάκρυα τῶν ὀρφανῶν συμπατριωτῶν σας, μὴ ἀδιαφορήσῃτε καὶ εἰς τὰς ἰδικὰς μας συμβουλάς, καὶ τέλος πάντων, μὴ παραδέξῃτε τὰς θεοπνεύστους συμβουλάς καὶ εὐχὰς ἐνὸς Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ὅτι ἔχομεν καὶ ψυχὴν καὶ θάνατον καὶ Θεὸν εἰς τὴν μέσσην, ἀλλὰ παρακαλεῖσθε νὰ ἀκολουθήσῃτε καθὼς σὰς γράφει ἡ πατρίς καὶ ὡς θέλετε πληροφρηθῆναι καὶ ἀπὸ τὸν κύρ Γεώργιον Γαζῆν, τὸν πατριώτην σας, στελλομενον καὶ ἀπὸ τὴν πατρίδα καὶ ἀπὸ ἐδῶ πρὸς τὴν τιμιότητά σας. Ἐγὼ λοιπόν, ὡς ἄνθρωπος λογικός, ὡς αἷμα ἡπειρωτικὸν καὶ

ὡς ἀδελφός σας παντοσεινός, τὸ ἐνόμισα διὰ χρέος μου μέγα καὶ Χριστιανικὸν νὰ σὰς γράψω τὴν πᾶσαν ἀλύθειαν ἐλευθέρως, κινούμενος εἰς τοῦτο ὄχι ἀπὸ ἰδιοεπινοίας τι συμφύρου, ἀλλὰ ἀπὸ μέγαν πατριωτισμὸν καὶ καθαρὰν ἀδελφωσύνην. Ἡ τιμιότης σας πάλιν, μένοντες μὲ τὴν ἀμοιβαίαν πρὸς ἐμὲ εὐλικρίνειαν καὶ ἀδελφωσύνην, κάμντε ὅπως σὰς φωτίσῃ ὁ Θεὸς καὶ υγιαίνετε εὐτυχοῦντες.

Ἐτῆ 26 Ἀπριλίου 1827.

Ἐτῆς ἐντιμιότητός σας συμπατριώτης καὶ ἀδελφός

ΘΑΝΑΣΗΣ ΒΑΓΙΑΣ·

(38)

Πόσον βαθεῖα μὲ συγκινεῖ ἡ ἐν τῇ ἀπλότητί της τόσον ὄραία ἐπιστολὴ αὐτῆ, ἡ ἀποπνεύουσα τὸ γλυκὺ ἄρωμα αἰσθαντικῆς ψυχῆς καὶ φιλοπατρίδος καρδίας καὶ ζωγραφουσα τὴν εἰκόνα ἀνθρώπου, ἔχοντος συνειδητὸν πίσυρον! Διότι, διὰ νὰ ἀποτείνῃ τις παραινετικὰς ἐπιστολάς εἰς ὀλόκληρον λαόν, καὶ μάλιστα τὸν ἐκλεκτόν λαόν τοῦ Δελιδνακίου, ἵτο ἐνδειξίς κάποιας πεποιθήσεως, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ παραινῶν διὰ τὸ ἰδίον του κύρος ἐπὶ τοῦ λαοῦ καὶ εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἰδίου λαοῦ. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν ὀμιλεῖ ὁ ἀδελφός πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὀμιλεῖ ὁ προδότης, ὅστις εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἡπειρωτικῆς του δυνάμεως ἐπροσδάτευσεν αὐτὴν τὴν χώραν, ποῦ ἐστὶν ἐπαινετὴ καὶ ἐξακουσμένη παντοῦ· ὀμιλεῖ ὁ καλὸς πατριώτης, ὅστις καὶ τώρα, μετὰ τὴν τόσσην κατ' αὐτοῦ καταδρομὴν τῆς τύχης, θεωρεῖ πατριωτικὸν χρέος νὰ προστατεύσῃ καὶ πάλιν αὐτὴν, καὶ ἀγωνίζεται λόγῳ τε καὶ ἔργῳ διὰ τὸ καλὸν της· ὀμιλεῖ ὁ φιλόστοργος πατήρ, μανθάνων μὲ λύπην καὶ βλέπων, ὅτι ἡ χώρα, τὴν ὁποίαν τόσον ἠγάπησε, κατεδυσθίσθη εἰς μίαν λαβύρινθον κοινῶν χρέους, ποῦ κινδυνεύει νὰ χάσῃ τὴν

ὑπαρξίν της καὶ νὰ ἐρημωθῆ· ὀμιλεῖ ὁ φιλόανθρωπος καὶ εὐαίσθητος, καὶ λυπεῖται ὡς ἐλυπήθησαν καὶ ἐταράχθησαν ὅλοι αἱ φιλόανθρωποι καὶ αἰσθαντικά ψυχαί· ὀμιλεῖ τὸ εὐλαβὲς εἰς Μ. Ἐκκλησίας εἴκενον, τὴν ταραχὴν τῆς ὁποίας καὶ τὸν πόνον αἰσθάνεται βαθύτατα· ὀμιλεῖ ὁ εὐλαβὲς Χριστιανός, ὁ ἔχων πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι ἔχομεν καὶ ψυχὴν καὶ θάνατον καὶ Θεὸν εἰς τὴν μέσσην· ὀμιλεῖ ὁ αὐστηρός, ἀλλ' εἰλικρινὲς φίλος, ὁ μὴ διστάζων νὰ ἐλέγξῃ καὶ καυτηριάσῃ τοὺς ἐλλείψεις καὶ τὰ ἀτοπήματα τῶν φίλων του· ὀμιλεῖ ὁ λογικὸς ἄνθρωπος, ὁ θεωρῶν χρεὸς του νὰ γράψῃ ἐλευθέρως τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν· ὀμιλεῖ τὸ ἠπειρωτικὸν αἷμα καὶ ὁ ἀδελφὸς ὁ παντοτεινός· ὀμιλεῖ, τέλος, ὁ ἀνιδιοτελεὲς ἄνθρωπος, ὁ μὴ ἀποδλέπων εἰς συμφέρον, ἀλλ' ἐμπνεόμενος ἀπὸ μέγαν πατριωτισμὸν καὶ καθαρὰν ἀδελφωσύνην.

Καὶ ἐρωτῶ τώρα : αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἠθέλησαν νὰ μᾶς παραστήσουν ὡς προδότην τῆς πατρίδος, ὡς κακοῦργον, ὡς βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, ὡς ἀνθρωπώμορφον τέρας :

Ἀπὸ τὸν Θανάσην Βάγιαν, ζῶντα ἐκ παιδικῆς ἡλικίας εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ διασῆμου ἐπὶ πανουργίᾳ, δολιότητι, θηριωδίᾳ, ἀπληστίᾳ καὶ ἀκολασίᾳ Σατράπου τῆς Ἡπείρου, δὲν ἔχομεν ἀξιώσεις ἀγιότητος καὶ ἰσαγγέλου πολιτείας· οὔτε ἀπ' αὐτὸν οὔτε ἀπὸ τοὺς συναδέλφους του. Ἐὰν θελήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν ἰδιαιτέρως ἓνα ἕκαστον τῶν φίλων, ὑπαλλήλων καὶ συμβούλων τοῦ Ἀλῆ Παδᾶ, θὰ εὕρωμεν τοὺς πάντας ἔχοντας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον εἰς τὸ παθητικὸν αὐτῶν πράξεις τοιαύτας, αἱ ὁποῖαι ἥκιστα δύνανται νὰ λογισθοῦν εἰς ἔπαινον αὐτῶν· καὶ εἶναι φυσικόν. Τὸ περιβάλλον νὰ μορφοῖ ἀναλόγως τοὺς ἀνθρώπους καὶ οἱ μετὰ τυράννων ἀναστρεφόμενοι νὰ προσλαμβάνωσι μέρος τῶν κακιῶν αὐτῶν, διότι κατὰ τὸν ποιητὴν :

Ὅστις δὲ πρὸς τυράννους ἐμπορεύεται,
κείνου ἴσι δουλος, κἄν ἐλεύθερος μὸλη.

Ἡ ἐθνικὴ μου φιλοτιμίᾳ δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἀναπτύξω τὴν σκιερὰν ταύτην σελίδα τῆς ἱστορίας μας καὶ θὰ τὸ πράξω μόνον, ἂν τυχὸν ἤθελον προκληθῆ ὡς ἐπιεικῶς πραγματευθεὶς τὰ κατὰ τὸν «ἐθνικὸν προδότην» δὲν θὰ παραλείψω ὅμως νὰ ἀναφέρω ὅσα ὁ μέγας διδάσκαλος τῶν Ἰωαννίνων Ἀθανάσιος Ψαλλίδας ἔγραψε περὶ τινῶν Ἰωαννιτῶν, οἵτινες διετέλεσαν θύματα τῶν κακοθεσιῶν τοῦ Ἀλῆ Παδᾶ καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ :

«Παράξενον πρᾶγμα ἦτον στὰ Γιάννινα σὲ μερικοὺς, ὁποῦ ἀτιμάζονται ἢ τὰ παιδιὰ τους, ἢ τὰ ἀδέρφια τους, ἢ αἱ ἀδερφαῖς τους ἀπὸ τοὺς πασσιάδες, οἱ ὁποῖοι, ἂν εἰς τὴν ἀρχὴν ἐλυπιοῦνταν, καὶ ἐφαίνονταν πῶς βάνουν τὸ κεφάλι τους νὰ ἀποθάνουν, ὑστερον ὅμως τὴν ἀτιμίαν τὴν ἐστοχάζονταν τιμῆν, τὴν κακίαν ἀρετὴν, ἐτεντόνονταν, ὑπερηφανεύονταν στὴν ἀτιμίαν τῶν ἐδικῶν τους, καὶ ἐφοβέριζαν καὶ τὸν κόσμον, καὶ ἤθελαν νὰ συμβουλευσοῦν τοὺς ἄλλους, καὶ νὰ δείχνωνται στὸν κόσμον φρόνιμοι καὶ ἐμπειροὶ εἰς ὅλα, οἱ νῆπιοι καὶ ἀνόητοι, καὶ ἀγωνίζονταν νὰ πλουτήσουν μὲ τὴν ἀτιμίαν τῶν ἐδικῶν τους οἱ τρελλοί· καὶ οἱ τίμιοι, βλέποντες τὰ παρόμοια, ἢ ἔπρεπε, διὰ νὰ μὴ κινδυνεύσουν, νὰ δαγκάνουν τὴν γλῶσσάν των ἢ νὰ τοὺς λέν κἄν, ὅτι ἔχουν δίκιο σ' ἐκεῖνα ὅπου λέν. Ταλαίπωρον ἀνθρωπότητα ! σὲ πόσα ἄτοπα καταταίνει εἰς ἀπὸ κάτω σὲ μιὰ τυραννικὴ κυβέρνησι !» («Ἐστία», Τόμος Ζ', ἔτος 1879, σελ. 147).

Καὶ ἐρωτῶ καὶ πάλιν : πῶς αὐτὸς ὁ τίμιος καὶ χρηστός ἄνθρωπος, ὁ αἰσθανόμενος τόσον βαθὺν πόνον διὰ τὴν ἀθλιότητα τῶν συμπολιτῶν του, θὰ ἐνεπίστευτο τὸ σπλάγγνον του, τὸ παιδί του, εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Βάγια, ἂν δὲν ἐγνώριζεν αὐτὸν ἄξιον νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκογένειάν του, ἂν δὲν ἐτίμα καὶ ὑπελήπτετο αὐτὸν ; Ἀλλ' ἢ προσκατάληψις, δυστυχῶς, ἔχει ρίζας βαθείας εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων, ὥστε νὰ ἀμβλυποῦν καὶ νὰ μὴ δύνανται νὰ διακρίνουν τὸ ἀληθές· διότι, τὸ εἶπομεν καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνομεν, συνήθισαν νὰ βλέπουν μὲ ξένα μάτια καὶ μὲ ξένα γυαλιὰ ! Εὐτυχῶς ὅμως ὑπάρχει Νέμεσις,

ἡ ὁποία ἀργὰ ἢ γρηγορὰ ἀποδίδει εἰς ἓνα ἕκαστον τὸ ἴδιον καὶ κάμνει, ὥστε νὰ λάμψῃ ἡ ἀλήθεια μὲ ὄλην τὴν αἴγλην τῆς καὶ ἀποδοθῇ εἰς τοὺς ἀδικηθέντας ἢ Θεόδοτος δικαιοσύνη.

Καὶ σὺ, Θανάση Βάγια, εἶναι καιρὸς πλέον νὰ σηκωθῆς· αἰὼν ὀλόκληρος πέρασε.

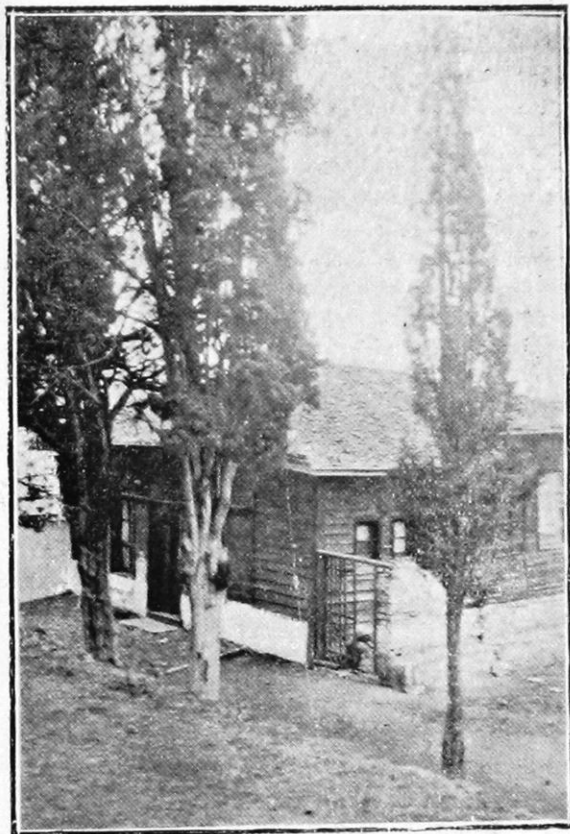
Τώρα πέρασαν χρόνοι πολλοὶ . . .
βαθεῖά ποῦ σ' ἐρρίζαν μέσα στὴ γῆ . . .
Σήκω· ἐπάνω σου μιὰ κουκουβαγιά
δὲν θὰ φωνάζῃ πλέον : **Θανάση Βάγια !**
Ἔβγα καὶ πρόβαλε, Θανάση Βάγια,
εἶλα νὰ τρέξωμε πέρα στὰ πλάγια,
ἔβγα, μὴ σκιάζεσαι, δὲν εἶναι λύκοι,
ὡς πᾶν στὸ διάβολο πειὰ τὸ Γαρδίκι.

Εἰς τὸ μέγα ἔθνικόν Πάνθεον, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον τὸ Ἔθνος ἐνεθρόνισε τὰ τόσον ἐνδοξα καὶ λαμπρὰ τέκνα του, ὅσα μὲ κόπους ὑπερανθρώπων καὶ μόχθους ἀνευδότους, καὶ μὲ τὸ τρισάγιο αἷμα των ἀκόμη, ἐκτίσαν τὸ μέγα παλάτι τῆς ἔθνικῆς μας ἀνεξαρτησίας, ἔχεις καὶ σὺ τὸ δικαίωμα νὰ σταθῆς σὲ μιὰ μικρὰ γωνίτσα, γιατί καὶ σὺ, μὲ ὄλην τὴν καταδρομὴν τῆς τύχης σου, προσέφερες σ' αὐτὸ ἓνα μικρὸ λιθάρι καὶ ἡ Πατρίδα δὲν εἶναι ἀχαριστός· εἶναι ὅλην τὸν Χριστό· καὶ τὸν πρῶτο δέχεται καὶ τὸν ὕστερον ἐλεεῖ· καὶ σὲ τοῦτον δίδει καὶ σὲ κείνον χαρίζει· καὶ σὺ ἠλεήθης, καὶ εἰς σὲ ἐχαρίσθη· ἡ ποινὴ σου, διότι

«ὑπέφερες πολλὰ μαρτύρια, πολλαῖς τρομάραις !
πολλαῖς σοῦ ρίζανε σκληραῖς κατάραις !»

Ἔγραφον ἐν Χάλκῃ κατὰ τὸν μῆνα Μαΐου τοῦ 1921.

† Ο ΜΕΓΑΣ ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΑΟΣ ΑΘΗΝΑΓΩΡΑΣ

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΙΟΣΚΙ
ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΚΡΗΜΝΟΥ ΧΑΛΚΗΣ,
ΜΕΣΑ ΕΙΣ ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΖΟΝ ΟΙ ΦΙΛΙΚΟΙ ΚΑΙ ΟΠΟΥ ΚΑΤΩΙΚΗΣΕΝ
Ἡ ΚΥΡΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΠΙΣΗΜΑ

- (1) «Ίστορία του Ἀλῆ Πασᾶ Τελελενλή» ὑπὸ Σπυριδωνοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ, Κεφ. Θ', σελ. 230.
- (2) «Πανδώρα», Τόμ. ΙΕ', σελ. 265.
- (3) «Πανδώρα», Τόμ. Ε', σελ. 167 καὶ Τόμ. Θ', ἔτος 1858, φυλλ. 199, σελ. 172.
- (4) Κ. Ν. Σάθα «Ίστορικαὶ Διατριβαί», σελ. 329, «Ἀληπασιάς Χ' Σχερέτη. Ὁ Λήκ, ὅστις εἶχε προμηθευθῆ ἀντίγραφον τοῦ χειρογράφου τοῦ Χ' Σχερέε, λέγει περὶ αὐτοῦ: «μολονότι τὸ ποίημα τοῦτο εἶναι τοσοῦτον βάρβαρον τὴν στιχουργίαν, τὴν φράσιν καὶ τὸ αἶσθημα, ἀντάξιον δὲ πρὸς τὰ ἐξεικονιζόμενα κατορθώματα, θεωρητέον κατὰ πάσαν πιθανότητα ὡς τὸ αὐθεντικώτατον μνημεῖον τῆς ζωῆς τοῦ Ἀλῆ» («Travellin Norten Greece», 1, σελ. 463 κ. ἑ.).
- (5) Rouqueville «Histoire de la régénération de la Grèce», Βιβλίον Β', Κεφ. Ε', σελ. 251.
- (6) «Ἀληπασιάς», σελ. 329.
- (7) «Ἀληπασιάς», σελ. 331.
- (8) «Ἀληπασιάς», σελ. 306, «ἐξείνος ὁ παλῆο - Ρωμνιὸς φκιάνει δουλείαις μεγάλαις».
- (9) «Ἀληπασιάς», σελ. 311.
- (10) «Ίστορία Σουλίου καὶ Πάργας» ὑπὸ Χ. Περγραιβοῦ, Βενετία, 1815, Τόμ. Β', σελ. 87.
- (11) Σπ. Π. Ἀραβαντινοῦ «Ίστορία Ἀλῆ Πασᾶ», σελ. 27.
- (12) Ὁ Γάλλος Rouqueville, λέγει καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀθανασίου Βάγια, ὁ Rouqueville, ὁ ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος συγγράψας, «La régénération de la Grèce», κατὰ μίμησιν Ἡροδότου τοῦ Ἀλικαρνασσοῦς, ὡς ἐχόμενα ἀληθείας, ψευδῆ καὶ ἀνύπαρκα πολλὰ διηγούμενος, ὁ πνεῶν ὀργὴν καὶ μῖσος κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, καὶ εἰ ἀληθῆς Λατῖνος, φιλέλλην προσποιούμενος εἶναι, ὃς πανιαχῆ τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ, οὐς μὲν ἐκέκτητο ἐν Ἰωαννίνοις φίλους ἐκθειάζει ἐπαινῶν, οἱς δὲ φιλαλεχθῶς δέκεται διὰ τε τὰ οἰκτεία ξυμφέροντα, διὰ τε τὰς τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτου ὑποθέσεις μανιωδῶς ὑπ' ὀργῆς φερόμενος ὑβρίζει καὶ ἐκί τῶ τὸν ἀτρόμητον Ἡπειρώτην Ἀλῆν, ἀρειμάνιον στρα-

τὸν ἔχοντα ἄλωνα ἐξ ἐφόδου τὸ τῆς Πρεβέζης φρούριον αἰχμαλώτους ἐλαύνει τοὺς Γάλλους εἰς τὴν πρωτεύουσάν αὐτοῦ Ἰωάννινα βλασφημεῖ αὐτὸν, *καὶ λοιδορεῖ ἀκριτῶς πολλοὺς Ἡπειρώτας, συκοφαντεῖ καὶ φληνεφρεῖς χρώμενος, ὡς δῆλον*· εἰ ἐβίω νῦν Rouqueville, καὶ αἰσχος ἀνεξάλειπτον ἤκουεν ἠτηθέντος Ναπολέοντος καὶ εἰ εἶδρα αὐτὸν δέει συνεχόμενον, τρέμοντα ὄλως, καὶ ὅπερ μαζόμενος ἔφερε περὶ τὴν ὄσφυν αὐτοῦ ξίφος, πρὸ τῶν ποδῶν ρίπτοντα τροπαιοῦχου Γουλιέλμου τοῦ Γερμανίας Αὐτοκράτορος, θαλερὸν δακρυ χέοντα καὶ γονυπετῶς τοῦ πολεμίου τοῦς πόδας ἀσπαζόμενον Ναπολέοντα, τοῦ Βεζύρου Ἀλῆ. τοῦ ἐκ Τεκελένης τῆς Ἡπείρου, Ἐλλησί τε καὶ Ἀλβανοῖς συγχρωμένου καὶ σεζῶντος, ἐν τῷ τῶν Ἰωαννίνων πολιορκηθέντος φρουρίῳ, οὐ στέρξαντος ἑαυτὸν ὑποχείριον γενέσθαι πολεμίοις, οὐ τούτων χεῖρας, οὐ πόδας ἀσπαζομένου, οὐδὲ χάριν αἰτούντος, τοῦ αἰσχωῦς ζῆν βέλτιον κρίναντος θάνατον, ἀλλὰ τοὺς μὲν κεραυνοβολήσαντος, τοὺς δὲ τραυματίσαντος, τέλος τραθέντος καιρίως ὑπὸ τῶν πολυαριθμῶν πολεμίων, τὸ ζῆν καταστρέψαντος, ὡς ἦρωες». (Ἰωάννου Α. Βάγια «Λόγος πρὸς τοὺς Ἡπειρώτας», σελ. 28).

(13) «Ἱστορικαὶ Διατριβαί» Κ. Ν. Σάθα, σελ. 124 καὶ «Πανδώρα», Τόμος ΙΕ', σελ. 261.

(14) «Τραγῳδία» Ἰωάννου Ζαμπελίου, Τόμ. Β', σελ. 319. «Ἱστορικαὶ Σελίδες» Χ. Δάλλα.

(15) «Ἡπειρωτικὰ Μελετήματα» Ι. Λαμπρίδου, ἱατροῦ, Τεῦχος Β', σελ. 69.

(16) Ἐνθα ἀνωτέρω, ὑποσημείωσις 2, σελ. 31.

(17) «L'Albanie et Napoléon» Α. Borpe, σελ. 59.

(18) Ποιήματα Βαλαωρίτου, Τόμ. Β', ἐκδ. 1908, σελ. 344.

(19) Ἐνθα ἀνωτέρω, σελ. 51.

(20) «Ἱστορία Σουλίου καὶ Πάργας» Χ. Περραιβοῦ, Τόμ. Α', σελ. 31.

(21) «Νεολόγος» 8 Φεβρ., 1, 5, 8, 16 καὶ 19 Μαρτίου 1914.

(22) «Ἐστία», Τόμ. Ζ', 1879, σελ. 153. Ὁ Λουκάς Βάγιας, ἐκ τῶν ἱατρῶν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ἐνυμφεῦθη τὴν Ἐλισαβέταν, θυγατέρα τοῦ διδασκάλου Ἀθανασίου Ψαλλίδα, ἀποθανοῦσαν κατὰ τὸ 1822 (ἐνθα ἀνωτέρω, σελ. 148). Τὸ συνοικέσιον τοῦτο εἶναι τραγὴ ἀπόδειξις τοῦ εὐποληήτου τῶν ἀδελφῶν Βάγια, διότι ποτὲ ὁ αὐστηρὸς διδασκαλὸς, ὁ καταρραπίσας ἀτηνῶς τὰς κακίας τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ, δὲν ἤθελε στέρξει νὰ παραδώσῃ τὸ προσφιλέστατον αὐτοῦ τέκνον εἰς ἄνδρα φαῦλον, «τοῦ αὐτοῦ ἠθικοῦ φυράματος»

μὲ τὸν αὐτάδελφόν του, ὡς θέλει ὁ Ἀραβαντινός («Ἱστορία Ἀλῆ Πασᾶ», σελ. 472, σημειώσις 2)· ὅθεν ἀδικεῖ ὁ Ἀραβαντινός τὸν Λουκᾶν Βάγιαν, θέλων νὰ παραστήσῃ καὶ αὐτὸν, ὡς τὸν ἀδελφόν του Θανάσην, πεπωρωμένον· ἀλλ' ἀδικεῖ αὐτὸν ἐπίσης, νομίζον αὐτὸν ἱατρὸν κομπογιαννίτην, «ἐμπειρικὸν μᾶλλον ἱατροχειρουργόν», ἐνθ' εἶναι γνωστὸν, ὅτι ὁ Λουκάς Βάγιας δι' ἐξόδων τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ἐπὶ 12 ἔτη ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν ἐν Παρίσι, Βιέννῃ καὶ Λειψίᾳ, ἐπανελθὼν δὲ εἰς Ἰωάννινα, ἐγένετο ὁ ἰδιαιτερός ἱατρός τοῦ Σατραποῦ, αὐτὸς μόνος ἔχων τὸ προνόμιον νὰ εἰσέρχεται καὶ εἰς τὸν γυναικωνίτην αὐτοῦ. Θεωρούμενος δὲ μεταξὺ τῶν συναδέλφων τοῦ ἱατρῶν ὡς ὁ μᾶλλον ευγορέανισέ, προωριζέτο ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ ὡς ὁδηγὸς τῶν ἐπισήμων ξένων, τοὺς ὁποίους ἤθελε νὰ τιμῆσῃ (Borpe «L'Albanie et Napoléon», σελ. 57 καὶ 165).

(23) «Πανδώρα», Τόμ. Η', σελ. 325.

(24) «Πανδώρα», Τόμ. Η', σελ. 472.

Τὰ κατὰ τῶν Τυράνων αἰσθήματα τῆς γενεᾶς Ἐκείνης δεικνύουν κάλλιστα καὶ οἱ στίχοι ἐνὸς δημοτικοῦ ποιήματος :

Κι' ἂν κάμῃ ὁ Θεὸς κ' ἡ Παναγία κ' οἱ ἅγιοι, ποῦν' ἐπάνω,
νὰ πιάσω τὸ τουφέκι μου, νὰ βάλω τὸ σπαθί μου,
νὰ κάμω μάνας δίχως γιούς, γυναῖκας δίχως ἄνδρας . . .

(«Πανδώρα», Τόμ. Ε', σελ. 383).

(25) «Πανδώρα», Τόμ. Η', σελ. 488.

(26) «Νεολόγος», ἐνθα ἀνωτέρω.

(27) «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια», ἔτος Θ', σελ. 214.

(28) Εἰς τὸ Κατάσχετον ληψοδοσίας τοῦ 1824—25, ἐν σελ. 98, Ὀκτωβρίου 6 τοῦ 1824, εὐρίσκεται τὸ ἐξῆς κονδύλιον : «Τῷ πατριαρχικῷ Γίασακτιῆ, ὅπου ἐπῆγε δις μετὰ τοῦ Ἀθανασίου Βάγια εἰς ὑποθέσεις, Γρ. 12».

(29) «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια», ἔτος Μ', 1820, ἀριθμ. 22.

(30) Κώδιξ 16, σελ. 9 :

Ἄγαθᾶγγελος ἔλεψ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως,
Νίας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἰερώτατε μητροπολίτα Κορυτζᾶς καὶ ὑπερτίμης ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῆ ἀδελφῆ κυρ Μελέτιε, χάρις . . . Μέμνησαι καλῶς

πόσον βάρος ἰδίου ἀρχιερατικοῦ χρέους ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ σου ἐσφύζετο ἀπὸ τῶν ἡμερῶν ἐτι τοῦ προκατόχου σου, τὸ ὅποιον, κατὰ κατάχρησιν προχωρήσασαν, ἐπισωρευθέν, ἐμελλε νὰ μένη καὶ εἰς βάρος τῆς ἱερότητός σου μετὰ ταῦτα, ἐὰν δὲν ἐγένετο ἐκείνη ἡ κοινὴ συνδρομὴ τῶν ἐπαρχιωτῶν σου, οἵτινες διὰ μιᾶς ἐξώφλησαν διὰ κοινῆς των συνεισφορᾶς τὸ χρέος ἐκεῖνο, κατὰ φιλότιμον τότε παράστασιν τοῦ τιμιωτάτου καὶ ἡμετέρου κατὰ πνεῦμα υἱοῦ ἀγαπητοῦ κυρ Ἀθανάσι Βάγια, παρὰ τοῦ ὁποίου ἐπληροφόρηθημεν ἐντελεστέρον τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς τὴν ἀλύθειαν· καὶ ἀγαθὰ ἡ Ἐκκλησία οὐδόλως γνωρίζει τὰ τοιαῦτα χρεῖ ὡς αὐλικὰ, μήτε δύναται ὀψέ ποτε νὰ ὑποχρεοῦνται οἱ διαδοχοὶ εἰς τὴν ἐνοχὴν τοιούτων ἰδίων χρεῶν προκατοχικῶν, ὡς δὲν σὲ λυνθάνει, μ' ὅλον τοῦτο, ἐπειδὴ οἱ δανείζοντες αὐτὰ διάφοροι ἄνθρωποι, παραλόγως φρονούντες ἐπαρχιακὰ, ἀνυπόπτως δανείζουσι, καταντῆ νὰ γίνεται ὁδὸς ἀνειμένη λήψεως τοιούτων δανείων διαφόρων, τῶν ὁποίων τὸ βάρος ἡ ἔχει νὰ ἐπιπέσῃ πάλιν εἰς τοὺς Χριστιανούς, ἡ ἔχει νὰ ἐπιφέρει λογομαχίας, ὅταν ἐκεῖνοι δὲν θελήσουν εὐλόγως νὰ τὸ ἀποδώσουν, ὡς ἅπαξ ἐξοφλήσαντες καὶ πληρώσαντες αὐτό. Πρὸς ἀποφυγὴν λοιπὸν τῆς τοιαύτης κακῆς συνηθείας καὶ ἐπιβλαβεστάτης καταχρήσεως, λαθόντες ἤδη νύξιν παρὰ τοῦ θρηθέντος κυρ Ἀθανάσι Βάγια, γράφομεν τῇ ἱερότητί σου διὰ τῆς παρουσίας πατριαρχικῆς ἡμῶν ἐπιστολῆς, καὶ ἐντελλόμενοι, προειρησμένθ σοι, ὅπως προσέχῃς καλῶς, διὰ νὰ μὴν ἤθελε παρεισφορῆσῃ αὐτῆς ἡ ὀπόσποτε ἐκείνη κατάχρησις καὶ ἐπιφορισθῇ ἡ Ἐπαρχία μὲ τοιαῦτα παρέγγραπτα καὶ νόθα χρεῖ δανειστῶν διαφόρων, τὰ ὅποια μήτε ἡ Ἐκκλησία γνωρίζει, μήτε ἡ ἱερότης σου πρέπει νὰ ἀνέχεται ὡς εὐσυνείδητος καὶ χαρακτηρὸς τιμίου, καὶ ἐλπίναγκες νὰ ἔχῃς ἐλευθέραν τὴν ἐπαρχίαν τοιούτων ἰδίων ἀρχιερατικῶν χρεῶν, καθὼς καὶ ἡ ἱερότης σου δὲν ὑπεχρεώθης εἰς τὰ προκατοχικὰ σου ἐκεῖνα, προσέχων προνοητικῶς μετὰ τῶν ἐπαρχιωτῶν σου, καθὼς γράφομεν καὶ τοῖς ἰδίοις ἐπίτιδες· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις . . .

ῶκαστ' Ὀκτωβρ. κη'.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφός.

Κώδιξ 16, σελ. 9 :

Ἀγαθὰγγελος ἐλέω . . . κτλ.

Τιμιώτατοι προεστῶτες καὶ χρήσιμοι πρόκριτοι καὶ λοιπεὶ εὐλογημένοι Χριστιανοὶ τῆς ἐπαρχίας Κορυτζᾶς, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά. Εἶναι γνωστὸν, καὶ ἡμεῖς μετὰ τὴν θεῖον ἐλέει ἀποκατάστασιν μας εἰς τὸν ἀγιώτατον Οἰκουμενικὸν θρόνον ἐπληροφόρηθημεν ἀπὸ ζωῆς ὁωνῆς τοῦ τιμιωτάτου κυρ Ἀθανάσι Βάγια, ἡμετέρου κατὰ πνεῦμα υἱοῦ ἀγαπητοῦ, ὅτι οὐκ ὀλίγον χρέος ἴδιον ἀρχιερατικὸν ἐσφύζετο εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἡμερῶν ἐτι τοῦ προκατόχου, τοῦ ἡδὴ γυνσίου ἀρχιερέως σας, ὀφειλόμενον εἰς διάφορα μέρη καὶ πρόσωπα, καὶ ὅτι ὑμεῖς οἱ εὐλογημένοι Χριστιανοὶ ἐπαρχιωτῶν κατὰ παράστασιν καὶ τῆς τιμιότητός του, τὸ ἐξωφλήσατε διὰ κοινῆς συνδρομῆς ὄθεν, διὰ νὰ μὴν ἤθελε παρεισφορῆσῃ αὐτῆς ἡ κακὴ αὐτῆ συνηθία τῆς τῶν δανείων λήψεως καὶ ἐπιφορισθῇ ἡ ἐπαρχία ἀπὸ τοιαῦτα ἀρχιερατικὰ χρεῖ, γράφομεν τὰ δέοντα τῷ ἀρχιερεὶ σας Ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Κορυτζᾶς συναδελφῷ ἡμῶν ἀγαπητῷ κυρ Μελετίῳ, γραφοντες δὲ καὶ πρὸς ὑμᾶς διὰ τῆς παρουσίας, εὐχόμεθ' αὐτὸ καὶ εὐλογοῦμεν πατρικῶς καὶ προνοητικῶς παραινοῦμεν καὶ προειρησμένθ ὑμῖν, ὅπου νὰ προσέχητε μήποτε αὐτῆς καθ' οἷονδὴποτε τρόπον λάβῃ πρόοδον ἢ κατάχρησις αὐτῆ, καθ' ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν γνωρίζει τὰ τοιαῦτα χρεῖ ὡς αὐλικὰ τῆς ἐπαρχίας, καὶ εἶναι ἔργον τῆς ἐδικῆς σας φροντίδος καὶ προνοίας, καθὼς καὶ τοῦ ἀρχιερέως σας, τὸ νὰ μένη ἡ Ἐπαρχία ἀνωτέρα καὶ ἐλευθέρα ἀπὸ τὰ τοιαῦτα νόθα ἀρχιερατικὰ χρεῖ ὄθεν προλαμβάνοντες προσέχετε, καθὼς ὑμῖν γράφοντες παραινοῦμεν, ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις . . .

ῶκαστ' Ὀκτωβρ. κη'.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐν Χριστῷ εὐχέτης.

Κώδιξ 16, σελ. 176 :

Ἀγαθάγγελος ἔλεψ . . . κτλ.

Ἐντιμότατοι κληρικοί τῆς Ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Κορυθαίας καὶ εὐλαβέστατοι καὶ τίμιοι προεστώτες καὶ χρήσιμοι γέροντες καὶ πρόκριτοι καὶ λοιποὶ εὐλογημένοι Χριστιανοὶ τῆς Ἐπαρχίας ταύτης, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ· ἐπειδὴ ὁ προχρηματίας ἀρχιερεὺς ὑμῶν ἡδὴ ἱερώτατος μητροπολίτης Βοδενῶν κύρ Μελέτιος, γράψας πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν, προβάλλεται ὡς ἔχων λαμβάνειν ἐκ τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς ἱκανὰ δίκαια, ἀπὸ τε δεδουλευμένων ἀσυνάκτων ἀρχιερατικῶν αὐτοῦ δικαιοματίων, ἐτι δὲ καὶ δι' ὅσα εἰς διαφόρους περιστάσεις ἐπλήρωσε τῷ ποτὲ ὑψηλοτάτῳ ἡγεμόνι Ρουσήτ πασᾶ, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ διὰ δέδωκεν ἐξ ἰδίων αὐτοῦ πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ Ἀθανατικοῦ χρέους, ἅτινα πάντα ἐνεφάνισε διὰ καθαρῶν καταστίζων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τούτου ἕνεκα, πρὸς ἐξάλειψιν πάσης ὑπονομίας καὶ ἀμφιβολίας, καὶ ἐντελῆ τῆς ἀληθείας παραστασιν, ἐγκριθείσης ἐκκλησιαστικῶς μᾶς ἀκριβοῦς ἐξετάσεως καὶ ἐρευνῆς διὰ τοῦ ἐπίτηδες διορισθέντος καὶ παραγενομένου αὐτόθι ἱερωτάτου μητροπολίτου Δυρραχίου κύρ Χρυσάνθου, ἐδέησεν ἐκδοθῆναι καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον ἐκκλ. φρικτὸν ἐπιτίμιον εἰς μαρτυρίαν ἐν φόβῳ Θεοῦ παρὰ τῶν γινωσκόντων τὴν περὶ πάντων τούτων ἀλήθειαν· καὶ δὴ γράφοντες, πρῶτον μὲν συμβουλευόμενοι καὶ προτρέπομεθα καὶ ἐπιτάττομεν πᾶσιν ὑμῖν, μικροῖς καὶ μεγάλοις, ἐκάστης τάξεως καὶ βαθμοῦ, ἵνα ὅσοι ἐξ ὑμῶν ἐπίστασθε καὶ γινώσχετε καλῶς πρῶτον μὲν τὰ περὶ τοῦ προκατοχικοῦ Ἀθανατικοῦ χρέους, πόσα ἐδυνάχθησαν, ὄπλαδὴ ἀπὸ βοήθειας τῶν Χριστιανῶν διὰ μέσου τοῦ Ἀθανασίου Βάγια, καὶ πόσον χρέος ἐξωβλήθη καὶ ἀκολούθως πόσον ἔμεινεν ἀνεξόφλητον προκατοχικὸν τῆς αὐτοῦ ἱερότητος, ἐτι δὲ καὶ περὶ τῶν μετρηθέντων ἐπὶ διαφόροις αἰτίαις καὶ περιστάσεσι πρὸς τὸν διαληφθέντα ἡγεμόνα Ρουσήτ πασᾶ καὶ Ἀπουλαπούτ πασᾶ καὶ ἂν ὑπεσχέθητε ὑμεῖς οἱ ἐπαρχίωται νὰ βοηθήσητε τῇ ἱερότητι τοῦ περὶ τούτων, καὶ πόσα ἐδόθησαν ὀλιγῶς, πρὸς δὲ καὶ ὅσοι ἔχετε ἰδέαν, εἴτε ὀφείλετε ἀρχιερατικὰ δικαιώματα τῆς ἱερότητος αὐτοῦ, ἅμα τῷ ἀκοῦσαι καὶ ἰδεῖν τὸ παρὸν ἐκκλησιαστικὸν ἡμῶν γράμμα, προσελθόντες ὁμοῦ πάντες τῷ εἰρημένῳ ἐκκλησιαστικῷ ἡμῶν ἐξάρχῳ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Δυρραχίου, ὁμολογήσητε καὶ φανερώσητε τὴν περὶ πάντων τούτων ἀλήθειαν,

καὶ ἐν φόβῳ Θεοῦ, καὶ καθαρῶ συνειδότη μαρτυρήσητε, καὶ πιασθήσητε εἰλικρινῶς, ἀποκρινόμενοι εἰς τὰς προβαλλομένας περὶ ἐνὸς ἐκάστου τῶν ζητουμένων ἐρωτήσεις τῆς αὐτοῦ ἱερότητος, δίδοντες καὶ ἐγγράφους τὰς ἀψευδεῖς μαρτυρίας ὑμῶν ἀνετινὸς ἀφαιρέσεως ἢ προσθήκης, ἵνα τοιουτοτρόπως, γνωστοποιηθείσης τῆς ἀληθείας, ἀποφανθῆ καὶ ἀποκατασταθῆ κατὰ χῶρον τὸ δίκαιον διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐθυδικίας. Εἶτα δὲ ἀποφανόμεθα, ἵνα ὅσοι καὶ ὅποιοι τῶν Χριστιανῶν οἰασθήποτε τάξεως, εἴτε κατὰ χάριν, ἢ κατὰ πάθος, εἴτε διὰ φιλοκέρδειαν, ἢ φιλοπροσωπίαν, καὶ ἄλλην τινὰ αἰτίαν, διαστρέψωσιν εἰς τὴν παράστασιν καὶ εἰλικρινῆ φανέρωσιν, καὶ δολιευόμενοι κρύψωσι τὴν ἀλήθειαν, ἢ συσκοιάσωσι καὶ παραμορφώσωσιν αὐτήν, αἰρούμενοι τὴν ζημίαν τῆς αὐτοῦ ἱερότητος, καὶ ἐπιμένοντες μέχρι τέλους τοῖς παραλόγοις προβλήμασιν ἀσυνειδήτως· οἱ τοιοῦτοι, ὡς κακότροποι, φιλάδικοι καὶ δόλιοι, ἀφωρισμένοι ὑπάρχωσιν ἀπὸ Θεοῦ καὶ κατηραμένοι καὶ ἀσυγχώρητοι καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτοι καὶ τυμπανιαῖοι . . .

αὼκν'.

(Ἐπεγράφη συνοδικῶς ὡς εἰδίσται).

- (31) «Ἐκκλῆσ. Ἀλήθεια», ἔτος Η', σελ. 198.
- (32) Ἀραβαντινοῦ «Ἱστορία Ἀλλῆ Πασᾶ», Μέρος Α', Κεφ. Δ', σελ. 30.
- (33) «Σύντομος Ἱστορικὴ Περιγραφή τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Βελεγράδων» ὑπὸ Ἀνθίμου Ἀλεξούδη, σελ. 21, 81, 113. Σπυρ. Ἀραβαντινοῦ, ἐνθα ἀνωτέρω, σελ. 419 καὶ τὰ ἐξῆς ἔγγραφα :

Κώδιξ Ἀλεξούδη, σελ. 246 :

. . . σημειῶναι τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου καὶ ἀνακομιδῆν του καὶ κτίσεως τοῦ μοναστηρίου (ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ) 1779 Ἀυγούστου 24 ἑμαρτύρησεν 1813 Ἀυγούστου . . . ἐγινεν ἡ ἀνακομιδὴ του καὶ ἐστάλθη ἡ ἁγία Κάρα παρὰ τοῦ Θεοκλήτου ἡγουμένου καὶ ἐστάλθησαν οἱ μαστόροι μὲ ἓνα τζουχαντάρην του ὀνομαζόμενον Νικόλ Φιουκιώτην. Ἐπίτροποι γράφουν τὰ γράμματά του καὶ ὄλον τὸν χειμῶνα ἕως Ἰουνίου ἐτελείωσαν τὴν ἐκκλησίαν ἔτους 14. . . τῷ αὐτῷ 14 σηνὲ πάλιν ἄρχισαν τοὺς ὀντάδες καὶ περιοχὴ καὶ ἐτελείωσαν τὸ δέκατον πέμπτου ἔτος Ἰουνίου γράφω καὶ τὴν πατρίδα τοῦ ἁγίου, Αἰτωλεῖα, τὸ χωρίον του Μέγα Δένδρον ὀνομαζόμενον, τὰ ἔτη τῆς ζωῆς χρόνους 65 ὅταν ἑμαρτύρησε.

Κώδιξ 'Αλεξούδη, σελ. 249 :

1814 'Ιουνίου 20 Μπεράτι

*Όσα έχομεν εξοδεύσει εις τούς κάτωθεν

μαντέδες δια λογαριασμόν του μοναστηρίου.

μαστορικά εις την 'Εκκλησίαν	Γρ. 5000.—
δια την πέτραν τών μαστορων εις μπογιαίς	> 2500.—
των Ιδίων δια την ασβεστιαν	> 370.—
των Ιδίων δια τα στασίδια της 'Εκκλησίας	> 154.—
των αυτών δια το γεμεκλήϊ των	> 183.20
εις δέκα κιασέδες μισιρι των Ιδίων	> 60.—
εις δέκα κριαρια των Ιδίων	> 109.—
εις κρασί και ρακί των Ιδίων	> 65.—
εις το ζιαφέτι των Ιδίων	> 39.—
εις ένα κιασέ στάρι των Ιδίων	> 17.—
των σαρτζιδων δια το πριόνι	> 1943.10
δια το προσφάγι τους	> 150.—
εις δύο κριαρια των Ιδίων	> 21.—
των βλάχων δια την πέτραν	> 432.—
των Ιδίων δια την ασβεσταριάν	> 330.—
του Στεφάνου σκαλιστή δια το κουβούκλιον του αγίου	> 250.—
των κεραμιτζιδων δια τα κεραμίδια	> 447.20
εις περόνια από Ντουράτζο και άλλα γύφτικα	> 1043.—
σιδεριαίς της 'Εκκλησίας	> 140.10
εις τα σιδερικά των μαστόρων	> 54.30
εις ρεζέδες, πλάκες των θυρών	> 25.—
τουβλα και καζάνι της τούρλας	> 118.—
μισθόν του Γεωργη Δασκαλη και 'Ιωσήφ	> 118.—
τό κερασμα του Νικόλα Φουρκιώτη	> 1276.—
εις το άλογον του Ιδίου	> 208.13
εις βρώμη και χορτάρι όπου εξωδεύθη	> 292.—
μαστορικά και χάρτζι στα πρώτα κονάκια του ήγου- μένου	> 130.18
εις ένα καζάνι μικρό και καλαϊστικά	> 18.36
εις ένα ζευγαρι βουτζέλες των μαστόρων με σιδε- ρόνια στεφάνια	> 13.—
εις δύο κλειδωνιαίς, μία της 'Εκκλησίας και μία του ήγουμένου	> 42.20
του σουρτζή, όπου πήγε και έφερε τούς μαστόρους	> 30.—
χάρτζι των παλλικαριών, όπου έκαναν χοσμέτι	> 120.10
χάρτζι του αδελφου του ήγουμένου	> 23.30
χασλήκι του ήγουμένου, όταν έκίνησε δια 'Ιωάννινα και χάρτζι του αδελφου του	> 300.— > 45.—

Κώδιξ 'Αλεξούδη, σελ. 775 :

Την πανιερότητά της αδελφικώς έν Κυρίω άσπάζομαι.

† 'Ερωτώ δια την ποθητήν μου ύγιειάν σου, και σου φανε-
ρώνω, ότι προχθες σου έγραψα, και σου έσυντρόφευσα και ένα
γράμμα από τον Σεβασμιώτατον Γέροντά μας, τον άγιον Νικομη-
δείας. Τώρα σου φανερώνω, ότι έξ άμαρτιών μου ήλθεν ή θεή-
λατος πληγή εις τα χωρία της Κόνιτζας και της Παλαιάς Πωγω-
νιανής (ήγουν ή πανώλη) και με κοινήν γνώμην των εύλογημέ-
νων χριστιανών της έπαρχίας μου, ζητούμεν την άγιαν Κάραν του
όσιου πατρός ήμών Κοσμά· όθεν, λαμβάνοντας τό αδελφικόν μου
γράμμα, χωρίς άμμίαν άργοποριάν να μάς την στείλεις έδώ με
έναν ή δύο Ιερομονάχους ή Ιερείς, και έλπίζω όπου δια πρε-
σβειών αυτου του όσιου να μάς διαφυλάξη άβλαβείς, και αυτό
τό νεόκτιστον μοναστηριόν του να λάβη άρκετήν βοήθειαν από
τούς εύλογημένους χριστιανούς έπαρχιώτας μου, και να έχω
αδελφικήν σου άπόκρισιν δια τό άνωθεν γράμμα της Σεβασμιό-
τητός Του και δια αυτό τό ζήτημά μας, θεόθεν εις ύγιαινω
εύτυχής ως έπιποθείς.

1814 'Απριλίου 10 : 'Ιωάννινα.

Της πανιερότητός της αδελφός έν Χριστώ άγαπητός
και δίως πρόθυμος

† 'Ο 'Ιωαννίνων Γαβριήλ.

Και ει μέν εύρίσκειται αυτή ή άγια Κάρα έξω εις άλλο μέρος,
εϋθύς να γράψης και να μου την στείλεις χωρίς άργοποριάν.

(34) Κώδιξ 16, σελ. 101 :

'Αγαθάγγελος έλεω Θεού άρχιεπίσκοπος . . . κτλ.

'Ερωτάτε μητροπολιτα Βελεγράδων, έν άγίω Πνεύματι άγα-
πητέ αδελφέ, κύρ 'Ιάκωβε, και έντιμότατε οικονόμε της 'Επαρ-
χίας ταύτης πανοσιώτατε κύρ Κωνσταντίνε, τέκνον ήμών έν Κυρίω
άγαπητόν, χάρις ειη ύμίν και ειρήνη παρά Θεου· έξ ών εγρά-
ψατε προλαβόντως εις την 'Εκκλησίαν περι του αυτόθι Ιερου

μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Κοσμᾶ καὶ ἀφ' ὧν ἐπληροφόρηθη-
 μεν ἀνυχρόνως ἀπὸ ζωῆς φωνῆς τοῦ τιμιωτάτου καὶ ἡμε-
 τέρου κατὰ πνεῦμα υἱοῦ ἁγαπητοῦ κυρ Ἀθανασίου Βάγια,
 ἐγνωμεν τὴν θερμὴν σας αἴτησιν περὶ τοῦ ὑψηλοῦ ὄρισμοῦ καὶ
 ὡς εὐλογον καὶ θεάρεστον ἀποδεξάμενοι εὐμενῶς, ἐξελάβομεν τὸν
 ζητούμενον ὑψηλὸν βασιλικὸν ὄρισμόν, ὃν τινα καὶ ἀποστέλλο-
 μεν εἰς χειρὰς σας διὰ τοῦ ἰδίου κυρ Ἀθανασίου
 Βάγια, ἐπιμεληθέντος καὶ τῆς τιμιότητός του καὶ μεθο-
 λαθήσαντος μετὰ ζήλου· γράφοντες δὲ καὶ διὰ τῆς παρουσίας
 πατριαρχικῆς ἡμῶν ἐπιστολῆς, προτρεπόμεθα ὑμῖν ἐντελλόμενοι,
 ὅπου νὰ δεικνύητε διὰ παντός τὸν ἀξιοῦχρον ζῆλόν σας καὶ νὰ
 ἐπιμελήσθε εἰς τὰ πρὸς ὠφέλειαν καὶ τὰ πρόσω αὐξήσιν τοῦ
 ἱεροῦ τούτου καταγωγίου συντείνοντα, φιλοτιμούμενοι εἰς τὸ νὰ
 φυλάττηται διὰ παντός μία καλὴ τάξις ἐν αὐτῷ καὶ εὐνομία ἐσω-
 τερικὴ τε καὶ ἐξωτερικὴ καὶ νὰ διατηρῶνται ἀπαράχαρακτα τὰ τε
 ἱερὰ καθήκοντα, καὶ τὰ χρῆμα τοῦ πιστοῦ ραγιαλικίου διὰ τῆς
 ὀφειλειτικῆς προσοχῆς σας καὶ ἐπαγρυπνήσεως, ἐν ἐνὶ λόγῳ νὰ
 ἐπικρατῇ ἢ ἐν πᾶσιν εὐαρέστησις καὶ θεάρεστος πολιτεία, διὰ νὰ
 ἐχητε ἀπειροπλάσιους τοὺς μισθοὺς παρὰ Θεοῦ, Οὐ ἡ χάρις καὶ
 τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μεθ' ὑμῶν.

ᾠκη' Ἰανουαρ. η'.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως

καὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφός καὶ εὐχέτης.

Κωδὶξ 16, σελ. 101 :

Ἄγαθὸς ἄγγελος ἔλεω . . . κτλ.

Τιμιώτατοι προεστώτες καὶ πρόκριτοι τῆς Ἐπαρχίας Βελεγρά-
 δων, ὃ τε κύρ Νικόλαος Δημητρίου, ὃ κύρ Χ' Γιάννης Τζίντζου,
 ὃ κύρ Ἰωσήφ Τζίντζου, ὃ κύρ Ἀναστάσιος Θύμιου, ὃ κύρ Νικό-
 λαος Παπαλάζου, ὃ κύρ Νικόλαος Παπαγιάννη καὶ λοιποὶ εὐλο-
 γημένοι Χριστιανοὶ τῆς Ἐπαρχίας ταύτης, τέκνα ἐν Κφ ἁγαπητὰ
 τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάρις . . . Ἀποστελλομένου ἤδη εἰς χειρὰς
 τοῦ γνησίου κυριάρχου σας, ἁγαπητοῦ ἡμῶν συναδελφοῦ ἁγίου
 Βελεγράδων κυρ Ἰωάσαφ, τοῦ νεωστὶ ἐκδοθέντος ὑψηλοῦ βασι-
 λικοῦ προσκνητοῦ ὄρισμοῦ, διαλαμβάνοντος περὶ τοῦ αὐτόθι

ἱεροῦ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Κοσμᾶ, δὲν λείπομεν γράφοντες
 καὶ πρὸς τὴν τιμιότητά σας διὰ τῆς παρουσίας εὐχετικῆς ἡμῶν
 ἐπιστολῆς νὰ παροτρύνωμεν τὸν ἀξιοῦχρον χριστιανικὸν ζῆλόν
 σας πρὸς τὸ ἱερὸν αὐτὸ καταγώγιον, καθότι ἡ καλὴ αὐτοῦ ἀπο-
 κατάστασις εἶναι κοινὸν κλέος τῆς πατρίδος σας καὶ ὅλης τῆς
 Ἐπαρχίας ταύτης, πρᾶξεων μισθῶν αἰωνίων παρὰ Θεῷ, καὶ παρὰ
 ἀνθρώποις ἐπαίνων καὶ ἐγκωμίων· διὸ καὶ ἐπιδαφιλεύοντες πᾶσιν
 ὑμῖν τὰς ἐγκαρδίους πατρικὰς ἡμῶν εὐχὰς καὶ εὐλογίας, προτρε-
 πόμεθα ὑμῖν, ὅπου νὰ παρέχητε διηλεκτῶς τὴν πρὸς τὸ ἱερὸν τούτο
 μοναστήριον χριστιανικὴν σας συναντίληψιν καὶ νὰ συντρέχητε
 καὶ νὰ βοηθῆτε μετὰ ζήλου καὶ προθυμίας εἰς τὰς ἐπιπιτούσας
 χρεῖας καὶ ἀνάγκας αὐτοῦ διὰ νὰ σφίξηται διὰ παντός ἡ καλὴ ἐν
 αὐτῷ ἁρμονία καὶ ἡ βελτίωσις καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω αὐξήσις πρὸς
 ἐπαινον τοῦ ὀνόματός σας καὶ διηλεκτῶς μνημόσυνον, καὶ ἀπό-
 λασιν μισθῶν ἀπειροπλάσιων παρὰ Θεοῦ, Οὐ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπει-
 ρον ἔλεος σὺν τῇ παρ' ἡμῶν εὐχῇ καὶ εὐλογίᾳ εἴη μετὰ πάν-
 των ὑμῶν.

ᾠκη' Ἰανουαρ. η'.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐν Χριστῷ εὐχέτης.

(33) Κωδὶξ Ἀλεξούδη, σελ. 267 :

Ἐπιστολὴ Θανάση Βάγια αὐτόγραφος :

(Δὲν ἐτηρήθη ἡ ὀρθογραφία τοῦ κειμένου).

† Τὴν Πανιερότητά σας ἄγιε ἀφέντη μου καὶ δεσπότη μου καὶ πατῆρ
 μου κύριε κύρ Ἰωάσαφ ταπεινῶς μὲ ὄλον τὸ σέβας σας προσκυνῶ καὶ
 τὴν ἁγίαν σας δεξιὰν εὐλαβῶς κατασπάζομαι μὲ πόθον.

Μάθετε καὶ δι' ἐλόγου μας, μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
 Χριστοῦ καὶ τῆς Κυρίας Θεοτόκου καὶ διὰ ἁγίων σας εὐχῶν καλὰ εὐρι-
 σκόμαστε· ὁ μεγαλοδύναμος Θεὸς νὰ μᾶς πολυχρονήσῃ τὸν ὑψηλότα-
 τον καὶ ἐκλαμπρότατον πολυχρονημένον βασιλέα μας διὰ τὰ μεγάλα του
 μερκαμέτια, ὅπου καθημερούσιον μᾶς κάνει καὶ εἴμαστε πολὺ καλὰ στὸ
 χρυσόν του σαγῆν καὶ κάνομεν χαίρντουάν. Ἐλαβὸν καὶ τὰ ἀγιωτάτα
 σας γράμματα καὶ ἐδόξασα τὸν ἄγιον Θεόν, ὅπου εἴστε καλὰ καὶ ψυχικὰ
 καὶ σωματικὰ. Χαίρομαι καὶ δοξάζω τὸν Κύριόν μας Ἰησοῦν Χριστόν καὶ
 τὴν Κυρίαν Θεοτόκον γιὰ τὴν ἁγίαν σου καλὴν προαίρεσιν. ὅπου ἔχεις διὰ
 καλὴν νοθεσίαν καὶ καλὴν κυβέρνησιν τῶν ἀδελφῶν μας ποιμνίου σας,
 ἀδελφῶν μας χριστιανῶν· ὁ ἀδελφός καὶ υἱός σας κύρ Νικόλαος Δημη-

τρίου και κτίτορες και καλοθελητές του μαναστηρίου του αγίου Κοσμά, όπου είμαστε όλοι μας· βέβαια είναι πολύ χρειαζόμενο το φερμάνι του ύψηλοτάτου δοβλέτιου δια κάθε φύλαξιν και του μαναστηρίου με όλα τα ύποστατικά του και σύνορά του, όπου σ'ς έκταξίωσεν ο άγιος Θεός και επήρατε· και η εκκλησιαστικὴ και τῶν μαναστηρίων ύπόθεσις καθώς (εἶναι: εσχισμένον) . . . εἶναι όλες ύποκειμένες και θεωροῦνται από τῶν Οἰκομενικῶν (Παναγιωτάτων) Πατριαρχῶν μας· και τοῦ εἰδηγήθηκα τὴν ἱστορίαν και τῆς παναγιότητος του και εἰς τὴν άγιαν σύνοδον καθώς ἦτο βεβαιωμένον από τὴν φυλλάδα του άγίου· και εὐθὺς ἐν τῷ ἄμα τὸ ἔκαμαν ἄρξι εἰς τὸ ύψηλό δοβλέτι καθὼς ἡ ύπόθεσις συμφέρει και ἔγινεν βακούφιον στο ύψηλό δοβλέτι και ἔκαμεν τὸ φερμάνι κατά τὸ σουρούτι του μπερατίου του άγίου Πατριάρχου, καθὼς βεβαιώσθε εἰς τὸ μεταγωγτισμένον (λείπει μία λέξις) του Ἰψηλοτάτου Φερμανίου, και λίθετέ το και δώσατέ το του άγίου ἡγουμένου δια νὰ τὸ ἔχη εἰς τὸ μαναστήρι· δέσποτά μου, ἐπληροφόρησαμεν και τὸν Παναγιώτατον και ὅλην τὴν σύνοδον δια τοὺς μεγάλους κόπους και ἰδρωτὰς ποῦ ἔχεις τραθήξει και τραθῆς δι' αὐτὸ τὸ άγιο μαναστήριον· και δια τὴν άγιότητά σας και δια ὅλους τοὺς ἀδελφούς μας τοὺς κτίτορας δια εὐχὴν και εὐλογίαν γράφει και ὁ Παναγιώτατος ἐπιστολήν· γράφει και τοῦ ἀδελφοῦ μας ἐπιστολήν, εὐχὴν και εὐλογίαν και συγχώρησιν δια τὴν ψυχὴν και δια τὴν τιμὴν σας· **καλότυχος ποιὸς κάμνει καλά, ὅτι δοξάζεται ἀπὸ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν και ἀπὸ τὴν Κυρίαν Θεοτόκον και λαμβάνει και τιμὴν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί·** άγιε δέσποτά μου, με ὅλον μου τὸ θάρρος σ'ς φέρω εἰς τὴν ἐνθύμησί σου μίαν ύπόθεσιν, όπου στοχάζομαι, νὰ τὸ ἀγαπῆς και νὰ τὸ κάμης ἂν τὸ βρίσκης εὐλογο· και εἶναι καλὸ δια τὸ άγιο μαναστήρι και **δια τὴν τιμὴν σου και δια τὴν ψυχὴν σου·** καθὼς και προσπάθησες δια νὰ κτίσης ἕνα τέτοιο ύποκειμένο μαναστήρι, **και με τὸ νὰ ἔχωμεν ζῶην και θάνατον ὡς ἄνθρωποι όπου εἴμαστε,** τώρα εἰς τίς άγίας σου ἡμέρας τὸ ἔχεις στο χέρι σου, ἂν ἀγαπῆς νὰ τὸ κάμης σταυροπήγιο, νὰ τοῦ δώσης τὸ Κεληκούτασι και ἄλλα δύο τρία χωρία, όπου εἶναι κοντά του, νὰ εἶναι ύποκειμένα στο μαναστήρι, καθὼς ἔχουν και ἄλλα σταυροπήγια μαναστήρια· ἂν ἴσως και ἀγαπῆς, ὀμίλησε με τοὺς κτίτορας και ἐπιτρόπους και κάμετε μίαν ἀναφορὰν και ἄς εἶναι ύπογεγραμμένοι ὅλοι οἱ ἄρχοντες, ὅτι εὕρισκατε εὐλογο αὐτὸ τὸ πράγμα και τὸ ζητᾶτε με ἀναφορὰν ἀπὸ τὴν άγιαν Ἐκκλησίαν· γράψετε και τοῦ άγίου Νικαίας του Ἐφόρου σου· γράψετε και ἑμᾶς νὰ δώσωμεν εἰς τὸ κοινόν, καθὼς εἶναι και τὰ λοιπὰ μαναστήρια ἀπὸ πένθητα γρῶσα τὸν καθέκαστον χρόνον, και ἕνα δῶρον όπου ἀδῆρη τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ νὰ δοθῆ εἰς τὸν

Παναγιώτατον και τοῦ Ἐφόρου σας μετὰ τὸ γράψετε μυστικὰ νὰ τὰ δώση ὁ Ἐφόρος σας· και τοῦ τὰ στέλλετε ὅτε τὸ βρῖσκατε εὐλογο ἀπ' αὐτοῦ. Δεσπότη μου, νὰ μὴ σ'ς κακοφανῆ τίποτε, ὅτι τώρα, όπου (λείπουν ὀλίγαι λέξεις) ἡ άγιότητά σου πάλιν καθὼς εἶναι ἄς εἶναι· μαθαίνεις και τοῦ ἡγουμένου τὴν κάθε πρᾶξιν· **μόνον ἔχομεν και θάνατον** και (μια λέξις δυσανάγνωστος και ἄλλαι ἐχτισμένοι) όπου νὰ γίνη κάνει τὰ θελήματά του καθὼς αἱ σημερινὰ (σχισμένον) τὰ ἔκλεισαν πολλὰ μαναστήρια. Ἐτοῦτα τὰ πράγματα με τὴν δύναμιν του άγίου Θεοῦ δὲν παραγίνονται εὐκολα· τώρα ἔχεις τὸν καιρὸ σου και δι' αὐτοῦ και δια ἐδῶ νὰ τὸ κατορθώσης, εἰδμεν ἄλλην φορὰν δὲν γίνεται και ὅπως ὀρίζεις. **Τὰ ἔξοδα δια τὸ φιομάνι τὰ ἐπληρώσαμεν και νὰ εἶναι δια ὄωτηρίαν ψυχικὴν και ὄωματικὴν,** του άγίου μας Ἰσαποστόλου Κοσμά. Λάβε και τὰ ὀνόματα και ὄος τα του άγίου ἡγουμένου· νὰ τὰ μνημονεύη· **ὄος περικαλοῦμεν πάντα νὰ δεηθῆς δι' ἡμᾶς τοὺς ἁματωλοὺς.** Εἶμαι βέβαιος όπου κουσουρι δὲν κίνεις και τὰ άγια σου γράμματα νὰ μὴ μετὰ τὰ λείψης και ἡ άγια σου εὐχὴ μεθ' ἡμῶν. Ἄμην.

Βασιλεύουσα.

Τῆς Πανεπιστολιότητος Σας ὡς παιδιὰ ὄας Θανάση Βάγιας και ἡ ἐκλαυπρόστατη και εὐγενεστάτη τιμημένη θυγατέρα σου ἡ κυρά μας ὄας προόκνεϊ και με ὄλον τὸ ὄέβας ὄας ἀσπάζεται τὴν άγιαν ὄας δεξιὰν και ὄας παρακαλεῖ πάντα νὰ ἀγαπῆς τὸ μαναστήρι του άγίου Κοσμά και πάντα νὰ τὴν μνημονεύης.

(36) «Ἐκκλησι. Ἀλήθεια», ἔτος Μ', 1920, ἄρ. 19.

(37) Πατριαρχικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς Δελβιναιώτας.

Κωδιξ 16, σελ. 50 :

Ἄγαθάγγελος ἐλέη Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος . . . κτλ.

Τιμώτατοι και ἡμέτεροι κατά πνεῦμα υἱοὶ ἀγαπητοὶ και περιπόθητοι, οἱ τε Λουκάς Εὐστρατίου, ὁ κύρ Ἰωάννης Κουδῆς, ὁ κύρ Νικόλαος Δήμης, ὁ κύρ Δημήτριος Χαρίτου, και ὁ κύρ Ἰωάννης Δελάρ, και λοιποὶ εὐλογημένοι Χριστιανοί, ἐκ τῆς κωμοπόλεως Δελβιναικίου ὀρωμένοι, και ἐν Βεσσαραβία και Μολδαυίᾳ διατρέβοντες, χάρις εἴη ὑμῖν και εἰρήνη παρὰ Θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχὴ, εὐλογία και συγχώρησις· οἱ συμπατριῶταί σας Χριστιανοὶ κάτοικοι του Δελβιναικίου, ἐμφανισθέντες κατ' αὐτὸς εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς του Χριστοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν δι' ἀναφορᾶς των,

ἐξετραγώδησαν τὴν ἀθλίαν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν κατήντησεν ἡ πολυπαθὴς αὐτῆ κομόπολις, ὅτι τὸ ὑπέρογκον χρέος, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπέπεσεν ἐκ τῶν καιρικῶν περιστάσεων, ἐπαπειλοῦν τὸν παντελῆ ὄλεθρον καὶ τὴν ἐρήμωσιν αὐτῆς, διήγειρε τὸν κοινὸν αὐτῶν ζῆλον καὶ τὴν προθυμίαν εἰς τὸ νὰ συνεισφέρῃ ἕκαστος καὶ ὑπὲρ δυνάμιν σχεδόν, πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ χρέους καὶ διάσωσιν τῆς κινδυνευούσης πατρίδος των, καὶ ὅτι ἡ τιμιότης ὑμῶν, ἀτεγκτοὶ ὅλως καὶ ἀνάληγοι φανέντες εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν τῆς πατρίδος σας, δὲν ἠθελήσατε μῆτε ἀκρόασιν νὰ δώσητε εἰς τὰς θερμὰς παρακλήσεις αὐτῶν, οἵτινες ἐζήτησαν καὶ παρ' ὑμῶν τὸ ἀνάλογόν σας εἰς τὴν συνδρομὴν αὐτῆν, καίτοι ἐν κλιῆ κατωστάσει διάγοντες χάριτι θεῆς, καὶ ἔχοντες τρόπον νὰ συνδράμητε καὶ ὑμεῖς ὑπὲρ τῆς δυστυχούσης πατρίδος σας. Ταῦτα πληροφορηθέντες ἐκ τῆς ἀναφορᾶς τῶν κατοδύνων αὐτῶν πατριωτῶν σας, ὅπου ἐπηνέσαμεν τὸν θεοφιλῆ τούτων πατριωτισμὸν, οἵτινες μὲ ὅλην τὴν δυστυχίαν καὶ γύμνωσίν των ἀπέκοψαν μ' ὅλον τοῦτο ἐκ τοῦ ἄρτου αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν τέκνων των διὰ νὰ βοηθήσωσι τὴν δυστυχούσαν πατρίδα των, τοσοῦτον ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους κατεμεμψάμεθα τὸ μισόπατρι καὶ τὸ ἀτεγκτον τῆς ψυχῆς ὑμῶν, πολλῶ μᾶλλον, ὅτι οὐ μόνον τὸ πρὸς τὴν πατρίδα σας ἱερὸν χρέος τῆς εὐγνωμοσύνης, ἀλλὰ καὶ ὁ τοῦ δικαίου λόγος σᾶς ὑποχρεοῖ, καθότι καὶ ὑποστατικὰ ἔχετε ἐκεῖ εἰς τὴν πατρίδα σας, καὶ φαιμῆς, καὶ συγγενεῖς, καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλετε νὰ συνεισφέρητε καὶ ὑμεῖς εἰς τοὺς κοινούς ἐράνους τῶν δοσιμάτων καθὼς καὶ ἄλλοι ἐν ἀποδημίᾳ ὄντες πατριῶται πληροῦσι τὰ ὀριζόμενα παρὰ τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν ἀνάλογα δοσίματα ὅθεν καὶ ἐγνωμεν νὰ παροτρύνωμεν τὴν χριστιανικὴν σας διάθεσιν, διὰ τῆς παρουσίας εὐχετικῆς μας ἐπιστολῆς, δι' ἧς γράφοντες πρῶτον μὲν εὐχόμεθα καὶ εὐλογοῦμεν πάντας ὑμᾶς πατριῶς, ἐξαιτούμενοι θεοθεν ὑμῖν ὑγίαν διηνεκῆ, εὐημερίαν καὶ τῶν σωτηριωδῶν αἰτημάτων τὴν ἐπίτευξιν. Εἶτα δὲ προτρέπομεθα καὶ συμβουλευόμεν ὑμῖν, ὅπως στοχαζόμενοι πόσῃν εὐγνωμοσύνην χρεωστεῖτε εἰς τὸ ἔδαφος ἐκεῖνο τῆς ἐνεγκούσης καὶ θρηψαμένης

ὑμᾶς γῆς καὶ πόσον ἡ πρὸς αὐτὴν ἀγνωμοσύνη, ἵνα μὴ εἴπωμεν ἡ τελεία ἄρνησις, εἶναι μισητὸν ἀμάρτημα καὶ πρὸς τὸν Θεόν, ἀποτρόπαιον ἄκουσμα εἰς κάθε γενναίαν καὶ τιμίαν ψυχὴν, καὶ χαρακτηρίζει μίαν ἀγενῆ καὶ ἀπάνθρωπον σχεδὸν φύσιν, νὰ μὴν ὑποφέρητε ἡ τιμιότης σας, οἵτινες ἀνετράφητε μὲ τὸ γάλα τῆς εὐσεβείας, καὶ κλείξεσθε μὲ χαρακτήρος τιμιότητα καὶ εὐαισθησίαν ψυχῆς, νὰ μὴν ὑποφέρητε, φαιμέν, νὰ μένητε ἀδιαφοροὶ θεαταὶ τῆς ἀθλίας καταστάσεως τῆς πατρίδος σας, καὶ νὰ φειδωλευθῆτε εἰς τὸ νὰ συντρέξητε καὶ ὑμεῖς πρὸς διάσωσιν τῆς ἐξ ὧν ὁ πλουσιόδωρος Θεὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν ἀγαθῶν, ἀναλογίσασθε τέλος πάντων, ὅτι ἡ βαρυθυμία καὶ οἱ καθ' ὑμῶν στεναγμοὶ τῶν πτωχῶν συμπατριωτῶν σας, εἰς τοὺς ὁποίους σπεύδετε νὰ ἀφήσητε τὸ βάρος τῆς ἀναλογούσης ὑμῖν δόσεως καὶ ὁ ἄδικος αὐτὸς τρόπος σας εἶναι τόσα κέντρα, διεγείροντα καθ' ὑμῶν τὴν θεῖαν ἀγανάκτησιν καὶ ἐκδίκησιν, καὶ τὸ κέρδος, ὅσον ἀνεπαίσθητον πρὸς ὑμᾶς, τοσοῦτον βδελυρὸν καὶ ἀπάνθρωπον παρὰ τῷ Θεῷ καὶ κατάκριτον ὅθεν νὰ ἔχητε τὴν εὐχὴν μας ἐν ἀγίῳ Πνεύματι, νὰ φιλοτιμηθῆτε ὡς εὐσεβεῖς Χριστιανοὶ καὶ καλοὶ συμπατριῶται, καὶ νὰ ἀποστείλητε τὸ ἀνάλογόν σας καθὼς σᾶς προέγραψαν οἱ συμπατριῶται σας, καὶ νὰ μὴν τοὺς ἀφήσητε παραπονεμένους καὶ προσκλαιόμενους, γνωρίζοντες καλῶς, ὅτι ἡ τοιαύτη φιλόπατρις διάθεσις καὶ γενναϊότης σας, κοντὰ εἰς τὴν κοινὴν εὐγνωμοσύνην ἐκείνων τῶν ἐξηπορημένων συναδελφῶν σας, καὶ τὰς εὐχὰς καὶ τὰ ἐγκώμια τῆς κοινῆς μητρὸς τῶν εὐσεβῶν ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, θέλει ἀνταμειφθῆ μνηστοπλασίως μὲ τοὺς θεοθεν ἀποκειμένους μισθοὺς ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν ἔργων ἐτάσεως· καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον πατριῶς ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἀπειρον ἔλεος σὺν τῇ παρ' ἡμῶν εὐχῇ καὶ εὐλογίᾳ εἶη μετὰ πάντων ὑμῶν.

ρωκζ' Ἀπριλίου πκ'.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως

ἐν Χριστῷ εὐχέτης Ἀγαθάγγελος.

(38) Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Δάλλας εἰς τὰς «Ἱστορικὰς Σελίδας» του.

Περὶ τοῦ Θανάση Βάγια γνωρίζομεν ἐκ τῶν Πατριαρχικῶν Κωδίκων, ὅτι κατὰ τὸ 1832 εὗρίσκειτο ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀνεχώρησε δὲ τὴν 29ην Ἰουνίου τοῦ ἔτους τούτου, λαβὼν παρὰ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίου τὴν ἐπομένην συστατικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Μητροπολίτην Βελεγράδων :

Κῶδιξ Ἀλεξούδη, σελ. 939 :

Κωνσταντίας . . . κτλ.

Ἱερότατε Μητροπολίτα Βελεγράδων, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὲ ἀδελφε καὶ συλλειτουργῆ τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύρ Ἰωάσαφ· χάρις εἴη σοῦ τῇ Ἱερότητι καὶ εἰρήνῃ παρὰ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ὁ τὴν παροῦσαν ἡμῶν πατριαρχικὴν ἐπιστολὴν συνεπιφερόμενος κύρ Ἀθανάσιος Βάγιας, διευθυνόμενος εἰς τὴν πατρίδα του, ἀπέρχεται πρῶτον εἰς προσκύνησιν τοῦ ὑψηλοτάτου Σαδραζέμη Ἐφένδη μας, καὶ ἐπειδὴ ἐξητήσατο τὴν ἐκκλησιαστικὴν σύστασιν πρὸς τὴν Ἱερότητα σου, τούτου χάριν γράφοντες προτροπέμεθά σοι, ὅπως, μετὰ τὴν ἐσομένην εὐμενῆ ὑποδοχὴν καὶ ἔλεος τοῦ θεοφρονητοῦ ὕψους του, δεξιῆς καὶ ἡ Ἱερότης σου τὴν ἀρχιερατικὴν σου ἀντίληψιν εἰς πᾶσαν εὐλογοφανῆ καὶ νόμιμον ὑπόθεσιν καὶ ἀνάγκην του, παραμυθῶν αὐτὸν καὶ συντελῶν συμπαιθῶς εἰς ὅσα ἀφορῶσι τὴν καλὴν του ἀποκατάστασιν, ἵνα ἔχῃς τὴν τιμιότητά του εὐγνώμονα διὰ βίου καὶ ἐπαινήτην σου· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις εἴη μετὰ σοῦ.

αὐλδ' Ἰουνίου κθ'.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντίας

ἐν Χριστῷ ἀδελφός.

Ὁ ρηθεὶς οὗτος Ἀθανάσιος Βάγιας συνεπιφέρει καὶ ὑψηλὰ μεκτούπια συστατήρια ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τὸν Σαδερ Ἀζάμ Ἐφένδη μας.

Πρὶν κλείσω καὶ τὴν σειρὰν τῶν σημειώσεων καὶ ἐπιστολῶν, δσας ὑπὲρ τοῦ Βάγια συνήθροισα, ὡς κατακλειδα θὰ προσθέσω καὶ τὰ ἐξῆς :

Τρανὴ ἀπόδειξις τῆς εὐσεβείας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς φιλοπατρίας ἀφ' ἑτέρου τοῦ Θανάση Βάγια, εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ ἰδιωτικὴ αὐτοῦ σφραγίς, φέρουσα τὸν σταυρὸν, τὸ ἱερὸν τῆς Θρησκείας ἔμβλημα, καὶ τὸν ἀετὸν μὲ ταυμένας τὰς πτέρυγας, ἄλλο καὶ τοῦτο ἱερὸν τοῦ Ἐθνους ἀπεικόνισμα.

Καὶ ἂν δὲν εἶχομεν τὰ τόσα ἄλλα τρανὰ μαρτύρια, ἀνυψοῦντα τὸν Βάγιαν εἰς τὴν συνειδηθὴν ἡμῶν, καὶ τοῦτο μόνον θὰ ἤρκει νὰ μᾶς ἐμπνεύσῃ καλλιτέρας καὶ δικαιοτέρας δι' αὐτὸν σκέψεις καὶ νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ νὰ ρίψωμεν κατ' αὐτοῦ ἀλύπητα τὸν λίθον τοῦ ἐθνικοῦ ἀναθέματος. Καημένε Βάγια ! πόσον σὲ παρεγνώρισαν οἱ πατριῶταί σου καὶ ὅλοι ἐν γένει, παρασυρθέντες ἀπὸ τοὺς ξένους, τοὺς λεγομένους φιλέλληνας, ἀλλ' ὄντας κατὰ βάθος πάντοτε πολεμίους μας, καὶ ἀδίκως σὲ ποτίσαν τόσα μαρτύρια, τόσες τρομάρες, τόσες σοῦ ῥίξανε σκληραῖς κατάραις !

† Μ. Π. Ἀθ.

The first and most important
condition of the success of a
business is the character of the
man who manages it. A man
of integrity and ability will
succeed in any business, while
a man of dishonesty and
inability will fail in any.
The success of a business
depends upon the character of
the man who manages it. A
man of integrity and ability
will succeed in any business,
while a man of dishonesty
and inability will fail in any.
The success of a business
depends upon the character of
the man who manages it. A
man of integrity and ability
will succeed in any business,
while a man of dishonesty
and inability will fail in any.

TIMATAI $\frac{1}{2}$ A.T.

δι' αὐτὸν ὁ Βάγιας εἶναι «l'odieux Vaïa», «le criminel achate-Vaïa», «le sicaire Vaïa», «l'intime secrétaire d'Ali Vaïa», «l'infâme Vaïa», τέλος «le monstre Vaïa d'une figure rebutante».

Ἐξετάζω τὸν Λαμπρίδην, ὅστις ἔγραψε περὶ τοῦ Ἄλῃ Τεπελενλή· καὶ δι' αὐτὸν ὁ Βάγιας εἶναι «ὁ περιώνυμος Βάγιας», «τὸ πρῶτον ὄργανον τῶν ὀμοτιῶν τοῦ Ἄλῃ».

Ἄνοιγώ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀραβαντινοῦ περὶ τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ· αὐτὸς ὑπερθεματίζει τὸν Λαμπρίδην: «ὁ ἀπαισίας μνήμης Βάγιας», «ὁ ἄξιος ὑπηρετικῆς ὀμοῦ τυράννου Βάγιας», «ὁ διαδόχτος Βάγιας», «ὁ καταράτος μνήμης Βάγιας», «τὸ ὄμῶν καὶ πειθύνιον ὄργανον τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ Βάγιας».

Μοῦ ὑπολείπεται νὰ ἀναγνώσω τὸν Βαλαωρίτην· ὁ ἔθνικὸς ποιητὴς εἶναι ἀμείλικτος διὰ τὸν Βάγιαν «τὸν τρισκατάρaton, τὸν κακοῦργον, τὸν ἀλιτήριον, τὸν βρυκόλακα», καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἔρριψεν ἀλύπητα κατ' αὐτοῦ τὸν λίθον τοῦ ἀναθέματος.

Μὰ τί ἐπραξεν, ἐπὶ τέλους, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, διὰ νὰ πέσῃ κατ' αὐτοῦ τόσον βαρὺ τὸ ἀνάθεμα τῆς ἔθνικῆς ἀρεῆς; ποῖον εἶναι τὸ αἶτιον τῆς γενικῆς ταύτης κατακραυγῆς; «Τὸ Γαρδίκι», μοῦ λέγει ὁ Rouquerville: «τὸ Γαρδίκι», μοῦ ἐπαναλαμβάνει ὁ Λαμπρίδης· «τὸ Γαρδίκι», φωνάζει ὁ Ἀραβαντινός· «τὸ Γαρδίκι», διαλαλεῖ ὁ ἀθάνατος ποιητὴς, παριστῶν εἰς στίχους λαξευτοὺς τὸν Βάγιαν ὡς βρυκόλακα, ἐξερχόμενον τοῦ τάφου καὶ διωκόμενον ἀπὸ τὰ φάσματα τῶν θυμάτων του.

Ἐξήγησα νὰ εἶρω καὶ ἄλλα κακουργήματα, κακοθείας, προδοσίας, ἀνοδιουργήματα· τίποτε δὲν εἶρον. Τὸ Γαρδίκι μόνον, καὶ πάλιν τὸ Γαρδίκι, μοῦ ἐπαναλαμβάνουν ἐν χορῷ καὶ οἱ τέσσαρες κατήγοροι τοῦ Βάγια· καὶ εἶναι πράγματι ἀπαισία ἢ τραγωδία τοῦ Γαρδικίου.

Ζοδ

Τὸ Γαρδίκι, κωμόπολις φυσικῶς ὄχυρὰ καὶ δυσάλωτος, καταφύκειτο ἀπὸ Ἀλβανούς μαχίμους, ἱκανὰς δεκαετηθίδας πρότερον ἐξομώσαντας (1)· οἱ Γαρδικιώται, ἔχοντες λόγους νὰ εἶναι δυσηρεστημένοι κατὰ τῆς Χάμκως, τῆς

ἀπαισίας μητρὸς τοῦ τότε Ἄλῃ Βέη καὶ μετὰ ταῦτα φοβεροῦ Βεζύρη τῶν Ἰωαννίνων, συνέλαβον αὐτὴν καὶ τὴν θυγατέρα τῆς Χαϊνίτσαν. Τὸ τί συνέβη τότε, ἀφίνω νὰ διηγηθῆ σύγχρονός τις, τὸ χειρόγραφον τοῦ ὁποίου εὐρῶν ὁ Σάθας, ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν ΙΕ' τόμον τῆς «Πανδώρας»(2).

«Ἐτοῦτοι, λέγει, ἀφ' οὗ ἔλαβον εἰς χεῖράς των τὴν Χάμκω μὲ τὴν θυγατέρα τῆς, ἐπῆραν ὅλα τὰ ὑπάρχοντα τοῦ σεραγίου τῆς, ὡς καὶ τὰ παραμικρὰ σιδερικά, καὶ τὰ ἐστειλαν εἰς τὸ Γαρδίκι, καὶ ἐκεῖ ἔβαλαν κλῆρον εἰς αὐτά. Μετὰ ταῦτα ἔκαψαν τὸ σεράγι τῆς καὶ κάθε κτίριον τῆς Χάμκως, ὅπου εἶχεν ἐκεῖ ἐπῆραν καὶ αὐτὴν καὶ τὴν θυγατέρα τῆς αἰχμαλώτους εἰς τὸ Γαρδίκι· καὶ ἐκεῖ ἤθασαντες, ἄρχισαν ἐμπροσθεν τῆς Χάμκως καὶ τῆς θυγατρὸς τῆς νὰ μοιράζουσι οἱ Γαρδικιώται τὰ λάφυρα τοῦ σεραγίου τῆς καὶ διαφερόμενοι διὰ τὴν τιμὴν ἐκάστου εἶδους, καὶ ἐξ ἄλλου, διὰ νὰ τὴν πικράνουν καὶ καταφρονήσουν, ἐρωτοῦσαν αὐτὴν πόσον ἀξίζει τὸ ἐν εἶδος καὶ τὸ ἄλλο. Αὐτὴ δὲ οὔσα ἀσκεπής, ἔκλειε καὶ ἐθρηνοῦσε καὶ ἐπαρακαλοῦσε μὲ τὰ δακρυὰ τοὺς Γαρδικιώτας νὰ μὴ τῆς κάμνουν τέτοιαν ἐντροπὴν καὶ αὐτῆς καὶ τῆς θυγατρὸς τῆς, τὸ νὰ τὰς φυλάξουν ἀσκεπεῖς, ὅτι εἶναι ἐναντίον τῆς θρησκείας τοῦ Μωάμεθ, νὰ θεωροῦν οἱ ἄνδρες τὸ πρόσωπον τῆς γυναίκας, καὶ ἁμαρτήματα. Ἐνας δὲ τολμηρὸς Γαρδικιώτης ἄρπαξε δύο κόσκινα καὶ λέγει τῆς Χάμκως: «Ἐπειδὴ, κυρά μου, λέγεις ὅτι εἶναι ἐντροπὴ καὶ ἁμαρτία ὡς Τούρκα νὰ εἶδαι ξέσκεπη, ἴδου ὅπου σκεπάζω καὶ ἐσένα καὶ τὴν θυγατέρα σου· καὶ οὕτω ἔβαλαν ἀπὸ ἓνα κόσκινο τῆς κάθε μιᾶς εἰς τὸ πρόσωπο. Τόσας καταφρονήσεις καὶ εἰρωνείας ἔκαμαν οἱ Γαρδικιώται τῆς Χάμκως καὶ τῆς θυγατρὸς τῆς, ὅπου δυσκολεύεται τις νὰ τὰς πιστεῦσῃ. Ἐπειδὴ ὁμως κατὰ παράδοσιν ὅλου τοῦ λαοῦ τῶν Γαρδικιωτῶν καὶ Χορμοδιωτῶν καὶ λοιπῶν Ριζωτῶν ἐλέγοντο καὶ ἄδονται παρὰ τοῖς γεγηρακόσιν ἕως τὰ νῦν, πρέπει νὰ τὰς πιστεῦσωμεν ὅλας· ὅτι ἂν αὐταὶ δὲν ἦτο ἀληθεῖς, δὲν ἦθελε νὰ κάμῃ ἔπειτα ὁ Ἄλῃ Πασᾶς τέτοιαν ἀπάνθρωπον καὶ σκληρὰν ἐκδίκησιν κατὰ τῶν